

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

ŠPELA KASTELIC

**Digitalna pismenost in njena vloga pri pouku
književnosti**

Diplomsko delo

Mentorica izr. prof. dr. Alenka Žbogar

Ljubljana, april 2016

»Nobena pot ni ravna,
nobena pot ni revna,
a vsaka je zahtevna
in tvoja ena sama – GLAVNA.«
(Tone Pavček, Drobotnice)

Zahvaljujem se svoji družini, staršema in bratu, za omogočanje študija, za vso podporo in pomoč. Hvala mentorici Alenki Žbogar za vodenje in strokovne nasvete pri nastajanju diplomskega dela. Posebej se zahvaljujem svoji prijateljici Klavdiji za vsa zabavna, nepozabna druženja in ker mi vedno stoji ob strani ter prijateljici Teji za pomoč, podporo in spodbujanje v času pisanja diplomskega dela. Hvala vsem, ki ste vedno z mano na moji poti.

KAZALO

1. IZVLEČEK/ABSTRACT.....	6
2. UVOD.....	10
3. TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	13
3.1 PISMENOST.....	13
3.2 DIGITALNA PISMENOST.....	15
3.3 INFORMACIJSKA PISMENOST.....	21
3.4 MEDIJSKA PISMENOST.....	21
3.5 RAČUNALNIŠKA PISMENOST.....	22
3.6 BRALNA PISMENOST.....	22
3.7 VEČJEZIČNA PISMENOST.....	25
3.8 MEDKULTURNA PISMENOST.....	26
3.9 VEČRAZSEŽNA ALI SESTAVLJENA PISMENOST.....	27
4. KLJUČNE ZMOŽNOSTI: KULTURNA ZMOŽNOST, SPORAZUMEVALNA ZMOŽNOST, ZMOŽNOST MEDPREDMETNEGA POVEZOVANJA.....	29
4.1 LITERARNA IN JEZIKOVNA ZMOŽNOST.....	34
5. VKLJUČENOST DIGITALNE IN DRUGIH PISMENOSTI V POSODOBLJENE UČNE NAČRTE ZA SLOVENŠČINO.....	36
5.1 VRSTE PISMENOSTI V UČNEM NAČRTU ZA OSNOVNO ŠOLO ZA SLOVENŠČINO (2011).....	36
5.2 VRSTE PISMENOSTI V KATALOGU ZNANJA ZA SREDNJE STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE ZA SLOVENŠČINO (2010).....	43
5.3 VRSTE PISMENOSTI V UČNEM NAČRTU ZA GIMNAZIJO ZA SLOVENŠČINO (2008).....	54
6. UVAJANJE NOVIH OBLIK IN NAČINOV DELA, SODOBNA INFORMACIJSKO- KOMUNIKACJSKA TEHNOLOGIJA, E-STORITVE, E-VSEBINE.....	60
6.1 PROJEKT INOVATIVNA PEDAGOGIKA 1:1 V LUČI KOMPETENC 21. STOLETJA.....	60
6.2 NAČINI UČENJA IN POUČEVANJA.....	64
6.3 KOGNITIVNA ZNANOST IN TEHNOLOGIJA.....	66
6.4 BRANJE V PEDAGOŠKEM KONCEPTU – 1:1.....	68
7. MOŽNE DEJAVNOSTI UČENCEV OZ. DIJAKOV Z UPORABO INFORMACIJSKO- KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE.....	74
7.1 MOŽNA E-PODPORA DEJAVNOSTIM UČENCEV PRI POUKU.....	74
7.2 MOŽNE MOBILNE APLIKACIJE ZA UPORABO PRI POUKU.....	77

7.3	NA SPLETU DOSTOPNA E-GRADIVA IN E-STORITVE ZA POMOČ UČITELJEM	82
8.	POUK KNJIŽEVNOSTI PO METODIČNEM SISTEMU ŠOLSKE INTERPRETACIJE	85
8.1	MOŽNOSTI UPORABE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE (IKT) PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI PO FAZAH METODE ŠOLSKE INTERPRETACIJE.....	86
8.1.1	UVODNA MOTIVACIJA	86
8.1.2	NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UMESTITEV.....	89
8.1.3	INTERPRETATIVNO BRANJE	90
8.1.4	PREMOR PO BRANJU IN IZRAŽANJE DOŽIVETIJ	91
8.1.5	RAZČLENJEVANJE BESEDILA	92
8.1.6	SINTEZA IN VREDNOTENJE.....	94
8.1.7	NOVE NALOGE.....	95
9.	SINTEZA SPOZNANJ.....	97
10.	ZAKLJUČEK.....	100
11.	POVZETEK	102
12.	VIRI IN LITERATURA.....	103
12.1	LITERATURA.....	103
12.2	VIRI.....	105
	Izjava o avtorstvu	106
	Izjava kandidatke.....	106

KAZALO TABEL

Tabela 1: Stopnje povezanosti med predmeti.....	33
Tabela 2: Razlika med v tehnologijo usmerjenimi in v učence usmerjenimi pristopi k učenju s tehnologijo.....	68
Tabela 3: Primerjava miselnih procesov pri razumevanju prebranega natisnjenege linearnege besedila in besedila na spletu.....	72

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz stopnje pismenosti v 20. stoletju.....	14
Slika 2: Shema ciljev vpeljave IKT v šole	16
Slika 3: Vrste besedil, s katerimi se učenec srečuje v izobraževalnem procesu	70
Slika 4: mCOBISS.....	81

1. IZVLEČEK/ABSTRACT

Digitalna pismenost in njena vloga pri pouku književnosti

Diplomsko delo je nastalo na podlagi analize Učnega načrta za osnovno šolo za slovenščino (2011), Kataloga znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnega načrta za gimnazijo za slovenščino (2008). Predmet analize so vrste pismenosti, ki so predvidene v vseh treh učnih načrtih s poudarkom na digitalni pismenosti. Namen diplomskega dela je ugotoviti, katere vrste pismenosti so predvidene pri pouku književnosti in vključenost digitalne pismenosti.

Diplomsko delo se ukvarja z različnimi vrstami pismenosti in digitalno pismenostjo ter njeno vlogo pri pouku književnosti v osnovni šoli, srednji strokovni šoli in gimnaziji. Začetni del diplomskega dela predstavljajo teoretična izhodišča različnih vrst in različnih pojmovanj pismenosti, kulturne zmožnosti, sporazumevalne zmožnosti in zmožnosti medpredmetnega povezovanja.

V osrednjem delu so analizirani vsi trije učni načrti. Podana je analiza, katere pismenosti predvideva posamezen učni načrt in vključenost digitalne pismenosti. Predstavljeno je uvajanje novih oblik in načinov dela, sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija, e-oblike, e-vsebine, možne dejavnosti učencev z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, pouk književnosti po metodičnem sistemu šolske interpretacije ter možnosti uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije pri pouku književnosti.

V sintezi so povzete ključne ugotovitve. Diplomsko delo ugotavlja, da se v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011) predvideva predvsem bralna pismenost, ki pa se v Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) nadgrajuje, dijaki se usposabljujejo za učinkovito pisno in govorno sporazumevanje, ukvarjajo se z izbranimi književnimi besedili, krepijo branje, osebno doživljanje, razumevanje literarnih del, doživljajske, domišljijsko ustvarjalne, vrednotenjske, intelektualne zmožnosti ter poglobljajo sporazumevalno zmožnost za sprejemanje in izražanje jezikovnih sporočil. Razvoj

digitalne pismenosti se predvideva v vseh treh učnih načrtih. Z uporabo digitalne tehnologije se razvija sporazumevalna zmožnost. Vedno bolj se uvajajo nove oblike in načini dela z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, s čimer se krepi digitalna pismenost.

Ključne besede: *pismenost, digitalna pismenost, učni načrt, informacijsko-komunikacijska tehnologija.*

Digital literacy and its role in Slovenian literature instruction

This diploma thesis is based on the analysis of the Curriculum of Slovenian language instruction in primary school (2008), Catalogue of knowledge for technical secondary education of Slovene language (2010) and High-school curriculum for Slovenian language instruction (2008). The analysis focuses on types of literacy that are anticipated in all three curricula highlighting digital literacy. The purpose of the diploma thesis is to establish which types of literacy are anticipated for literature instruction and inclusion of digital literacy.

The diploma thesis deals with different types of literacy and digital literacy, as well as its role in literature instruction in primary school, technical secondary school and high school. At the beginning the diploma thesis discusses the theoretical grounds for different types and diverse concepts of literacy, cultural and communication competence and skills of inter-subject connectivity.

The middle part of the thesis analyses all three curricula in regards to which types of literacy are anticipated in the individual curriculum and the inclusion of digital literacy. It discusses the introduction of new forms and methods of work, modern information-communication technology, e-forms, e-contents, possible activities of students using information-communication technologies, literature instruction according to methodical system of school interpretation, as well as possibilities of using information-communication technology in literature-based instruction.

The synthesis summarises all key statements. The diploma thesis establishes that the Curriculum of Slovene language instruction in primary school (2011) above all anticipates reading literacy, which is upgraded in the Catalogue of knowledge for technical secondary education of Slovene language (2010) and High-school curriculum for Slovenian language instruction (2008). Students are being trained for an effective written and oral communication, they are discussing prominent literary texts, strengthening reading skills, personal experience, understanding of literary works, imaginary-creative, valuable, intellectual skills, as well as developing communication skills for accepting and expressing linguistic messages. The

development of digital literacy is anticipated in all three curricula. The use of digital technology promotes the development of communication skills. More and more we are faced with the introduction of new forms and methods of work using modern information-communication technology strengthening digital literacy.

Key words: *literacy, digital literacy, curriculum, information-communication technology.*

2. UVOD

Živimo v svetu, nasičenem z informacijami, v katerem se človek kar težko znajde, ali se v poplavi informacij lahko izgubi. Hiter tehnološki napredek nam je prinesel tako minuse kot pluse. Včasih smo dostopali do informacij preko knjig, revij, časopisov, danes pa so vse informacije na dlani preko spleta. To nam prihrani čas in olajša dostop do podatkov, po drugi strani pa se lahko v ogromnem številu informacij izgublamo, če nismo veščih novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Za učinkovito odzivanje na nenehno spreminjanje pa ljudje poleg informacij potrebujemo tudi znanje, kako do tega priti in znati uporabiti.

Zaradi globalizacije, vse večjih tehnoloških napredkov, vse hitrejšega pretoka informacij, komunikacijskih, delovnih sprememb se je/bo tudi pouk v šolah moral prilagoditi vsem tem spremembam. Globalna družba je postala družba vseživljenjskega učenja in prilagajanja novim tehnologijam in učenja za njihovo uporabo. S tem se posameznik izogne družbeni izključenosti. »Kakovostno življenje v novih družbah zahteva drugačne jezikovne spretnosti in kompetence, ki so bile potrebne v preteklosti.« (Grosman 2011: 87) Pismenost je včasih pomenila zmožnost branja in pisanja, z vsem napredkom pa je dobila nove razsežnosti. Nastajajo vedno nove vrste pismenosti, kot npr. računalniška, medijska, digitalna, informacijska, elektronska, kulturna, ekološka ... Pismenost bi morali razumeti kot vrednoto in se zavedati, da jo bo potrebno razvijati vse življenje, če se bomo želeli osebno in poklicno razvijati, potrebno bo tudi prilagajanje novim tehnologijam. Zaradi vedno večjega pomena novih pismenosti, poleg branja, pisanja, računanja, je za dvig pismenosti Vlada Republike Slovenije pripravila leta 2005 tudi Nacionalno strategijo za razvoj pismenosti.

Izobrazba je v bistvu pismenost na več področjih in ima zelo pomembno vlogo v družbi. Vse bolj pomembno je, da si usposobljen v poplavi informacij v čim hitrejšem času in čim bolj učinkovito poiskati, uporabiti in obdelati informacijo. Učenje je neke vrste upravljanje z informacijami, orodje za to pa je zaradi tehnološkega razvoja informacijsko-komunikacijska tehnologija. Tisti, ki znajo uporabljati to orodje, so v prednosti glede uspeha pri izobraževanju, možnosti zaposlitve. Vse večji pomen torej

pridobiva digitalna pismenost. Digitalna pismenost pripomore k večji mobilnosti študentov, zaposlenih po Evropi, k lažji zaposljivosti šolajočih, omogoča izobraževanje na daljavo. Leta 2007 je Vlada Republike Slovenije sprejela Strategijo razvoja informacijske družbe – si2010, ki obravnava tudi področje izobraževanja in področje razvoja informacijske družbe, vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije v področje izobraževanja. Sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija daje priložnost za večjo učinkovitost in enakost v izobraževanju. Leta 2015 se je zaključil projekt Inovativna pedagogika 1:1 v luči kompetenc 21. stoletja, katerega naloge so bile razviti izvedbene kurikule, ki temeljijo na sodobnih pedagoških paradigmah in metodah (podpiranje individualizacije in personalizacije pouka) ter uporabi sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, razviti izvedbene kurikule, kjer bodo preizkušene inovativne strategije, modeli, pristopi poučevanja in učenja, razviti metodologije uvajanja pedagogike 1:1, jo preizkusiti pri pouku, spremljati faze procesa, razviti in preizkusiti e-storitve, e-vsebine.

Ker nas pojem digitalna pismenost čedalje bolj obkroža in se vsakodnevno srečujemo z digitalnimi besedili in sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, sem se odločila, da raziščem, kako se pojavlja in odraža na področju književnosti v učnih načrtih, v katerih in na kakšen način, kako se uvaja uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije pri pouku književnosti. Predvsem me je zanimalo, kako se z razvijanjem digitalne pismenosti srečujejo osnovnošolci, dijaki srednjih strokovnih šol in gimnazijci.

V diplomskem delu z naslovom *Digitalna pismenost in njena vloga pri pouku književnosti* bom raziskovala predvidene pismenosti in posebej digitalno pismenost pri pouku književnosti v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011), Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008).

Najprej bom pregledala, kako so učni načrti zgrajeni. Posvetila se bom pouku književnosti. Nato bom poiskala predvidene vrste pismenosti v vsakem učnem načrtu. Posebej bom izpostavila vključenost digitalne pismenosti.

Predstavila bom tudi, kako se uvajajo nove oblike in načini dela, sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija, e-oblike, e-vsebine, možne dejavnosti učencev z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, pouk književnosti po metodičnem sistemu šolske interpretacije ter možnosti uporabe informacijsko-komunikacijske pri pouku književnosti.

Iz lastnih izkušenj, ko sem bila še sama osnovnošolka, dijakinja in študentka, in nasploh iz življenja se mi zdi, da je v šoli premalo učnih ur namenjenih razvijanju digitalne pismenosti. V učnih načrtih je sicer predvidena, vendar je premalo poudarka na poznavanju informacijsko-komunikacijske tehnologije, branju digitalnih besedil, ki so zelo drugačna od linearnih besedil. Digitalna pismenost bi se morala vse bolj obravnavati pri vseh predmetih pouka, ne samo pri slovenščini, oz. bi po mojem mnenju lahko bil to celo svoj predmet v šolah glede na to, da je razvoj tehnologije vedno večji in se s tem mora spreminjati tudi način poučevanja in seveda tudi učenja. V službah se od zaposlenih pričakuje vedno več vrst pismenosti, ki naj bi jih obvladali, pa nam šolski sistem tega ravno ne omogoča ustrezno razviti.

Glede na to, da internet in sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija omogočata objavo raznovrstnih besedil vsepovsod po spletu vsakomur brez kakršnekoli kontrole, me skrbi, da nove generacije ne bodo več poznale »pravilne« slovenščine. Vedno več je tudi e-knjig, e-učnih gradiv, multimedijskih gradiv, ki pa zahtevajo drugačne zmožnosti. Teh zmožnosti pa ni mogoče doseči brez dobre osnove oz. razvite »linearne pismenosti«.

V zaključku bom nato na kratko povzela svoje ugotovitve in preverila ustreznost svojega izhodiščnega razmišljanja.

3. TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 PISMENOST

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira pismenost kot »znanje branja in pisanja«. (<http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>)

V Nacionalni strategiji za razvoj pismenosti so pismenost opredelili kot trajno razvijajočo se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi. Pridobljeno znanje in spretnosti ter razvite sposobnosti posamezniku omogočajo uspešno in ustvarjalno osebnostno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju. (2005: 6)

Temeljne zmožnosti pismenosti so zmožnosti branja, pisanja in računanja. Poleg teh »se danes poudarja tudi pomen drugih zmožnosti (npr. poslušanje) in pismenosti, kot so informacijska, digitalna, medijska pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi«. (2005: 7)

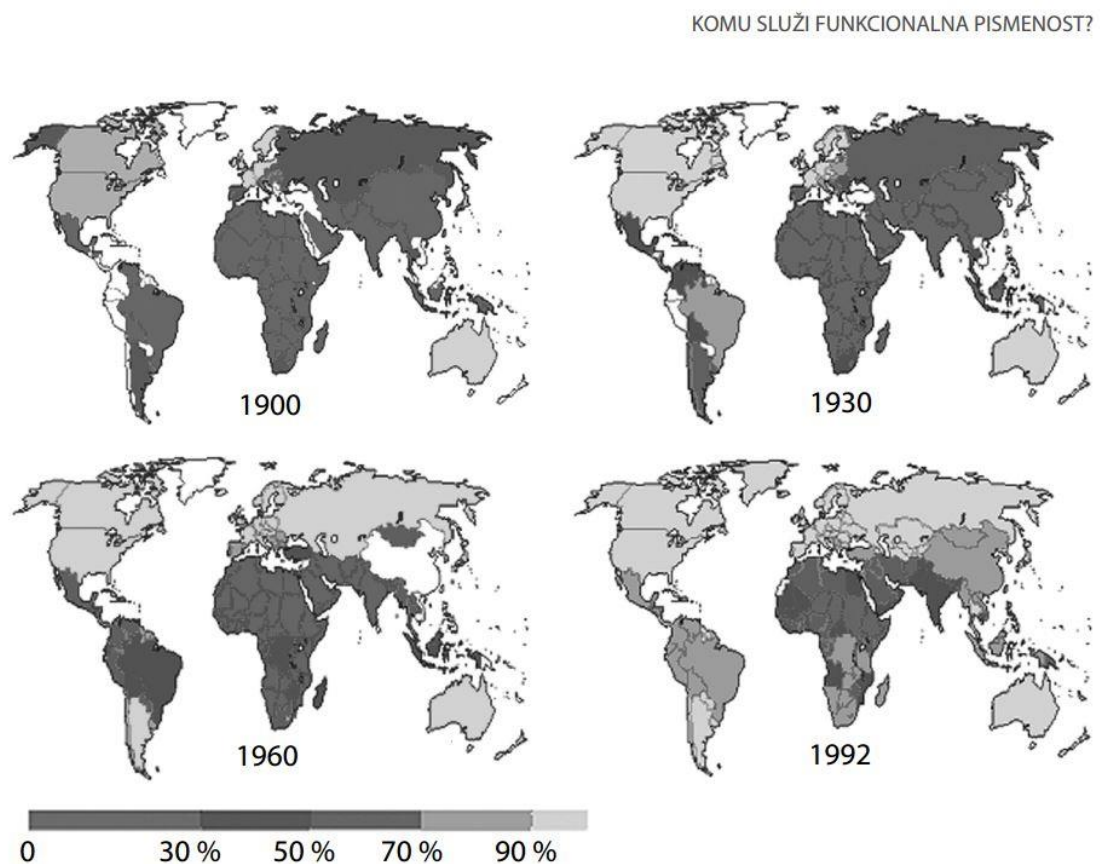
UNESCO je 8. september določil za mednarodni dan pismenosti, s čimer opozarja na pomembnost branja in pisanja ter na to, da izobraževanje ni nekaj samoumevnega. Opozarja tudi na visoko stopnjo nepismenosti, še posebej pri ženskah, in tistih, ki nimajo dostopa do izobraževanja, znanje pa je pogoj za boljše življenje.

Pomen pojma pismenost se je skozi leta zaradi razvoja spreminjal. Leta 1958 je Unesco podal naslednje razumevanje pojma pismenosti: »Posameznik je pismen, če je sposoben prebrati, razumeti in napisati kratko besedilo o svojem vsakdanjem življenju.« (2011: 463) Leta 1978 govorijo o funkcionalni pismenosti: »Posameznik je funkcionalno pismen, kadar lahko sodeluje v vseh življenjskih dejavnostih, v katerih se zahteva pismenost za vsakodnevno delovanje v družbeni skupnosti, ter uporablja bralne, pisne in številčne spretnosti za osebni razvoj in razvoj družbene skupnosti.« (2011: 465) Hozjan v svojem članku *Komu služi funkcionalna pismenost?* (2011) govori o funkcionalni pismenosti kot enem ključnih elementov za razvoj posamezne družbe, in sicer osebni, družbeni in gospodarski razvoj, »v ospredje se postavlja njena

aplikativna vrednost, tj. aktivno sodelovanje posameznika v vseh življenjskih aktivnostih.« (2011: 465)

Funkcionalna pismenost je v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* definirana kot »sposobnost branja, pisanja, razumevanja praktičnosporazumevalnih besedil in osnov računskih operacij ter matematičnih predstav«. (<http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja>)

Slika 1: Prikaz stopnje pismenosti v 20. stoletju

Vir: Razvijanje različnih pismenosti 2011: 465.

Pismenost je povezana z uspešno komunikacijo v družbi, ki pa je povezana z različnimi kulturami, komunikacijskimi kanali in tehnologijami. Glede na tehnološki razvoj se poraja tudi potreba in zahteva po doseganju vedno več različnih vrst novih

pismenosti, digitalne, informacijske, medijske idr., ki jih potrebujemo v različnih življenjskih situacijah na osebni, izobraževalni, poklicni, družbeni ravni.

3.2 DIGITALNA PISMENOST

Teorij o digitalni pismenosti je mnogo, ima več različnih poimenovanj: elektronska pismenost, IKT-pismenost idr.

Digitalna pismenost je pismenost za svetovni splet: gre za novo vlogo in položaj črk, besede in besedil, ki jih ne beremo več le linearno, beseda in besedila so se osamosvojila in dobila več razsežnosti. (Strehovec 2004: 85)

V okviru projekta DigEuLit se oblikuje naslednja definicija digitalne pismenosti:

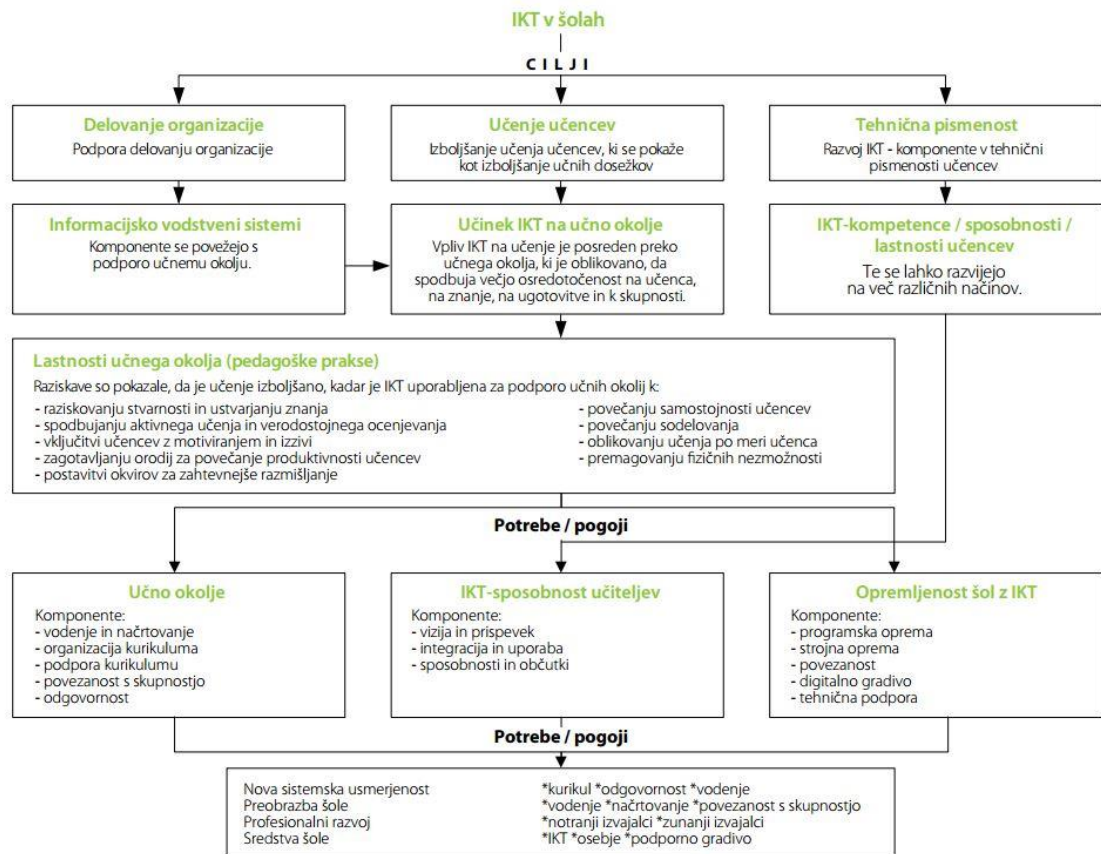
Digitalna pismenost je zavedanje, drža in sposobnost posameznikov za ustrezno uporabo digitalnih orodij in pripomočkov za identifikacijo, pridobitev, obravnavo, integracijo, evalvacijo, analizo in sintezo digitalnih virov, gradnjo novega znanja, oblikovanje medijskih izrazov in komunikacijo z drugimi, v kontekstu specifičnih življenjskih situacij, z namenom omogočanja konstruktivnega družbenega delovanja; in za razmišljanje o teh procesih. (Kreuh, Brečko 2011: 10–11)

Vpeljevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) v šole je namenjeno:

- podpora delovanja organizacije in podpora učnega okolja,
- kot orodje za izboljšanje učenja učencev,
- razvoju IKT-komponente v tehnični pismenosti učencev.

(Kreuh, Brečko 2011: 12)

Slika 2: Shema ciljev vpeljave IKT v šole

Vir: Kreuh, Brečko 2011: 12.

Janez Strehovec govori o pismenosti za svetovni splet – sposobnost branja in pisanja spletnih dokumentov, brskanja po spletu in nelinearnega branja. Pismenost sicer govori o sposobnosti branja in pisanja, vendar zaradi globalne kulture in izobraževanja vsekakor ne pomeni samo tega, saj delo s spletnimi dokumenti zahteva več veščin in znanj, ne samo branje in pisanje. (2004: 83)

Današnje pojmovanje pismenosti zahteva poznavanje in prepletanje več različnih pismenosti – tradicionalne (knjižno-literarne), pismenosti za svetovni splet, pismenosti, ki so potrebne za orientacijo v trendovskih okoljih današnje množične kulture. (2004: 95)

Gledati več podob hkrati, pisati/brati različne dokumente, napisane v različnih podatkovnih pokrajinah, in tekoče preklapljati med različnimi pristopi so zahteve, postavljene pred današnjega gibljivega opazovalca pluriverzuma kulturnih vsebin. Zavzetje takšnega stališča sodi k pismenosti za nove medije

kot kompleksni dejavnosti branja, gledanja in poslušanja, navigiranja in skeniranja, deskanja od spodaj proti vrhu in v nasprotni smeri. (2004: 87)

Strehovec spletno pismenost definira kot

sposobnost za branje svetovnega spleta v izvorniku [...], ki vključuje:

- sposobnost branja in pisanja spletnih dokumentov (spletna stran, spletni dnevnik, elektronska pošta, klepetalnica, na besedilih temelječe virtualne skupnosti),
- sposobnost navigiranja po spletu (poleg deskanja tudi znanja, potrebna za nalaganje novih programov, za delo z glavnimi operacijskimi sistemi in brskalniki),
- sposobnost branja nelinearnih, izrazito rizomskih struktur, kar tudi pomeni imeti smisel za labirintska okolja in za orientiranje v njih,
- sposobnost za subtilne postopke identifikacije, ravnanja in delovanja v virtualnih okoljih: identifikacija z avatarji, identifikacija s kurzorjem v tekstni pokrajini, vstopanje v virtualno podobo, imeti občutek za »biti tam« (čeprav tisti »tam« nima razvidnih zemljepisnih in fizikalnih koordinat),
- sposobnost za simulacijske postopke, za navigiranje in nadzorovanje prostorsko in časovno stisnjenih enot, za potovanja brez fizičnega gibanja,
- razumevanje logike podatkovnih zbirk,
- sposobnost za aktivnosti v realnem času ob izključitvi občutka za urni čas,
- sposobnost za asociativno selekcijo (termin iz besedila Vannevarja Busha »As We May Think«) in za postopke, ki so lastni trendovski didžejevski in vidžejevski kulturi, recimo za miksanje, semplanje in rekombiniranje, kar stimulira duha novodobnega kulturnega asociiranja (mix, cuts & scratches mind).

(2004: 94–95)

Meta Grosman je v svojem članku z naslovom *Branje umetnostnih besedil za višjo bralno pismenost – rezultati PISA 2009* (2011) skeptična glede priučene pismenosti za uporabo računalnika in kritičnosti, ki jo učenci pri tem razvijejo ter s kakšno kakovostjo besedil se srečujejo. (2011: 33) »Elektronsko sporazumevanje, ki ga omogoča tehnološki razvoj, lahko v binarnem kodu vključuje besedne sestavine, slikovne sestavine in gibljive slike filma ter videa, glasbene sestavine in razne druge zvočne učinke ter vse te sestavine iz različnih kodov združuje v enotno sporočilo. [...] Za elektronsko branje potrebno pismenost pogosto poimenujemo kar digitalna pismenost.« (2011: 33–34) Navaja tudi, da številne kritične obravnave digitalnega branja elektronskih besedil (uporaba svetovnega spleta) govorijo o negativnih spremembah, saj se, za razliko od linearnega branja, izgublja zmožnost predelave besedil na ravni globokega razumevanja, zmanjša pa se tudi zmožnost empatije s

pripovednimi osebami, manjša se delež vizualnega spomina (zaradi klikanja in stalnega premikanja besedila, spreminjanja položaja povedi na zaslonu), manjša se tudi preglednost ter oteži tvorjenje mentalne predstavitve v bralčevi glavi. Opozarja tudi na vplive nadomeščanja jezikovnega dela sporočila s slikami, ki bodo v prihodnosti presegali dejavnosti sporazumevanja in imeli širši vpliv na kulturne in družbene okoliščine. Opirajo se dodatna vprašanja o poučevanju in učenju razbiranja podob kot sestavine elektronskega besedila, o pouku bralne pismenosti, o novostih pri pouku branja ter o novem konceptu samega branja. (2011: 34–38) »[D]igitalna pismenost se že zaradi svoje večkodne sestavljenosti bistveno razlikuje od tradicionalne.« (2011: 87)

Tehnološki razvoj zahteva (zaradi elektronske oblike sporazumevanja in besedil) nove oblike pismenosti, spremenjene oblike bralne pismenosti in pisanja za nove okoliščine jezikovnih rab. (Grosman 2010: 17) Zadnja leta je vse več študij in raziskav, ki se ukvarjajo z novimi procesi bralne pismenosti, ki nastanejo pri elektronski obliki sporazumevanja. Nelinearne oblike pismenosti se, kot že rečeno, imenujejo digitalna pismenost, ki pa zahteva zmožnost bralne pismenosti, zaradi slikovnega gradiva pa tudi vizualno pismenost. (2010: 19) Nadbessedilo oz. hipertekst (angl. *hypertext*) je oblika elektronskega besedila, ki bralcu ponuja kose besedil (angl. *node*, poslovenjen izraz vozlišče), ki so sestavljeni iz besed, ter razna vizualna gradiva (slikovno gradivo, fotografije, grafični prikazi, številke, avdio- in video vsebine). Bralec lahko besedne segmente med seboj povezuje in določa zaporedje z lastno izbiro povezav ali linkov, kar mu omogoča svojo posebno bralno aktualizacijo nadbesedila, ki se razlikuje od aktualizacije drugih bralcev in besedilnega gradiva, ki ga ponuja avtor. Vse to prinese novo doživljanje informacij in pomena za bralca. Značilnosti nadbesedila so nestabilnost, visoka fleksibilnost in visoka stopnja interaktivnosti/sodelovanja. (2010: 20) Pravi, da digitalna pismenost »postane v bistvu dejanje izbiranja, ki poteka kot odločanje med različnimi besedilnimi podatki in različnim trajanjem pozornosti, ki jo bralec namenja posameznim besedilnim sestavinam ob zanemarjanju ali izpuščanju drugih.« (2010: 20)

Za vseživljenjski razvoj kompetenc, ki so potrebne za socialno vključenost in osebni razvoj, se zavzemata tudi Evropski parlament in Svet Evrope. Ključne kompetence povezane z jezikovno rabo za sporazumevanje so: »sporazumevanje v maternem jeziku, sporazumevanje v tujih jezikih, IKT-zmožnosti ali digitalna pismenost.« (Grosman 2011: 67) Izvore pomanjkljivega poznavanja jezikovnih rab vidi zlasti v pomanjkljivem poznavanju pomena bralne pismenosti in zapletenosti medkulturne zmožnosti.

Z digitalno pismenostjo so povezane tudi druge vrste pismenosti. Nekatere so njen predpogoj, nekatere jo nadgrajujejo, nekatere pa so ji sorodne, med seboj so prepletene in odvisne druga od druge.

Meta Grosman v svojem članku z naslovom *Kakšne pismenosti potrebujemo za 21. stoletje* (2010) govori o tem, da bo vedno večja potreba po poznavanju digitalne pismenosti, kar pa bo zahtevalo preučevanje posebnosti branja in pisanja različnih žanrov digitalnih besedil ter nove elektronske književnosti, zaradi česar bo nujno vključevanje digitalne pismenosti v pouk. (2010: 25)

Vlada RS je leta 2007 sprejela Strategijo razvoja informacijske družbe – si2010, ki obravnava tudi področje izobraževanja, opozarja na nizko uporabo, znanje veščin IKT v učnem procesu, pomanjkanje e-vsebin, e-storitev v slovenskem jeziku, izpostavlja pa tudi e-izobraževanje oz. učenje in poučevanje s pomočjo IKT. S tem bi klasično poučevanje zamenjali z novim, bolj zanimivim in bolj učinkovitim, ki omogoča tudi (samo)preverjanje, skupinsko delo (navidezne učilnice), raziskovalno delo in učenje na daljavo. (Kreuh, Brečko 2011: 5)

V publikaciji *Izhodišča standarda e-kompetentni učitelj, ravnatelj in računalnikar* (2011), ki je nastala v projektu E-šolstvo, ki ga financirata Evropski strukturni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport, so navedeni razlogi za uporabo IKT pri poučevanju:

- Za podporo, razvoj in uporabo funkcionalnih spretnosti, potrebnih v življenju – pismenost, računska pismenost in IKT.
- Mnogo učencev ima visoke spretnosti pri uporabi novih tehnologij. Te spretnosti je potrebno udejanjiti in kjer je mogoče še bolj razviti.

- IKT je medij današnjega in jutrišnjega časa. Uporaba IKT podpira motivacijsko učenje 21. stoletja.
- Učinkovita raba IKT omogoča razvoj kreativnega učenja in razvoj inovativnih metod poučevanja.
- Učenci dlje časa obdržijo koncentracijo, kadar je učenje podprto z IKT.
- IKT omogoča dostop do informacij v realnem času.
- Je dinamičen medij, ki ob ustrezni uporabi pogloblja predmetna znanja.
- IKT je platforma, ki omogoča zbiranje, obdelavo in učinkovito predstavitev podatkov.
- Podpira vseživljenjsko učenje.
- Omogoča uporabo različnih e-gradiv.
- Učiteljem omogoča povezovanje s sodelavci.
- IKT omogoča izmenjavo informacij v realnem času (takoj zdaj).

Uporaba IKT pri poučevanju in učenju pa zahteva seveda nekoliko drugačne pristope pri poučevanju.
(2011: 6)

V raziskavi o IKT v osnovnih in srednjih šolah v Sloveniji leta 2009 so skoraj vsi sodelujoči trdili, da bi morali vse mlade učitelje med študijem usposobiti za uporabo IKT v izobraževanju in da se želijo vključiti v izobraževanja za poučevanje in učenje, kot so didaktika IKT, didaktika sodobnih didaktičnih oblik in metod učnega dela, ki pogojuje uspešno uporabo IKT, didaktika informatizacije predmetnih področij, metode in strategije uporabe izobraževalne programske opreme, razvoj in izdelava e-učbenikov, e-učnih gradiv za učenje na daljavo.

Podatki kažejo, da primanjkujejo ustrezna gradiva in didaktični pripomočki za vključevanje IKT v proces poučevanja. Več kot polovica (55 %) srednjih in osnovnih šol je ocenila, da je specialno didaktično znanje učiteljev za uporabo računalnika oz. IKT pri pouku svojega predmeta nezadovoljivo oz. delno zadovoljivo. Primanjkuje tudi dodatno izobraževanje in usposabljanje učiteljev. Uporaba IKT pri pouku je najvišja pri mlajših učiteljih in s starostjo pada.

Pri rednem pedagoškem delu učitelji uporabljajo naslednje oblike izobraževalnega interneta: v učne namene usmerjajo dijake/učence na iskanje učnih gradiv oz. virov na internetu (87 % v SŠ, 52 % v OŠ), izvajajo skupinske oblike učnega dela z računalniško komunikacijo (domači in mednarodni projekti s pomočjo interneta) (42 % v SŠ) in komunicirajo (v učne namene) z dijaki preko e-pošte (40 % v SŠ).

O pomembnosti in pozitivnih učinkih uporabe IKT in e-izobraževanja v šoli so bila poudarjena področja: dostopnost do učnih gradiv, kvalitetnejše učno delo z nadarjenimi učenci, komunikacija med učenci in učitelji in dejavnosti za (samo)preverjanje znanja, kvalitetnejše učno delo z učno šibkejšimi učenci, omogočanje skupinskih oblik in metod učnega dela. Negativno je bilo samo v srednjih šolah na področju kvalitetnejšega učnega dela z učenci s posebnimi potrebami.

Mednarodna raziskava SITES 2006 je pokazala, da so največje ovire za uporabo IKT pomanjkanje časa in pedagoških kompetenc IKT ter pomanjkanje potrebne infrastrukture.

(2011: 7–10)

3.3 INFORMACIJSKA PISMENOST

Funkcionalna pismenost dobiva z razvojem informacijske družbe, sodobnih tehnologij in s tem potrebnega nenehno obnavljajočega znanja drugačno pojmovanje. Informacijska pismenost je definirana kot: »Informacijsko pismena oseba mora spoznati, kdaj informacijo potrebuje. Imeti mora sposobnost jo najti, ovrednotiti in jo učinkovito uporabiti. Informacijsko pismen je tisti, ki se je naučil učiti se. Ve, kako se učiti, ker ve, kako je informacija organizirana, kje jo najde in jo uporabi tako, da se lahko iz nje še drugi učijo.« (2011: 467)

3.4 MEDIJSKA PISMENOST

Medijska pismenost je »zmožnost za interpretiranje medijskih vsebin in kritično mišljenje o njih.« (Žbogar 2013: 142) Gre za kritično mišljenje o informacijah iz množičnih medijev (televizija, radio, časopis, revija, internet ...), razumevanje sveta, polnega slik, zvokov, besed.

3.5 RAČUNALNIŠKA PISMENOST

Računalniška pismenost je »zmožnost dostopa do informacij, njihove obdelave, urejanja, interpretiranja in vrednotenja.« (Žbogar 2013: 142) V *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* je računalniška pismenost »obvladanje temeljnih znanj in veščin za učinkovito uporabo računalnika ter poznavanje nanj navezujočih se možnosti in veščin za uporabo interneta ter komunikacije prek elektronskih medijev« (http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja)

3.6 BRALNA PISMENOST

Bralna pismenost ima osrednjo vlogo za uspešnost družbe. V času globalizacije in vse večjih potreb po uporabi tujih jezikov je bralna pismenost pomemben dejavnik pri ohranjanju jezikovne kulture. Potrebno je boljše poznavanje izzivov elektronskega sporazumevanja in branja večkodnih besedil ter razvoj večrazsežne bralne pismenosti za vse vrste besedil. (Grosman 2011: 25) Po rezultatih raziskovalnega projekta PISA (2009) je bila bralna pismenost slovenskih 15-letnikov nižja kot v raziskavi leta 2006. Zaradi večrazsežne bralne pismenosti za tiskana in elektronska besedila, ki opozarjajo o pomenu višje bralne pismenosti, pa rezultati postavljajo pod vprašaj, ali šola izpolnjuje svoje temeljno poslanstvo – opismenjevanje mladih. (2011: 26) PISA je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, izvaja jo Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj. Raziskava poteka v triletnih ciklih, prvi cikel je bil izveden v letu 2000. V raziskavi so zajeti 15-letniki, ki obiskujejo osnovno, srednjo šolo, institucijo za izobraževanje odraslih ali institucijo za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. A. Žbogar je opozorila na zaskrbljujoče podatke o deležu učencev s težavami pri branju, ki jih je pokazala študija PISA (2009). Raziskava je pokazala, da ima »težave z branjem v Sloveniji 10,7 % deklet in kar 31,3 % fantov (kar znaša 4,7 % več od evropskega povprečja)« (Žbogar 2013: 35) M. Grosman razmišlja »o možnosti vpliva uporabe elektronskih besedil in njihove kakovosti na raven njihove bralne pismenosti«. (Grosman 2011: 33) Danes je motivacija za branje vedno manjša, saj branje tekmuje s številnimi drugimi možnostmi pridobivanja podatkov in zabave. S tem sta povezana tudi socialni in ekonomski status

učencev. Tisti, ki prihajajo iz manj ugodnih razmer, so potrebni dodatne podpore pri doseganju potrebne ravni bralne zmožnosti.

Raziskave kažejo, da sta dobro razvita otrokova govorna in slušna zmožnost pogoj za uspešen razvoj bralne pismenosti. Govorna zmožnost je odvisna od družinskega okolja, ki je lahko usodno, če pride do nepoznavanja pomena bralne zmožnosti. Za otrokovo bralno zaostajanje je lahko kriva družina, ki se ne zaveda, da sta pozitiven odnos do knjige in zgodnje vpeljevanje v branje pomembna za razvoj bralne pismenosti. (2011: 72–73) »Bralna pismenost nima zgornje meje, marveč jo je mogoče s stalno vajo ali uporabo razvijati in nadgrajevati.« (2011: 74)

Bralna in literarna zmožnost sta sestavni del sporazumevalne zmožnosti oz. jezikovne pismenosti. A. Žbogar v svojem članku *Reading Ability and Literary Competence in Language Arts Classes in Slovenia* (2015) branje opredeljuje kot komunikacijski proces, ki ga lahko razumemo kot prenašanje zvoka, kognitivno dejavnost in razumevanje prebranega. Besedilo (prenosnik sporočil) in bralec (sprejemnik sporočil) vzpostavita komunikacijo preko skupnega koda (usklajenost med kodoma bralca in besedila). Pri pouku materinščine je razvoj ostalih zmožnosti odvisen od bralne zmožnosti, ki pa jo lahko krepimo le ob izurjenem alfabetskem branju. Bralna pismenost je zmožnost poslušanja, kognitivna (spoznavna) dejavnost, pomenotvorna dejavnost (alfabetsko branje, povzemanje, posnemanje, informativno branje, branje kot beg iz realnosti, branje za zabavo, učenje oz. sposobnost uporabe različnih strategij za branje različnih besedilnih zvrsti), sposobnost za analizo, vrednotenje in kritično sprejemanje besedil (in posredovanje informacij). Učenčeva uporaba različnih bralnih učnih strategij kaže na razvito bralno zmožnost. Pred branjem npr. določi namen branja, ugotavlja zgradbo besedila, napoveduje dogajanje, postavlja vprašanja; med branjem podčrtuje neznane, ključne besede, dopolnjuje manjkajoče informacije, določa zaporedje dogajanja. Bralna zmožnost se pri pouku materinščine krepi z branjem z(a) razumevanje(m) (branje s premori, glasno branje, ponovno branje, razpravljanje o prebranem, povzemanje, obnavljanje, ugotavljanje bistva prebranega, aktiviranje predznanja ...), sodelovanjem učencev pri izbiri literarnih del in njihovo raznolikostjo, učiteljevim pozitivnim zgledom, uporabo različnih bralnih strategij. (2015: 1219–1225)

Literarna zmožnost je sposobnost razumevanja, doživljanja, analiziranja, vrednotenja, kritičnega sprejemanja besedil, zmožnost ustvarjanja in obdelave literarnih besedil ter zmožnost opredeljevanja njihovih estetskih, etičnih in kognitivnih (spoznavnih) učinkov, fikcijskosti in literarne vrednosti. Literarna zmožnost se krepi z razvijanjem interpretacije, zmožnosti literarnega raziskovanja, literarnega branja in literarne ustvarjalnosti. Literarno raziskovanje je umeščanje v literarni sistem, preučevanje literarnozgodovinskih, literarnoteoretskih, kulturnih, družbenih okoliščin nastanka literarnega dela, kar pa zahteva posebno vrsto literarnega branja, tj. kritično (kognitivno) branje, ki razvija zmožnost primerjanja, vrednotenja, sintetiziranja, odkrivanja vzročno-posledičnih odnosov, argumentiranja in pripelje do globljega spoznavanja in razumevanja. Cilj literarnega raziskovanja je spodbujanje problemskega in kritičnega mišljenja učencev, njihovo zanimanje, ustvarjanje konfliktnih situacij, postavljanje hipotez, opredeljevanje. Pri literarnem branju se spodbuja odprtost do lastnega doživljanja prebranega, prepoznavanje bistva literarnega besedila, razvija se tudi literarna empatija – vživljanje v fikcijske svetove, osebe, njihova dejanja, presojanje in vrednotenje le-teh, bogati domišljijo z zapolnjevanjem praznih (odprtih) mest. Literarna ustvarjalnost je zmožnost ustvarjalnega branja in pisanja ter poustvarjalne dejavnosti. Ustvarjalno branje je svobodnejše od literarnega (usmerjenega), je poljubno, dopušča pot domišljiji (npr. bralna krpanka, dopolnjevanje). Tudi ustvarjalno pisanje in poustvarjalne dejavnosti so prepuščene domišljiji (npr. domišljjski spis, dramatizacija). Branje literarnih besedil širi besedni zaklad, izboljša pisno izražanje, razmišljanje, medpredmetno povezovanje, povečuje izkušnje in razumevanje, razvija interese, domišljijo, sposobnost samostojnega učenja in bogati posameznikovo čustveno življenje, zato bi moralo biti čim bolj vključeno pri pouku jezika in književnosti ter tudi pri drugih predmetih. Bralna in literarna zmožnost se razvijata najprej v družinskem okolju, potem pa v vzgojno-izobraževalnem procesu (ob branju, poslušanju literarnih besedil ter govorjenju in pisanju o prebranem). Priporočena metoda za razvijanje bralne in literarne zmožnosti je problemsko-ustvarjalni pouk književnosti, ki se izvaja preko različnih metod, in sicer metode razlage, pogovora, diskusije, ustvarjalnega branja in metode reševanja književnih problemov. Ob tem se razvijajo tudi druge zmožnosti, npr. kulturna, medkulturna, digitalna ... (2015: 1219–1233)

3.7 VEČJEZIČNA PISMENOST

Poleg novih oblik elektronske pismenosti se pojavlja v družbi tudi vedno večja potreba po sporazumevanju v več jezikih. Vedno večja je potreba po pridobivanju pismenosti v več jezikih in različnih okoliščinah rabe. Večjezična pismenost prinaša hkratno uporabo več jezikov, preklapljanje med jeziki, razumevanje nepoznanih jezikov s splošnimi jezikovnimi znanji. (Grosman 2010: 21) Za uspešno večjezično pismenost je potrebna tudi medkulturna pismenost, ki predpostavlja kulturno občutljivost in vodi do medkulturne zmožnosti. (2010: 23)

Pri pouku književnosti se poleg bralne in literarne zmožnosti razvija tudi kulturna zmožnost. Pri branju literature se učenec oz. dijak srečuje s kulturnim kapitalom lastne in tujih kultur – različni življenjski slogi, navade, običaji, religiozni, filozofski, idejni in jezikovni temelji. Kultura je temelj človekove identitete, izoblikuje posameznikovo zavest, uči, kako korelirati z drugimi, drugačnimi. Z vprašanji o podobnostih in razlikah različnih kultur, preko spoznavanja šeg, navad, materialnega in nematerialnega kulturnega izročila, ljudskega izročila se razvija intra- (seznanjanje s tujo kulturno dediščino) in interkulturni dialog (seznanjanje z lastno kulturno dediščino). Vse to odraža literatura, ki pa je tudi izhodišče za vzgojo za strpnost, spodbujanje tolerance, empatije, sočutja, sodelovanje, odprtost do drugega. Pouk književnosti seznanja učence s slovensko in svetovno književnostjo, pri njih povečuje estetske, etične in spoznavne vrednote različnih civilizacij ter spodbuja k strpnosti do drugih in drugačnih. Posameznikovo individualno, nacionalno in globalno identiteto krepi razvijanje kulturne zmožnosti. (Žbogar 2015: 764–775)

»Zaradi neločljive povezanosti jezika in kulture – umeščenosti kulture v vsakokratni jezikovni sistem, ki jo izraža – medjezikovni stik pri sporazumevanju v tujih jezikih vedno pomeni tudi medkulturni stik. Zato sporazumevanje v tujih jezikih vedno poteka v medkulturnih okoliščinah in sporazumevalci v medkulturnih pogojih potrebujejo poleg vseh štirih temeljnih jezikovnih zmožnosti, branja, govora, pisanja in poslušanja, še dodatno medkulturno zmožnost.« (Grosman 2011: 78)

3.8 MEDKULTURNA PISMENOST

»Raziskovanje književnosti odpira vprašanja jezikovne, literarne in kulturne identitete ter spodbuja medkulturni dialog, kar pomeni, da problemsko-ustvarjalni pouk ne razvija le kulturnih, pač pa tudi medkulturne kompetence (torej spoznavanje lastne kulture ter spoznavanje kultur drugih narodov.« (Žbogar 2010: 358)

Jezik, kultura in književnost so bili v zgodovini temeljni dejavniki za ohranjanje nacionalne identitete. V sodobni družbi, kjer je vse več kulturnih izmenjav, kulturna identiteta ni več nekaj trdnega, ampak je gibljiva, odprta, nenehno spreminjajoča. »Razvijanje kulturne identitete pri pouku književnosti krepi zavedanje o spoštovanju kulturnega pluralizma ter prispeva k zmanjševanju medkulturne in etične nestrpnosti, spodbuja spoznavanje lastne kulturne dediščine, tj. književne ustvarjalnosti, ter strpnost do nje.« (Žbogar 2013: 24) Metoda za razvijanje kulturne zmožnosti je lahko problemsko-ustvarjalni pouk, ki na objektivnejši način pristopa k besedilu (s stališča ustvarjalca in/ali raziskovalca), za učence je zanimiv in motivacijski, krepi zavest o pomembnosti branja, raziskovanja in ustvarjanja literature. Ob raziskovanju literarnih pojavov učenec krepi razgledanost po dogajanju v določenem času delovanja določenega avtorja ter vpliv literature na preoblikovanje in/ali ohranjanje takratnih družbenih odnosov in vrednot. (Žbogar 2010: 358)

»Medkulturna pismenost je najbolj zapletena oblika pismenosti, saj ne predpostavlja samo poznavanja dveh ali več jezikov, marveč tudi sposobnost izbire in uporabe obeh ob upoštevanju različnosti sogovorca ali različne kulture tujega besedila ob tem.« (Grosman 2010: 24) Zaradi hitrega širjenja medkulturnih stikov medkulturno pismenost potrebuje vedno več ljudi. Za razvoj medkulturne pismenosti je nujno potrebno poznavanje neločljive povezanosti jezika in kulture, vedenje, da je vsak posameznik rezultat socializacije v lastni kulturi in jeziku, kar mu prinaša omejitve. (2010: 25)

Zaradi vse večjega priseljevanja in preseljevanja se sodobna družba sooča z večkulturnostjo in večjezičnostjo. Evropa je stičišče mnogih narodov, kultur in jezikov. Temu primerno se prilagaja tudi področje vzgoje in izobraževanja, z novimi

izzivi poučevanja se srečujejo učitelji. Tudi učni načrti za slovenščino so bili posodobljeni, vključeno je razvijanje kulturne in medkulturne zmožnosti. Zaradi slabše uspešnosti otrok priseljencev se spodbuja model večkulturne vzgoje in izobraževanja. Izobraževalni proces zahteva drugačne pristope, metode pouka, dodatne ure (za otroke priseljencev), prilagajanje vsebin in izboljševanje njihovega predznanja. Najprej mora učitelj razviti medkulturno zmožnost, ki jo potem spodbuja pri pouku slovenščine in drugih predmetih. Učenci morajo spoštovati in poznati tudi druge kulture in jezike, vendar menim, da je premalo poudarjeno, da doma, v stiku s svojo družino, seveda uporabljajo svoj materni jezik, učitelj (še posebej slovenščine) pa jih mora v šoli ozaveščati, da se v šolah in ostalih ustanovah uporablja državni oz. uradni jezik. Za spoznavanje drugih kultur pri slovenščini lahko učitelj npr. nameni uro za predstavitev določene države, njihove kulture, jezika, učenci oz. dijaki pripravijo predstavitev (slovarček, njihovo tradicionalno glasbo, hrano, literaturo ...), pri mlajših otrocih se vključijo še njihovi starši.

3.9 VEČRAZSEŽNA ALI SESTAVLJENA PISMENOST

Meta Grosman govori o večrazsežni ali sestavljeni pismenosti, ki ne pomeni več samo zmožnost branja in pisanja, ki sta sicer še vedno temelja vseh vrst pismenosti. Zaradi vedno novih oblik besedil, ki nastajajo zaradi tehnološkega razvoja, bi bilo »potrebno pismenost posebej poimenovati kot večrazsežno pismenost, ker je sestavljena iz več ločljivih oblik pismenosti, kot so npr. besedna, besedilna, vizualna, digitalna, (multi)medijska, pa tudi skupna sestavljena pismenost. S tem bi lahko ozavestili dejstvo, da je danes potrebna pismenost sestavljena iz zmožnosti razbiranja različnih vrst besedil pač glede na različne obstoječe in nove nastajajoče oblike, ki zahtevajo različne nove načine interakcije/sodelovanja.« (2011: 20)

Mojca Nidorfer Šiškovič poudarja, da je zaradi razvoja družbe in digitalne tehnologije potrebno raznovrstno usposabljanje učencev, s katero bi dosegli »t. i. večpismenost, to je pismenost, ki na eni strani vsebuje večpredstavnostne besedilne prakse – jezikovne, vidne, slušne, gestikularne in prostorske načine predstavnosti, na drugi pa idejo, da so pismenosti tudi kulturno pogojene«. (2012: 59)

Vloga sestavljene pismenosti pri pouku književnosti se mi zdi velika. Pri obravnavi različnih literarnih besedil je izrednega pomena visoka stopnja učenčeve pismenosti, saj le tako lahko uspešno sprejema in razume različna besedila. Pristopi k obravnavi besedil postajajo sodobni in zelo raznoliki, kar se kaže predvsem v prvih fazah modela šolske interpretacije. Besedila sprejemajo preko različnih medijev in za lažje razumevanje potrebujejo razvite različne vrste pismenosti. Seveda pa je učencem potrebno pomagati razvijati različne vrste pismenosti, kar lahko dosežemo tudi z medpredmetnim povezovanjem, uporabo sodobne tehnologije in z menjavo učnih oblik in metod pouka. Za doseganje čim boljših rezultatov pri pouku književnosti, reševanje problemov in spodbujanje razvoja ključnih zmožnosti je potrebno povezovanje med šolskimi predmeti. Učence in dijake bi morali naučiti povezovati in uporabljati teoretično in praktično znanje iz različnih področij. Pri medpredmetnem povezovanju bi morali biti dejavni učitelji različnih predmetov in se med seboj dogovoriti za sodelovanje. Medpredmetno povezovanje pri pouku književnosti je glede na svoje izkušnje osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja mogoče med področji zgodovine, geografije, državljanske in domovinske vzgoje, etike, glasbene, likovne vzgoje. Ob tem se razvijajo različne vrste pismenosti (medkulturna, digitalna, multimedijska, računalniška ...).

4. KLJUČNE ZMOŽNOSTI: KULTURNA ZMOŽNOST, SPORAZUMEVALNA ZMOŽNOST, ZMOŽNOST MEDPREDMETNEGA POVEZOVANJA

Alenka Žbogar v monografiji z naslovom *Iz didaktike slovenščine* (2013) govori o specifičnih ključnih zmožnostih pri pouku slovenščine kot maternega/prvega jezika. V učnih načrtih za slovenščino so zapisane ključne zmožnosti, in sicer kulturna zmožnost, sporazumevalna zmožnost in zmožnost medpredmetnega povezovanja.

»Kulturna zmožnost je sestavni člen posameznikove individualne, nacionalne in globalne identitete.« (Žbogar 2013: 22) Zaradi globalizacije in medkulturnega prepletanja se kulturna identiteta spreminja in ni več nekaj trdnega. Prav pri pouku književnosti se krepi nacionalna samozavest. Preko branja, spraševanja o prebranem, raziskovanja preteklih in aktualnih književnih pojavov, spoznavanja vlog znanih Slovencev (Trubar, Bohorič, Vodnik, Prešeren, Kopitar, Cankar) pri ohranjanju samobitnosti slovenskega jezika se pri pouku književnosti razvija kulturna zmožnost. Kulturna identiteta in poznavanje književnosti naroda se krepi tudi z izmenjavami učencev. (2013: 25)

»Sporazumevalna zmožnost oz. jezikovna pismenost je celovita in večrazsežnostna zmožnost poslušanja, govorjenja, branja in pisanja.« (2013: 29) Zaradi napredka na informacijsko-komunikacijskem področju so pomembne tudi digitalna, medijska, računalniška, družboslovna in kulturna, ekonomska ter finančna pismenost.

Pri pouku književnosti se razvijajo književne sposobnosti. Boža Krakar Vogel književne sposobnosti definira kot »lastnosti, značilnosti in dejavnosti, ki posamezniku omogočajo dejaven stik z literaturo, bodisi kot sprejemniku (branje) ali ustvarjalcu (pisanja). Ločimo torej dve poglavitni književni sposobnosti: sposobnost literarnega branja in sposobnost literarnega oz. ustvarjalnega pisanja (kreativnega) pisanja«. (Krakar Vogel 2004: 40) Sposobnost literarnega branja »vključuje procese doživljanja, razumevanja, vrednotenja«. (2004: 41)

Pri pouku književnosti se spodbuja literarno branje, ki je pogoj za razvoj literarne zmožnosti – najprej v družinskem okolju, potem pa v šoli oz. vzgojno-izobraževalnem procesu ob branju, poslušanju, govorjenju in pisanju o prebranem literarnem besedilu. Literarno branje se deli na doživljajsko, kritično (kognitivno) in ustvarjalno. Doživljajsko in ustvarjalno branje zahtevata pripovedno (narativno) mišljenje, ki vključuje čustva, voljo, motive ter subjektivno, a še vedno resnično plat človekovega sveta. Bralci literarnega besedila v procesu branja zapolnjujejo odprta/prazna/nedoločena mesta s svojimi predstavnimi in domišljijскими zmožnostmi in s tem aktualizirajo fiktivni svet. Za razliko od doživljajskega in kritičnega branja je ustvarjalno branje lahko svobodno, prepuščeno domišljiji. Pri kognitivnem branju gre za interpretativno in logično-analitično branje oz. branje z(a) razumevanje(m), ki bralcu omogoča razumevanje in globlje spoznavanje prebranega, spodbuja kritično mišljenje in literarno ustvarjanje. (Žbogar 2014: 551–552)

Pri literarnem branju se razvijajo literarna empatija (vživljanje v fiktivne svetove, njihovo vrednotenje, presojanje, vživljanje v literarne osebe), domišljija, čustva, pisne sposobnosti, mišljenje, interesi, spodbuja se medpredmetno povezovanje. Raziskave kažejo, da upada priljubljenost literarnega branja med mladostniki, zato je potrebno pri pouku ustvariti radovednost, veselje do branja z razmišljanjem, diskusijami, pogovarjanjem o prebranem. To se lahko doseže s pogovori o knjigah, glasnim interpretativnim branjem, zanimivo, interaktivno razlago, ekskurzijami, likovnim ustvarjanjem, ogledom filma, gledališke predstave, ustvarjalnim branjem, kreativnim pisanjem, uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije itd. (Žbogar 2014: 552–554)

Literarno branje se pri pouku spodbuja ob didaktičnih načelih ustvarjalnosti, sistematičnosti, sistemskosti, recepcijske sprejemljivosti in problemskosti, pri čemer se razvijajo bralna in literarna pismenost, kritično mišljenje, literarnovedno znanje pa se strukturira v trajen in koherenten sistem. Ob upoštevanju recepcijske sprejemljivosti pri izbiri literarnih del se spodbuja bralčeva motiviranost, radovednost, doživljanje literature, razumevanje in vrednotenje, kritično razmišljanje in domišljijско ustvarjanje. Problemskost literarnega branja se aktivira ob motivno-tematski, idejno-slogovni in jezikovno-sporočilni analizi literarnega besedila, in sicer z razpravo o

odprtih/nedoločenih/praznih mestih v literarnem besedilu, o različnih interpretacijah in literarno-estetskem doživljanju. Načeli sistematičnost in sistemskost se uresničujeta z učiteljevim usmerjanjem bralčevega kognitivnega procesa v primeru interpretacijsko nedoločnega besedila, in sicer s pogovorom o prebranem ter spodbujanjem večkratnega branja. Sistematično usvajanje novih literarnih pojmov se uvaja ob ponavljanju znanih pojmov, ki so z novimi koherentno povezani, pogoj za to pa je zadostno število informacij in pojmov, ki jih učenci oz. dijaki hierarhično in pojmovno povezano umeščajo v literarnovedni sistem. Za načelo sistematičnosti je značilno prehajanje od znanega k neznanemu, od lažjega k težjemu. Načelo ustvarjalnost se pri pouku književnosti kaže kot ustvarjalno branje (prosta aktualizacija literarnega besedila), ustvarjalno pisanje (spodbujajo ga npr. asociativne igre) in poustvarjalne dejavnosti (npr. dramatizacija prebranega literarnega dela, nadaljevanje pravljice). (Žbogar 2014: 555–556)

Faze procesa branja so:

- iskanje informacij (npr. Iz Prešernove Zdravljice izpišite poved, v kateri lirski subjekt nazdravlja Slovenkam),
- oblikovanje širšega in splošnega razumevanja o prebranem (npr. ob prepoznavanju Prešernovega prispevka slovenskemu jeziku, literaturi in kulturi),
- razvijanje interpretacije (od vtisa, doživljanja do specifičnega (besede) in celovitega (konteksta) razumevanja prebranega),
- povezovanje prebranega z znanjem iz drugih virov (npr. slovenska himna, likovna pesem),
- razmišljanje o obliki besedila (zunanja podoba, npr. opazovanje Zdravljice kot likovne pesmi),
- vrednotenje prebranega.

(Žbogar 2013: 36–37)

Pri pouku jezika in zlasti pri pouku književnosti se razvijata bralna pismenost in literarna zmožnost, ki sta sestavni del sporazumevalne zmožnosti. Bralna pismenost se razvija predvsem z branjem z(a) razumevanje(m), prevajanjem arhaične slovenščine v sodobni slovenski jezik, pisanjem zahtevne in hermetične poezije v prozni obliki in uporabo ustreznih strategij za branje različnih literarnih besedil. Literarne kompetence pa je mogoče izboljšati z razvijanjem interpretacije vtisov in izkušenj (npr. beseda) do specifičnega in celovitega razumevanja prebranega (npr. kontekst). Branje literarnih del povečuje stopnjo literarne empatije, tj. sposobnost vživljanja v domišljjske svetove in like literarnih del, sočustvovanje z njimi, presojanje, vrednotenje njihovih

dejanj in vedenja, vse to pa bogati bralčevo domišljijo, saj zahteva polnjenje praznin in predstavljanje možnih svetov, opisnih v literarnem delu. Branje spodbuja odprtost bralca, da se identificira z besedilom, da uporabi svoje izkušnje in vključi svoje spomine, aktivira empirične in kognitivne izkušnje ter s tem spodbuja posameznika, da izraža svoja mnenja in presoje ter s tem povečuje svojo strpnost do drugih. Ob tem se razvijata dve komponenti literarne zmožnosti, in sicer raziskovanje in ustvarjanje, ki pa sta po mnenju A. Žbogar premalo zastopani pri pouku književnosti. Raziskovanje literarnih del spodbuja problemsko usmerjeno razmišljanje, kritični pristop, branje med vrsticami. Ustvarjanje literature pa vključuje kreativno branje (svobodna aktualizacija), kreativno pisanje in predelave literarnih del. Pri tem se razvijajo ključne kompetence v literaturi in jeziku (bralna, literarna, digitalna, kulturna, medkulturna, sposobnost oblikovanja interdisciplinarnih povezav), učence se uči kritičnega mišljenja, vrednotenja in sinteze. (Žbogar 2015: 1231–1232)

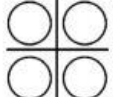
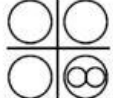

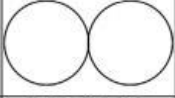

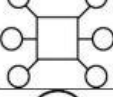
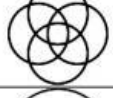

Pri pouku književnosti se torej spodbuja literarno branje, razvija se informativno branje, študijsko branje, branje za zabavo, eskapistično ali evazorično branje (kot obliki bega iz življenjske realnosti), ustvarjalno branje, glasno interpretativno branje. (Žbogar 2013: 39)

Zaradi zasipanja z vse več informacijami je pomembna tudi zmožnost medpredmetnega povezovanja, ki je predvidena v učnih načrtih, in sicer kot »doseganje večje stopnje povezanosti med disciplinarnimi znanji, in to s povezovanjem med predmeti in z vključevanjem medpredmetnih področij.« (Žbogar 2004: 48)

Fogarty (Lake 2002: 4) opisuje deset stopenj v povezovanju med predmeti (Tabela 1).

Tabela 1: Stopnje povezanosti med predmeti

1.	Stopnja fragmentiranosti		Različna predmetna področja so ločena, učnega transfera ni.
2.	Stopnja delne povezanosti		Posamezna predmetna področja sicer povezujejo posamezne teme, vendar do celovitega povezovanja različnih predmetov ne prihaja.
3.	Stopnja vpletenosti		Hkratno prepletanje različnih tem, kar vodi bodisi v olajšano pridobivanje znanja bodisi v zmedo in zamegljevanje bistva.
4.	Stopnja vzporednosti		Olajšuje transfer znanja. Učitelji izgubljajo del avtonomnosti.
5.	Stopnja vzajemnosti		Dve predmetni področji se osredotočata na skupne probleme; terja timsko delo učiteljev.
6.	Stopnja nizanja		Določeno temo lahko obravnavamo pri različnih predmetih, kar učencem olajšuje povezovanje različnih predmetnih področij. Pazljivo velja izbrati teme obravnave.
7.	Stopnja transfera		Poudarek je zlasti na učenju učenja (na razvijanju miselnih, socialnih in učnih sposobnosti). Predmetna področja ostajajo ločena.
8.	Stopnja integriranosti		Iskanje tem, idej, konceptov, ki so skupna različnim predmetnim področjem, kar lahko učence zelo motivira, terja pa skupno načrtovanje več učiteljev.
9.	Stopnja ene perspektive		Učenje s perspektive določenega predmetnega področja lahko vodi v povezovanje znanja ali pa močno oži njegov zorni kot.
10.	Stopnja mreženja		Mreženje med predmetnimi področji vodi učitelj ali ustrezni strokovni viri. Učenci morajo biti zelo dejavni, določeni lahko zaradi prevelikega pritiska povsem odpovejo.

Vir: Žbogar 2013: 49.

Pri pouku književnosti se torej razvijajo specifične ključne zmožnosti (kulturna zmožnost, sporazumevalna zmožnost, zmožnost medpredmetnega povezovanja), vključuje se učenje z(a) razumevanjem, s tem pa se krepi tudi literarna in jezikovna zmožnost.

4.1 LITERARNA IN JEZIKOVNA ZMOŽNOST

Pojem jezikovne pismenosti oz. zmožnosti ima več pomenov – v 20. stoletju alfabetska pismenost, do leta 1950 funkcionalna pismenost, sodobno razumevanje, po letu 1950, pa razume jezikovno pismenost kot celovito in večrazsežno zmožnost, proces, ki traja vse življenje. (Žbogar 2012: 71)

Jezikovna zmožnost je sporazumevalna zmožnost, ki vsebuje 4 jezikovne dejavnosti: govorno in slušno zmožnost, bralno zmožnost ali pismenost, pisno zmožnost. (Grosman 2011: 69)

Razvita literarna zmožnost se kaže na naslednjih ravneh:

- Raven besednega razumevanja (tj. pomenov besed, podatkov ipd.).
- Raven razumevanja s sklepanjem, povezovanjem (dojemanje bistva, sporočila, ideje prebranega sporočila, razlaganje povezav).
- Raven kritičnega, ustvarjalnega branja (preoblikovanje besedila, povzemanje, vrednotenje, branje med vrsticami).

(Žbogar 2013: 56)

Branje je medsebojno vplivanje med bralcem in besedilom. Poznamo več vrst branja: literarno branje (še posebej pri pouku književnosti), kognitivno branje (za globlje spoznavanje in razumevanje), informativno branje (pridobivanje podatkov, znanj), študijsko branje, branje za zabavo, eskapistično ali evazorično branje (beg iz življenjske realnosti). Z uvodno motivacijo pri pouku književnosti (doživljajsko-spoznavna, doživljajsko-izkušnjska ali problemsko-ustvarjalna) učitelj učence oz. dijake spodbuja k razmišljanju o besedilu – ali je literarno (ustvari izmišljeni, fiktivni svet) ali neliterarno. Motivacijsko sredstvo za razumevanje besedila, refleksijo in kritičen odnos do le-tega je bralni užitek. Jezikovna pismenost pa se tako kot ob branju razvija tudi ob diskusiji, ki zahteva tudi govorjenje in poslušanje. (Žbogar 2012: 73–76)

Kot slušno prenosniško dejavnost se branje deli na branje z razumevanjem in glasno interpretativno branje leposlovja (zlasti pri pouku književnosti). Bistvo glasnega

interpretativnega branja je v intonaciji, jakosti, tempu, premorih, barvi glasu, tako branje je ustvarjalno. (Žbogar 2012: 78–79)

»Učenje z(a) razumevanje(m) poteka preko raziskovalnega, izkustvenega, problemsko-ustvarjalnega učenja, preko učenja z odkrivanjem, sodelovalnega (skupinskega) učenja, ustvarjalnega pisanja, igre vlog in ob podpori multimedijskega učenja.« (Žbogar 2012: 77) Učitelj z zastavljanjem vprašanj pripomore k razvijanju razumevanja. Najvišja raven razumevanja besedila je uporabno, kritično in ustvarjalno razumevanje, ko bralec zna preoblikovati besedilo, pojasniti metafore, simbole, analizirati besedilo na posamezne sestavine, ugotoviti njihove medsebojne odnose.

Ena od sestavin sporazumevalne zmožnosti je tudi poslušanje, ki ga pri pouku spodbujata pogovorna metoda (dialoška) in metoda (ustne) razlage (monološka, govori le eden, učitelj ali učenec). Z govornimi predstavitvami neumetnostnega besedila se pri pouku spodbuja govorjenje. Pri govornih nastopih morajo biti učenci pozorni na glasovno in vsebinsko raven ter na raven nejezikovne komunikacije. Pomagajo si lahko z računalniškimi predstavitvami, miselnimi vzorci, grafičnimi prikazi, izročki ... Pri pouku književnosti se spodbuja zlasti govorna interpretacija umetnostnega besedila (recitacija in deklamacija). Govorjenje spodbujajo metode pogovora (motivacijski, katarzični, vodeni), metoda diskusije in sodelovalno učenje (npr. intervju, dialog). Pisanje je četrta sestavina sporazumevalne zmožnosti. Učenci pišejo metabesedila (neumetnostna besedila, npr. kritika, referat, ocena, obnova, povzetek ...) in ustvarjalna besedila (literarna in polliterarna besedila, npr. lirska, epska, dramska, potopisi, dnevniki ...).

(Žbogar 2012: 79–81)

5. VKLJUČENOST DIGITALNE IN DRUGIH PISMENOSTI V POSODOBLJENE UČNE NAČRTE ZA SLOVENŠČINO

Predmet slovenščina sestoji iz dveh področij, jezikovni in književni pouk, na katera so razdeljeni tudi učni načrti. V skladu s cilji se pismenost razvija pri obeh, bolj poudarjena je sicer pri jezikovnem pouku. Zanimalo me je, katere vrste pismenosti se predvideva pri pouku književnosti v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011), Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008). Posebej bom izpostavila vključenost digitalne pismenosti.

5.1 VRSTE PISMENOSTI V UČNEM NAČRTU ZA OSNOVNO ŠOLO ZA SLOVENŠČINO (2011)

V Zakonu o osnovni šoli (2006) piše, da so cilji osnovnošolskega izobraževanja:

- zagotavljanje splošne izobrazbe vsemu prebivalstvu,
- vzpodbujanje skladnega, spoznavnega, čustvenega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika,
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku,
- vzpodbujanje zavesti o integriteti posameznika,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije,
- vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi,
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja in pridobivanje znanj za nadaljevanje šolanja,
- pridobivanje splošnih in uporabnih znanj, ki omogočajo samostojno, učinkovito in ustvarjalno soočanje z družbenim in naravnim okoljem in razvijanje kritične moči razsojanja,
- razvijanje in ohranjanje lastne kulturne tradicije,
- seznanjanje z drugimi kulturami in učenje tujih jezikov,
- omogočanje osebnošnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja,

- razvijanje nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje in
- oblikovanje in spodbujanje zdravega načina življenja in odgovornega odnosa do naravnega okolja.

(Zakon o osnovni šoli 2006)

Učni načrt za osnovno šolo za slovenščino (2011) je razdeljen na prvo (1.–3. razred), drugo (4.–6. razred) in tretje (6.–9. razred) vzgojno-izobraževalno obdobje. Naslovi sklopov za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje se nekoliko razlikujejo od naslovov sklopov za drugo in tretje vzgojno-izobraževalno obdobje, saj učenci v prvem šele vstopajo v svet branja in pisanja. Vsako od vzgojno-izobraževalnih obdobje je razdeljeno na dve področji: jezik in književnost. Na področju književnosti so navedeni naslednji sklopi pri doseganju operativnih ciljev:

- razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem, pisanjem o njih,
- razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje).

Z jezikovnim in književnim poukom se v sklopu sporazumevalne zmožnosti, ki vsebuje 4 jezikovne dejavnosti (poslušanje, branje, govorjenje in pisanje), dosegajo cilji predmeta slovenščina. Poleg le-te učenci pri književnem pouku razvijajo tudi doživljajsko, domišljijiskoustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost. Temeljni cilj je torej sprejemanje in tvorjenje besedil raznih vrst.

Eden od splošnih ciljev je razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja, in sicer sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost ipd.

V splošnih ciljih je predvidena digitalna pismenost:

»Razmišljujoče in kritično sprejemajo raznovrstna neumetnostna besedila, objavljena v raznih medijih – iz njih pridobivajo novo stvarno/enciklopedično znanje, tega pa uporabljajo v vsakdanjem življenju ali ga samostojno širijo z uporabo raznih priročnikov (tudi spleta); usvajajo in urijo razne strategije in učne pristope za

učinkovito pridobivanje informacij iz govornih in zapisanih neumetnostnih besedil ter s tem razvijajo svojo zmožnost učenja učenja. » (2011: 6)

Primer: Učenci porabljajo različne slovarje, ki so dostopni na spletu (www.fran.si), za razlago neznanih besed (npr. bórša -e ž (ô) pog. vrečasta torba za čez ramo: vse telovadne potrebščine je nosil v borši). S tem si bogatijo besedni zaklad.

»Pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti ob dejavnem stiku z neumetnostnimi in umetnostnimi besedili z uporabo digitalne tehnologije varno, ustvarjalno in kritično pridobivajo ter uporabljajo podatke/informacije. Ozaveščajo in presojujejo možnost uporabe in zlorabe digitalne tehnologije oziroma pridobljenih informacij – ob tem razvijajo svojo digitalno zmožnost.« (2011: 7)

Primer: Učitelj izvede posebno uro z naslovom varna uporaba interneta, kjer predstavi, kje in kako na spletu lahko učenci najdejo verodostojne in strokovno preverjene podatke in informacije ter jih ozavešči o tem, da je na spletu dostopno tudi nekvalitetno in nepreverjeno gradivo, saj lahko na spletu objavlja kdorkoli. Učitelj je v vlogi moderatorja učnega procesa, učencem mora pripraviti navodila za delo.

»Učenci ohranjajo in razvijajo pozitiven odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil. Stik z besedili je zanje potreba in vrednota, zato tudi v prostem času berejo/poslušajo besedila (objavljena v raznih medijih), obiskujejo knjižnico, filmske in gledališke predstave, literarne prireditve ipd.« (2011: 7)

Primer: Učitelj motivira učence, da po prebranem in obravnavanem delu pri pouku v prostem času samoiniciativno poiščejo na YouTube recitacijo pesmi (npr. F. Prešeren: *Vrba*, berejo slovenski igralci, Pavle Ravnohrib, Stane Sever in Uroš Smolej – https://www.youtube.com/watch?v=mDbFnXWp4_I), poslušajo pravljico (npr. H. C. Andersen: *Grdi raček* – <https://www.youtube.com/watch?v=3YUkAj2iIMU>).

»Literarnoestetsko doživetje, podprto z literarnovednim znanjem, omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih možnosti, povečuje užitek ob branju in pripomore k razvijanju pozitivnega odnosa do besedne umetnosti (branja), ustvarjalnosti in (samo)izražanja v raznih medijih.« (2011: 7)

Primer: Učenci posnamejo s kamero, tabličnim računalnikom ali mobilnim telefonom nadaljevanje povesti A. Ingoliča: *Tajno društvo PGC* in posnetek predvajajo pri pouku.

Digitalna pismenost je predvidena tudi v operativnih ciljih, in sicer v razdelku gledališče, radijska igra in film. V 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju pri področju risank učenci »ugotavljajo razlike med risanko, posneto po literarni predlogi, in izvirnim besedilom; spoznavajo temeljne značilnosti medijev.« (2011: 18) Pri področju filmska predstava učenci »če je film posnet po literarni predlogi, govorijo o podobnostih in razlikah med besedilom in filmom, spoznavajo razlike med risanko in filmom; spoznavajo posebnosti medijev.« (prav tam) V 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju si učenci »ozaveščajo značilnosti medijskih predelav, realizacij, aktualizacij književnih besedil oziroma prepoznavajo temeljne značilnosti posameznih medijev, posamezne primere predstav primerjajo s književnim besedilom« (2011: 18, 62), 2. tudi opazujejo in izpostavljajo razlike med enim in drugim medijem.« (2011: 18) Obravnava filma je vključena v prvem in drugem triletju pri književnosti, in sicer v drugem triletju v razdelku o operativnih ciljih – razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem ter pisanjem o njih. Učenci doživljajo, razumejo in vrednotijo trivialni oziroma zabavni in estetski film. (2011: 38)

Primer: Pri pouku se obravnava delo (preberejo odlomek izvirnega besedila), npr. L. Baum: *Čarovnik iz Oza*. Za domačo nalogo učenci poiščejo na spletu kakršnokoli predelavo po literarni predlogi (npr. film, risanka, skrajšane verzije zgodbe, balet, gledališka predstava ...). Naslednjo uro učenci predstavijo najdene predelave in skupaj ugotavljajo razlike. Izvirno besedilo je eno, raznih predelav pa več.

Posebno poglavje je namenjeno medpredmetnim povezavam, saj se »predmet slovenščina s sporazumevalnimi in drugimi dejavnostmi učencev ter tem in vsebine obravnavanih besedil povezuje z vsemi predmetnimi področji.« (2011: 108) V vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih se besedno sporazumevanje povezuje z nebesednim, in sicer likovnim, gibalnim, glasbenim, računalniškim opismenjevanjem itd. »V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se predmet slovenščina z vsebinami in razvijanjem sporazumevalnih dejavnosti učencev tesno povezuje z drugimi

predmeti, na primer spoznavanjem okolja, matematiko, glasbeno in likovno vzgojo. Nekateri cilji pouka slovenščine so povezani z uporabo knjižnice in vključujejo spodbujanje informacijske pismenosti.« (prav tam)

Primer: Učitelj da učencem nalogo, naj z uporabo iskalnika Cobiss najdejo izvirno besedilo in različne medijske predelave (knjige, CD, DVD, kasete ...) istega avtorja za isto delo in si jih sposodijo v knjižnici (npr. dela Svetlane Makarovič: *Sovica Oka*; obstajajo knjižna oblika, slikanica, risanka na DVD-ju, avdio pravljičica na CD-ju, zvočna kasete). S tem razvijajo informacijsko pismenost.

V splošne cilje predmeta slovenščina so vključene medpredmetne vsebine, na primer državljanska kultura, knjižnično informacijsko znanje, informacijska tehnologija (razvijanje digitalnih zmožnosti), kulturna vzgoja ...

Primer: Pri pouku učitelj predvaja poljubno proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku, kjer je zborovsko zapeta *Zdravljica*. Učenci opazujejo vedenje izvajalcev in gledalcev/poslušalcev. S tem razvijajo kulturno vzgojo (pogovor o spoštljivem vedenju in tišini ob poslušanju/izvajanju *Zdravljice* ter pogovor o tem, da se po *Zdravljici* ne ploska, se pred začetkom izvajanja vstane ...).

Pri medpredmetnem povezovanju je posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti učencev – z uporabo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in pri komunikaciji z literaturo, in sicer:

- »pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil,
- kot podporo kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti,
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij. Za izdelavo, predstavitev, razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe in internet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.« (2011: 109)

Uporaba medpredmetnih povezav lahko poteka tudi pri motivaciji, nadgradnji znanja, projektne dnevu itd. Medpredmetno povezovanje je mogoče na ravni vsebine (npr. tema protestantizma v sklopu projektne tedna), na ravni procesnega znanja (npr.

iskanje virov kot spretnost, ki jo omogoča pri vseh predmetih), na konceptualni ravni (npr. poglobljanje razumevanja istih pojmov pri različnih predmetih). (prav tam)

Primer: Učitelj prilagodi vsebino pri predmetu naravoslovje in slovenščina. Pri slovenščini obravnava delo O. Župančiča: *Breza in hrast*, naslednjo uro pri naravoslovju pa pripravi na interaktivni tabli značilnosti dreves, breze in hrasta. Pri obeh urah naredijo učenci miselni vzorec realnih in literarnih predstav in značilnosti obeh dreves.

Zadnje poglavje učnega načrta je v celoti namenjeno informacijski tehnologiji oz. razvijanju digitalne pismenosti, ki se povezuje z razvijanjem sporazumevalnih zmožnosti. Digitalna pismenost se pri pouku in izven njega krepi z uporabo računalnika, in sicer za pridobivanje, ovrednotenje, shranjevanje, tvorjenje, oblikovanje, predstavljane in izmenjavanje informacij ter komunikacijo in sodelovanje na spletu. Priporočen je občasen pouk slovenščine v spletni učilnici, ki naj bo opremljena z e-didaktičnimi gradivi, pripomočki, orodji, s katerimi učenci lahko iščejo podatke in informacije, dostopajo do učnih gradiv, spletnih slovarjev, komunicirajo z uporabo internetnih storitev, sodelujejo v forumih za učenje slovenščine ... Spletna učilnica naj vsebuje tudi e-knjižnico z literaturo za učitelje, priročnike in učbenike za učence, leposlovna dela za šolsko in domače branje, slovarje in druge priročnike v elektronski obliki za pouk jezika in književnosti. Pouk z uporabo informacijske tehnologije je lahko kakovostnejši, potrebno je paziti le na njeno tesno povezanost z novimi načini in oblikami dela ter cilji in vsebinami pouka. (prav tam)

Primer: Učitelj organizira literarni dan v računalniški učilnici ter učence razdeli v skupine. Obravnava se S. Kosovel: *Kons 4*. Učenci iščejo po spletu življenjepis avtorja, njegova dela, razlago besed, skušajo interpretirati pesem in razumeti sporočilo pesmi, temo, najdejo recitacije, uprizoritve, s pomočjo vsega dostopnega gradiva na spletu najdejo čim več informacij o avtorju in pesmi. Skupine lahko med sabo komunicirajo le preko spletne klepetalnice, v kateri sodeluje tudi učitelj. Posamezne skupine pripravijo predstavitve (ena skupina o avtorju, druga o delih, tretja o pesmi ...) in jih predstavijo ostalim skupinam.

Razvijanje digitalne pismenosti pri pouku jezika v 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju se kaže pri razvijanju pravopisne zmožnosti, kjer učenci »uporabljajo

pravopisne priročnike (v knjižni in elektronski obliki), pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil.« (2011: 29, 52) V 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju se kaže tudi pri razvijanju poimenovalne zmožnosti, kjer učenci »uporabljajo slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki (na primer *SSKJ, Veliki slovar tujk.*« (2011: 49)

Primer: Učenci skupaj z učiteljem pri pouku na spletni strani www.fran.si v različnih slovarjih iščejo iste besede (gesla) in jih primerjajo med sabo. Ugotavljajo, kakšne informacije o istem geslu pridobijo v različnih slovarjih.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se začne t. i. začetno opismenjevanje – sistematično usvajanje branja in pisanja, njeno utrjevanje, izboljševanje. Bralna pismenost se skozi vsa tri vzgojno-izobraževalna obdobja stopnjuje, sistematično, postopno razvija in nadgrajuje. Po usvojenih začetnih predopismenjevalnih zmožnostih učenci sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja, po tem pa zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja preprostih besedil. To je razvidno v operativnih ciljih na področju jezika in književnosti. Pri književnosti učenci razvijajo recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem, pisanjem o njih, recepcijske zmožnosti s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje). Del književnega pouka je književna vzgoja, ki ima glavni cilj ohranjati učenčev interes za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter razvijati zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom. Učenci imajo doma tudi nalogo, da v posameznem šolskem letu preberejo tri do pet čim bolj raznovrstnih književnih besedil.

Primer: Učitelj pripravi s pomočjo aplikacije na tabličnem računalniku »bralni nahrbtnik«, kamor naloži seznam književnih besedil, ki so predvidena za domače branje, naloge za učenca, časovnico, do kdaj mora biti delo prebrano. Učitelj ima možnost vpogleda, ali je učenec pogledal, kakšne naloge ga čakajo glede domačega branja. Po prebranem delu mora učenec odgovoriti na zastavljena vprašanja, s tem učitelj preveri, ali je delo prebrano ali ne, preveri razumevanje ter ga motivira z zanimivimi vprašanji za nadaljnje branje. Objavi tudi povezave do spletnih strani za pomoč pri razumevanju.

Posebej je poudarjena kritična pismenost, ki jo je potrebno omogočiti vsem otrokom. Poleg obvladovanja tekočega branja in pisanja je cilj poučevanja raba pisnega jezika za sporazumevanje, razmišljanje, ustvarjanje, učenje in razvedrilo. (2011: 98)

5.2 VRSTE PISMENOSTI V KATALOGU ZNANJA ZA SREDNJE STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE ZA SLOVENŠČINO (2010)

Cilj pouka književnosti v srednjih strokovnih šolah je motivirati in razmišljujoči bralec, ki zavestno nadgrajuje subjektivna doživetja in pričakovanja z razumevanjem, poglobljanjem znanja in s pretežno zunajliterarnim izkušenskim vrednotenjem. Torej je temeljni cilj pouka književnosti usposabljanje dijakov za dejavno komunikacijo z literaturo. Sicer pa se ostali cilji delijo na vzgojne, funkcionalne in izobraževalne. (Krakar Vogel 2004: 69) »[I]zobraževalni cilji predvidevajo pridobivanje znanja, funkcionalno razvijanje sposobnosti (oboje skupaj sodijo po Bloomovi razvrstitvi na spoznavno oz. kognitivno področje).« (2004: 40)

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (2006) določa, da ima poklicno in strokovno izobraževanje nalogo, da:

- na mednarodno primerljivi ravni posreduje znanje, spretnosti in poklicne zmožnosti, ki so potrebne za opravljanje poklica in za nadaljnje izobraževanje,
- spodbuja vseživljenjsko učenje,
- izobražuje za trajnostni razvoj,
- razvija samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje,
- razvija sposobnost za razumevanje in sporočanje v slovenskem jeziku na območjih, ki so opredeljena kot narodno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku,
- spodbuja zavest o integriteti posameznika,
- razvija zavest o državni pripadnosti in narodni identiteti in védenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- vzgaja za odgovorno varovanje svobode, za strpno in miroljubno sožitje ter spoštovanje soljudi,
- razvija in ohranja lastne kulturne tradicije in seznanja z drugimi kulturami in civilizacijami,
- omogoča vključevanje v evropsko delitev dela,
- razvija pripravljenost za vzpostavljanje svobodne demokratične in socialno pravične države,
- vzbuja zavest odgovornosti za naravno okolje in lastno zdravje,
- razvija zavest o pravicah in odgovornostih človeka in državljana,

- razvija nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje. (Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju 2006)

Katalog znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) je razdeljen na dva sklopa: jezikovni pouk in književnost. Književnost obravnava književnost po tematskih sklopih (1. uvod v književnost, 2. ljubezen, 3. dom, domovina, svet, 4. posameznik, družina in družba, 5. drugačni in zaznamovani, samotneži in čudaki, 6. žanri) in književnost po literarnozgodovinskih sklopih (1. iz starejše književnosti – antična književnost in Biblija, 2. srednji vek, 3. mejniki v zavesti; reformacija, protireformacija in barok v slovenski književnosti, oris evropske renesanse, 4. književnost razsvetljenstva v Sloveniji; evropsko sočasno dogajanje, 5. Prešeren in slovenski sodobniki; iz evropske romantike, 6. od romantike k realizmu pri Slovencih; evropski realizem kot književna smer, 7. slovenska moderna; iz evropske književnosti na prelomu 19. in 20. stol., 8. slovenska sočasna in evropska književnost v prvi polovici 20. stoletja, 9. slovenska sočasna evropska književnost po drugi svetovni vojni, sodobna književnost).

Pri predmetu slovenščina gre za nadgradnjo učnega načrta za osnovno šolo, dijaki se usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje, ukvarjajo se z izbranimi književnimi besedili, pri tem krepijo branje, osebno doživljanje, odprto razumevanje literarnih del iz slovenske in prevodne literature, doživljajske, domišljjsko ustvarjalne, vrednotenjske, intelektualne zmožnosti ter poglobljajo sporazumevalno zmožnost za sprejemanje in izražanje raznovrstnih jezikovnih sporočil.

Razvijajo se ključne zmožnosti posameznika:

- Dijaki razvijajo sporazumevalno zmožnost v slovenščini. Sporazumevalna zmožnost je zmožnost kritičnega sprejemanja besedil raznih vrst ter zmožnost tvorjenja ustreznih, razumljivih, pravih in učinkovitih besedil raznih vrst; je torej zmožnost izvajanja štirih sporazumevalnih dejavnosti, in sicer dveh sprejemalnih (poslušanje in branje) in dveh tvorbnih (govorjenje in pisanje).
- Ko berejo književna besedila, dijaki poglobljajo občutljivost za čustveno domišljjsko, razumsko in vrednotno zaznavanje večpomenskih umetniško oblikovanih sporočil in se opredeljujejo do njihovih spoznavnih, etičnih in estetskih vrednot, pri čemer razvijajo splošno estetsko zmožnost.

- Prek razumevanja izrazne in ustvarjalne enakovrednosti v družbi evropskih jezikov in družbene vloge slovenskega jezika v Sloveniji dijaki razvijajo pomembne sestavine socialne zmožnosti.
- Kulturno in medkulturno zmožnost poglobljajo prek umeščanja prebranih besedil v časovni in kulturni kontekst. Slednji je skupaj z odprtim branjem in interpretacijo tudi izhodišče za razumevanje širših družbenih pojavov in duševnih procesov pri posamezniku.
- Kritična refleksija in osmišljanje pridobljenega znanja o jeziku in književnosti sta temeljna pogoja za učenje učenja.
- Vsa področja slovenščine se povezujejo z uporabo IKT, s čimer se razvija tudi digitalna ključna zmožnost.

(2010: 2)

V splošne cilje predmeta slovenščina so vključeni razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem knjižnem jeziku, zmožnost pogovarjanja, poslušanja (gledanja) in branja raznih besedil, zmožnost ustnega in pisnega sporočanja. Pri pouku književnosti se razvija razmišljujoč bralec, usposobljen za branje in interpretacijo literarnih besedil, ki doživlja, razume, aktualizira in na podlagi svojih izkušenj vrednoti in poimenuje vsebinske (ideja, tema) plasti literarnih besedil. (2010: 3)

V učnih ciljih je predvidena digitalna pismenost:

»Besedila oz. odlomke govorno interpretirajo: izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje; opredeljujejo se do različnih predstavitev tematike in jih primerjajo. Pri utemeljevanju se sklicujejo na primere iz književnih besedil, filmov, svojih in drugih izkušenj. S tem razvijajo širšo sporazumevalno zmožnost.« (2010: 23)

Primer: Dijaki si pri pripravi in izvedbi govornega nastopa pomagajo s PowerPoint predstavitvijo, kamor lahko vključijo besedilo, slike, video vsebine, zvočne posnetke ...

»Besedila oz. odlomke pisno interpretirajo: izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje. Pri utemeljevanju se sklicujejo na primere iz književnih besedil, filmov, svojih in drugih izkušenj. S tem razvijajo širšo sporazumevalno zmožnost.« (prav tam)

Primer: Dijaki s pomočjo aplikacije na tabličnem računalniku vodijo dnevnik branja (beležijo vtise, vprašanja, ocene, napišejo poročilo o branju, beležijo povezave do spletnih strani, kjer so pomembni podatki, video vsebine, zvočni posnetki ...). O tem se pri pouku nato diskutira.

»V ljudskih pesmih in pripovedih prepoznavajo značilnosti ljudskega slovstva; ob izbranih lirskih besedilih spoznajo motivne in oblikovne značilnosti lirske pesmi, ob izbranih epskih besedilih spoznajo značilnosti in vrste ljudske proze (pripovedke, legende, pravljice ...).

Pri tem razvijajo estetsko zmožnost literarnega branja, ob govornih in pisnih dejavnostih tudi širšo sporazumevalno zmožnost, kulturno in medkulturno zmožnost, prek aktualizacije tudi zmožnost razumevanja družbenih pojavov. Z zbiranjem gradiva in organizacijo prireditev razvijajo podjetniške in socialne zmožnosti. Z iskanjem podatkov po spletu in obdelavo le-teh razvijajo tudi digitalne zmožnosti.« (2010: 36)

Primer: Pri pouku se obravnava lirski pesem *Zeleni Jurij*. Dijaki na spletu najdejo značilnosti folklornega lika Zeleni Jurij, običaja jurjevo, najdejo priredbo belokranjske pesmi ... (<https://www.youtube.com/watch?v=rvbUiFUToAU>).

Tudi v primerih dejavnosti za pouk in priporočilih je predvidena digitalna pismenost:

»Pri govornem nastopu in recitalu uporabljajo dijaki zvočne, fotografske in filmske posnetke; pomagajo si s sodobno učno tehnologijo.« (2010: 23)

Primer: Pri deklamaciji pesmi S. Gregorčiča: *Soči* dijaki najdejo zvočno ozadje, ob katerem pesem deklamirajo (npr. <https://www.youtube.com/watch?v=eKFTSSKCzWA>).

»V skupinskem delu oblikujejo plakate, s katerimi povzemajo obravnavano problematiko ali predstavijo druga umetnostna področja, ki obravnavajo isto problematiko in jih predstavijo. (Pomagajo si s sodobno učno tehnologijo.)« (2010: 28)

Primer: Dijaki v štirih skupinah na tabličnem računalniku pripravijo s pomočjo aplikacije predstavitev (vključijo slike, miselne vzorce, besedilo, video posnetke ...). Dve skupini obravnavata ljudsko pesem *Desetnica*, dve skupini pa pesem S. Makarovič: *Desetnica*. Predstavitve med seboj primerjajo in opazujejo razlike.

»Dijaki poslušajo učiteljevo predavanje, nato pa ga nekateri ponazorijo z določenimi raziskovalnimi nalogami – v literaturi ali na spletu poiščejo informacije o žanrski literaturi in svoja spoznanja, dileme posredujejo sošolcem.« (2010: 31)

Primer: Dijaki po skupinah na spletu najdejo značilnosti različnih žanrov in primere žanrskih del za potopis, dnevnik, biografijo, avtobiografijo, mladinsko pripovedništvo, kriminalno pripovedništvo, zgodovinsko pripovedništvo, fantastično in znanstvenofantastično pripovedništvo in svoja spoznanja predstavijo sošolcem.

»Dijaki s pomočjo dodatne literature in spleta pripravijo govorne nastope o življenju v srednjem veku v Sloveniji in v Evropi (fevdalizem, viteštvo, šola, umetnosti).« (2010: 35)

Primer: Dijaki na spletu raziščejo viteštvo, ugotavljajo, ali se literarna in zgodovinska podoba pojavi kaj razlikujeta, katera mesta so ohranila srednjeveško podobo, katere kulturne prireditve oživljajo slovensko kulturo na Slovenskem. Ugotovitve predstavijo sošolcem z govornim nastopom s pomočjo predstavitev (uporabijo slikovna, zvočna, video gradiva ...).

»S pomočjo predznanja iz osnovne šole, dodatne literature in spleta pripravijo nekateri dijaki določene raziskovalne naloge: A-poiščejo informacije o vseh protestantskih piscih in njihovem delu ter jih v kratkih govornih nastopih predstavijo v razredu. B – poiščejo informacije o znanih renesančnih umetnikih in humanistih ter o njihovem delu, izdelajo plakate ali jih predstavijo v kratkih govornih nastopih v razredu. (Gledajo del nadaljevanke o Trubarju oziroma berejo Jančarjev Triptih o Trubarju.)« (2010: 38)

Primer: Učitelj pri pouku predvaja posnetek o Trubarju. Dijaki in učitelj na tabličnem računalniku s pomočjo aplikacije skupaj pripravijo miselni vzorec o Trubarju (lahko že sproti, med gledanjem), ki je prikazan na interaktivni tabli.

»S pomočjo dodatne literature in spleta skupine ali posameznik pripravijo govorne nastope o zgodovinskih dogodkih v času razsvetljenstva na Slovenskem (reforme Marije Terezije in Jožefa II.) in o pogledu razsvetljencev na življenje in človeka.« (2010: 40)

Primer: Dijaki na www.dLib.si najdejo vse informacije o delu V. Vodnika: *Ilirija oživljena* in pripravijo s pomočjo programa PowerPoint predstavitev za pomoč pri govornem nastopu (npr. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-7ZBZ3G0Q/>).

»Nekateri dijaki opravijo raziskovalne naloge: v strokovni literaturi ali na spletu poiščejo informacije o drugi slovenski umetnosti v času realizma (slikarstvo: Jurij Šubic, J. Petkovšek, I. Kobilca; kiparstvo: A. Gangl, I. Zajec) in spoznanja predstavijo v razredu.« (2010: 44)

Primer: Dijaki na spletu najdejo informacije o značilnostih umetnosti v času realizma in s pomočjo programa PowerPoint pripravijo predstavitev. Ugotovitve predstavijo sošolcem z govornim nastopom s pomočjo predstavitve (uporabijo slikovna, zvočna, video gradiva ...).

»Nekateri dijaki opravijo določene raziskovalne naloge: v strokovni literaturi ali na spletu poiščejo informacije o slovenski umetnosti v času moderne (slikarstvo: Jakopič, Grohar, Jama; glasba: Krek, Lajovic, Adamič; arhitektura: Plečnik) ter jih v kratkih govornih nastopih predstavijo v razredu. Posamezni dijaki preberejo pogovor z Rihardom Jakopičem iz Obiskov Izidorja Cankarja in o njem poročajo. Druga skupina dijakov s pomočjo učitelja pripravi referate o sočasnem zgodovinskem in kulturnem dogajanju v Evropi. Tretja skupina dijakov lahko predstavi umetniško ustvarjanje Vincenta van Gogha, Richarda Wagnerja, Gustava Klimta in drugih.« (2010: 47)

Primer: Dijaki na spletu najdejo informacije o značilnostih umetnosti v času realizma in s pomočjo programa PowerPoint pripravijo predstavitev. Ugotovitve predstavijo sošolcem z govornim nastopom s pomočjo predstavitve (uporabijo slikovna, zvočna, video gradiva ...).

»Dijaki poslušajo krajše učiteljevo predavanje o kulturno-zgodovinskih okoliščinah v Evropi in na Slovenskem od približno dvajsetih let 20. stoletja do druge svetovne vojne.

Raziskovalno delo opravijo skupinsko – teme raziskovanja, razdeljene v skupine: Evropa in Slovenija med prvo in drugo svetovno vojno – pomembni zgodovinski dogodki; pomembni besedni in drugi umetniki; kulturno, zlasti umetnostno dogajanje (nove umetnostne smeri). Pri raziskovalnem delu uporabljajo strokovno literaturo in spletne informacije; izbrane teme predstavijo v govornih nastopih, pri čemer uporabljajo sodobno učno tehnologijo.« (2010: 50)

Primer: Dijaki so razdeljeni po skupinah, njihova naloga je pripraviti raziskovalno delo. Na spletu poiščejo informacije o kulturnem in zgodovinskem dogajanju na

Slovenskem in v Evropi v času od dvajsetih let 20. stoletja do druge svetovne vojne, s tem poskušajo najti temo, idejo, obliko, slog pesmi S. Kosovela: *Ekstaza smrti*. Pomagajo si s spletno stranjo www.dijaski.net. S pomočjo programa PowerPoint pripravijo predstavitev. Ugotovitve predstavijo sošolcem z govornim nastopom s pomočjo predstavitve (uporabijo slikovna, zvočna, video gradiva ...).

»Pri govornem nastopu in pregledni predstavitvi uporabljajo dijaki zvočne, fotografske in filmske posnetke; pomagajo si s sodobno učno tehnologijo.« (2010: 50)

Primer: Pri obravnavi romana V. Zupana: *Menuet za kitaro* v predstavitvi oz. govorni nastop dijaki vključijo izseke iz filma *Nasvidenje v naslednji vojni*, ki je bil posnet po romanu.

»Dijaki poslušajo krajše učiteljevo predavanje o kulturno-zgodovinskih okoliščinah na Slovenskem po drugi svetovni vojni oz. v drugi polovici 20. stoletja. Dogajanje umestijo v evropski okvir. Raziskovalno delo opravijo skupinsko – teme raziskovanja, razdeljene v skupine: Evropa in Slovenija med drugo svetovno vojno in v desetletjih po njej – pomembni zgodovinski dogodki; pomembni besedni in drugi umetniki; kulturno, filozofsko, zlasti umetnostno dogajanje (nove umetnostne smeri). Pri raziskovalnem delu uporabljajo strokovno literaturo in spletne informacije; izbrane teme predstavijo v govornih nastopih, pri čemer uporabljajo sodobno učno tehnologijo.« (2010: 52–53)

Primer: Dijaki poiščejo na spletu informacije o pesmi S. Makarovič: *Odštevanka*. Primerjajo jo s slovensko ljudsko pesmijo *Odštevanka*. Pomagajo si s spletno stranjo www.dLib.si. Pripravijo predstavitev s pomočjo aplikacije na tabličnem računalniku, s katero si pomagajo pri govornem nastopu.

Dijaki so seznanjeni z likovnimi, fotografskimi, filmskimi upodobitvami, uglasbitvami, medijskimi predelavami književnih besedil. Pomembno je približevanje besedil dijakom preko poslušanja, gledanja, komentiranja posnetkov, ponazoritev z različnimi likovnimi stvaritvami in medijskimi predstavitvami.

Primer: Učitelj pri posameznih obravnavah književnih besedil pove dijakom, kateri filmi so posneti po knjižnih predlogah in jim predlagajo ogled filma. (npr. U. Eco: *Ime*

rože). Učitelj odpre forum, kjer lahko dijaki komentirajo, zapišejo svoja mnenja, vtise, vprašanja ...

Pri jezikovnem pouku se razvijanje digitalne pismenosti kaže pri razvijanju poimenovalne, skladske, pravorečne in pravopisne zmožnosti, kjer dijaki »uporabljajo slovarske priročnike (npr. *SSKJ*, *Veliki slovar tujk*) v knjižni in elektronski obliki«. (2010: 6) V didaktičnih priporočilih za doseganje ciljev je za dijake predvidena uporaba različnih medijev (npr. pri spremljanju publicističnih besedil, radijskih, televizijskih oddaj, raziskovanju priročnikov slovenskega jezika ...). Primeri dejavnosti za pouk in priporočila so npr. poslušanje/gledanje posnetka. (2010: 17)

Pri pouku književnosti v srednjih strokovnih šolah je poudarjena bralna pismenost, ki se kaže v naslednjih učnih ciljih:

Dijaki izražajo in uzaveščajo svoje bralne interese, medsebojne razlike v branju in interpretaciji, načine branja. (2010: 21)

Dijaki poslušajo in berejo književna besedila oz. odlomke. [...] Pri tem razvijajo estetsko zmožnost literarnega branja in spoznavajo odnos do te tematike pri različnih avtorjih, v različnih obdobjih. (2010: 21)

Ob branju, doživljanju in razumevanju lirskih, epskih in dramskih besedil tematskega sklopa dijaki dojemajo njihova trajna aktualna sporočila o življenju drugačnih in zaznamovanih v družbi ter se do njih opredeljujejo.

Dijaki prek bralne izkušnje oblikujejo sistem svojih življenjskih vrednot, razvijajo zmožnost vživljanja v drugega in zmožnost sprejemanja drugačnosti. (2010: 29)

Ob branju, razumevanju in vrednotenju literarnih besedil tematskega sklopa dijaki razvijajo kritično razmišljanje o vrednotah posameznika in družbe. (prav tam)

Dijaki prek bralne izkušnje spoznavajo tematiko drugačnosti, kot se kaže v književnosti različnih obdobji, in se do nje opredeljujejo ter jo aktualizirajo. (prav tam)

Ob branju, doživljanju in razumevanju besedil tematskega sklopa dijaki dojemajo različna sporočila. (2010: 31)

Dijaki berejo in interpretirajo izbrana besedila iz najstarejše evropske književnosti. Razumejo njihovo sestavo in razmišljajo o njihovem pomenu za sodobnost. (prav tam)

Deloma frontalno, deloma skupinsko, deloma individualno berejo ljudske pripovedi in pesmi. Razpravljajo o motivih, zgradbi, vrstah. (2010: 36)

Ob branju, doživljanju in razumevanju Linhartovih komedij ter Vodnikovih pesmi dijaki dojemajo njihova trajno aktualna sporočila ter se do njih opredeljujejo. V njih prepoznavajo razsvetljenske ideje (poučnost, racionalizem, optimizem, utilitarizem, empirizem) in razpravljajo o poudarkih, ki so aktualni še danes. (2010: 40–41)

Dijaki berejo izbrano besedilo ali več besedil iz evropskega razsvetljenstva, iščejo primerjave z izbranimi besedili iz slovenskega razsvetljenstva, spoznavajo razlike v okoliščinah nastanka teh besedil; aktualizirajo njihova sporočila. (prav tam)

Ob branju, doživljanju in razumevanju reprezentativnih Prešernovih pesmi dijaki dojemajo njihova trajno aktualna sporočila o življenju, narodu, ljubezni, in pesništvu ter se do njih opredeljujejo. (2010: 42)

Dijaki berejo in interpretirajo izbrane odlomke pomembnih evropskih realistov ter jih primerjajo s takratnim literarnim ustvarjanjem pri nas. (2010: 45)

Dijaki berejo, doživljajo in razumevajo izbrana lirski, epska ali dramska besedila iz evropske nove romantike. (2010: 47)

Dijaki poslušajo in berejo književna besedila oz. odlomke besedil iz tega obdobja. Pri tem razvijajo estetsko zmožnost literarnega branja. (2010: 50)

Tudi v primerih dejavnosti za pouk in priporočilih je predvidena bralna pismenost:

Ob individualnem branju pišejo dnevnik branja (beležijo svoje vtise, vprašanja, ocene ...) ali poročilo o branju. (2010: 23)

Dijak poslušajo estetsko interpretativno branje izbranih besedil tematskega sklopa ter v skupinskem ali frontalnem pogovoru razmišljajo o njihovi vsebini in o tem, kako je izražena (slogu, zgradbi). (2010: 29)

Dijaki so razmišljujoči bralci, branje književnosti razumejo kot doživljanje, razumevanje, vrednotenje. Svoje branje opazujejo in ugotavljajo, da so načini branja in interpretacije različni.

Od dijakov je v Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) pričakovano branje in razumevanje izbranega literarnega besedila, govorna in pisna predstavitev osebnega bralnega doživetja, branje, razumevanje lirskih in epskih besedil vsakega tematskega sklopa, zmožnost glasnega interpretativnega branja književnih besedil, starejših besedil, zmožnost tihega branja z razumevanjem, zmožnost dialoškega razpravljanja, zmožnost interpretacije, zmožnost vrednotenja književnih besedil in aktualizacije sporočil, zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila (intervju, reportaža, predstavitev osebe) kot sestavine širše sporazumevalne zmožnosti. Pri obravnavi književnosti po literarnozgodovinskih sklopih je pričakovana zmožnost glasnega interpretativnega branja starejših, dramskih, lirskih in proznih besedil, besedil iz 20. stoletja, zmožnost tihega branja z razumevanjem, zmožnost dialoškega razpravljanja in vrednotenja književnih oseb, zmožnost tvorjenja subjektivne predstavitve, neumetnostnega besedila kot sestavine širše sporazumevalne zmožnosti, zmožnost samostojne govorne poustvarjalne interpretacije (uprizoritev, recital, pridiga), zmožnost samostojnega govornega nastopanja (predstavitev plakata, reklamnega besedila), zmožnost pisne domišljajske aktualizacije, zmožnost organizacije okroglih miz, diskusij, kvizov, zmožnost samostojne pisne poustvarjalne interpretacije (basen, poučna zgodba, doživljajski spis, verzifikacije, domišljajske zgodbe), zmožnost estetskega branja pesmi.

V didaktičnih priporočilih je za dijake predvideno branje besedila doma in potem poročanje pri pouku, kjer primerjajo svoje odzive, kar pripelje do ponovnega branja, ki sproži razmišljanje in vrednotenje. Dijake privede tudi do vprašanja, čemu je potrebno brati literaturo, kje je korist in kaj pridobijo pri tem v primerjavi z gledanjem televizije ali igranjem računalniških igranic. (2010: 22) Pomembno je glasno in razumljivo estetsko branje.

Poudarek Kataloga znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) je v razvijanju razmišljujočega bralca, ki poleg estetske oblikovanosti vsebinsko dojema

besedilo. Književne vsebine so razdeljene na dva sklopa, in sicer tematsko-recepcijskega in literarnozgodovinskega.

Cilji tematskih sklopov:

- razvijanje pozitivnega odnosa do branja – bralne kulture,
- usvajanje bralnih strategij s celostnim bralnim poukom ob dijakom zanimivih, tematsko aktualnih besedilih (izbor temelji na žanrih, elitni literaturi, iz sodobnosti, preteklosti, iz slovenske in neslovenske književnosti),
- aktualizacija, vrednotenje, primerjanje besedil in povezovanje sporočil z bralčevo izkušnjo,
- razvijanje drugih zmožnosti – širše sporazumevalne, medkulturne idr.

(2010: 56)

Pri obravnavi tematskih sklopov se razvijajo različne bralne strategije – glasno in tiho branje pri pouku, branje doma, sprotni komentarji, podrobnejše razčlenjevanje določenih segmentov, ustvarjalno pisanje ...

Literarnozgodovinski sklopi so razvrščeni kronološko od antične do sodobne književnosti. Cilj literarnozgodovinskih sklopov je branje reprezentativnih literarnih besedil iz slovenske in svetovne književnosti, aktualizacija besedil, spoznavanje razvoja literarnega ustvarjanja, kulturne, duhovne, družbene zavesti Slovencev ob dogajanjem v evropski kulturi. Tudi v teh sklopih se razvijajo različne bralne strategije – frontalno branje, skupinsko, individualno branje, izmenjevanje bralnih izkušenj. V pouk se vključuje projektno delo, raziskovanje, medpredmetno povezovanje idr.

Predvidene so tri vrste šolskega branja:

- frontalno skupno branje pri pouku in šolska interpretacija,
- branje izbirnih besedil v skupinah (več skupin doma in pri pouku bere in pripravi kak vidik interpretacije različnih besedil, poroča frontalno – projektno delo, govorno nastopi, recitali, uprizoritve, ustvarjalno pisanje),
- individualno branje izbirnih besedil znotraj sklopa in poročanje pri pouku – spet na različne načine.

(2010: 56)

Predvideno je tudi domače branje.

Primer: Dijaki se z učiteljem izven pouka udeležijo video konference (preko Skypa) in imajo okroglo mizo, kjer predstavijo svoja mnenja, težave ob branju, izražajo občutke, vtise, postavljajo vprašanja ...

5.3 VRSTE PISMENOSTI V UČNEM NAČRTU ZA GIMNAZIJO ZA SLOVENŠČINO (2008)

Po Zakonu o gimnazijah (2007) ima gimnazija naloge, da:

- na mednarodno primerljivi ravni posreduje znanje, potrebno za nadaljevanje izobraževanja v visokem šolstvu,
- razvija samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje,
- posreduje znanje o slovenskem jeziku in književnosti, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi o italijanskem oziroma madžarskem jeziku in književnosti, ter razvija sposobnost za razumevanje in sporočanje v knjižnem jeziku,
- vzpodbuja zavest o integriteti posameznika,
- razvija zavest o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- vzgaja za odgovorno varovanje svobode, za strpno, miroljubno sožitje in spoštovanje soljudi,
- razvija in ohranja lastno kulturno tradicijo in seznanja z drugimi kulturami in civilizacijami,
- vzgaja za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije,
- razvija pripravljenost za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države,
- vzbuja zavest odgovornosti za naravno okolje in lastno zdravje,
- razvija zavest o pravicah in odgovornostih človeka in državljana,
- razvija nadarjenosti in usposablja za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje in
- omogoča izbiro poklica.

(Zakon o gimnazijah 2007)

Slovenščina kot materni/prvi jezik za večino dijakov/dijakinj in kot drugi jezik/jezik okolja za manjšino je ključni splošnoizobraževalni predmet v gimnaziji, podlaga za sporazumevanje, za vsakršno učenje s slovenskim jezikom izobraženih vsebin, za razumevanje, doživljanje in vrednotenje pojavov okrog nas. Dijaki/dijakinje se pri njem usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, razvijajo zavest o pomenu materinščine sploh, o slovenščini kot državnem in uradnem jeziku, o njenem položaju v Evropski uniji in o njeni izrazni razvitosti na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. (2008: 5)

V splošne cilje predmeta slovenščina so vključeni »razvijanje osebne, narodne, državljanske identitete ter ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenščini, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd.« (2008: 6)

Splošni cilji:

- Dijaki/dijakinje se zavedajo pomembne vloge slovenskega jezika v svojem osebnem, družbenem in poklicnem življenju.
- Dijaki/dijakinje razvijajo zmožnost pogovarjanja, poslušanja (gledanja), branja, pisanja in govorjenja raznih besedil.
- Dijaki/dijakinje razvijajo jezikovno, slogovno in metajezikovno zmožnost v slovenskem knjižnem jeziku.

(2008: 6)

V splošnih ciljih je predvidena digitalna pismenost pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti z uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij.

Gimnazijski učni načrt za slovenščino (2008) je razdeljen na jezikovni pouk in književni pouk. Pri književnem pouku so določeni procesnorazvojni cilji obravnave vsebinskih sklopov in vsebinski sklopi (književna dela, razporejena v sklope po literarnozgodovinskem načelu). Procesnorazvojni cilji obravnave vsebinskih sklopov so: razvijanje zmožnosti branja in interpretiranja književnih besedil, razvijanje (splošne) sporazumevalne zmožnosti, pridobivanje književnega znanja in širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija, njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst. Vsebinski sklopi obravnavajo književna dela, ki so razdeljena na sklope: uvod v obravnavo književnosti, antična književnost, Biblija in književnosti starega Orienta, književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem, renesansa, slovenska reformacija, protireformacija in barok, evropski klasicizem in razsvetljenstvo, slovensko ljudsko slovstvo, razsvetljenstvo v slovenski književnosti, književnost evropske predromantike in romantike, romantika na Slovenskem, književnost evropskega realizma in naturalizma, med romantiko in realizmom na Slovenskem, književnost evropske moderne, književnost slovenske moderne, svetovna književnost v prvi polovici 20. stoletja, slovenska književnost v prvi polovici 20.

stoletja, svetovna književnost v drugi polovici 20. stoletja, slovenska književnost v drugi polovici 20. stoletja, slovensko pripovedništvo v drugi polovici 20. stoletja, slovenska romantika v drugi polovici 20. stoletja.

Eden od ciljev obravnave vsebinskih sklopov je razvijanje (splošne) sporazumevalne zmožnosti.

Dijaki/dijakinje ob branju književnih besedil, ob dialoškem odzivanju nanje in ob tvorjenju enogovornih besedil o njih oziroma o književnosti razvijajo tudi svojo (splošno) sporazumevalno zmožnost, na primer zmožnost izrekanja in utemeljevanja svojega mnenja, zmožnost sprejemanja drugotnih neumetnostnih besedil, zmožnost tvorjenja učinkovitih, ustreznih, razumljivih in jezikovno pravilnih drugotnih neumetnostnih besedil. (2008: 16)

Predviden je razvoj digitalne pismenosti. Cilj obravnave vsebinskih sklopov je tudi širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija, njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst.

Dijaki/dijakinje

- vrednotijo pomen književnih obdobij, smeri, poetik in del za kulturni razvoj in jih aktualizirajo s stališča osebne in družbene izkušnje,
- povezujejo književni pouk z drugimi predmeti (predvsem z družboslovno-humanističnimi),
- spremljajo medijske obravnave, predelave in aktualizacije književnih besedil,
- spremljajo aktualne književne in kulturne dogodke,
- uporabljajo IKT.

(2008: 17)

Primer povezovanja književnega pouka z drugimi predmeti in uporabo IKT: Dijaki imajo športni dan, Jurčičev pohod. Pred športnim dnem pri pouku slovenščine obravnavajo J. Jurčiča, njegov roman *Deseti brat*. Učitelj in dijaki si skupaj na Google Maps ogledajo, kje poteka Jurčičev pohod. Na spletni strani www.jurcic.si si pogledajo, kaj vse si lahko ogledajo v muzeju na prostem, ki je urejen na Jurčičevi domačiji na Muljavi. Pred obravnavo romana si ogledajo film *Deseti brat*, ki ga je leta 1982 posnel režiser Vojko Duletič, napišejo povzetek zgodbe. Po cilju pohoda na Muljavi je vsako leto v letnem gledališču izsek dramske uprizoritve *Desetega brata*, ki

si ga dijaki pogledajo in potem lahko primerjajo književno besedilo s filmom, dramsko uprizoritvijo.

V Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) je film predviden kot podlaga za tvorjenje enogovornih neumetnostnih besedil – dijaki obnavljajo in ocenjujejo knjigo/film/prireditev. Ogledi filmov so predvideni tudi pri obravnavi nekaterih književnih del.

Primer: Dijaki si ogledajo film, posnet po drami S. Gruma: *Dogodek v mestu Gogi*. Na forumu si po ogledu filma izmenjujejo mnenja in ocenjujejo film.

Pričakovan dosežek je razvita digitalna zmožnost. »Dijak/dijakinja ima razvito digitalno zmožnost, kar dokaže s smiselno in vsestransko uporabo IKT pri iskanju literarnih informacij, pri aktualizaciji literarnih vsebin in nadgrajevanju ter poglobljanju pridobljenega književnega znanja.« (2008: 38)

Primer: Dijaki posnamejo na tablične računalnike ali mobilne telefone dramsko uprizoritev A. T. Linharta: *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* in ga predvajajo pri pouku.

Poleg tekmovanja Cankarjevo priznanje je v šolskem letu 2012/2013 zaživel tudi tekmovanje Slovenščina ima dolg jezik, ki je tudi organizirano na nacionalni ravni. Cilj tekmovanja je spodbuditi učence in dijake k ustvarjalni rabi slovenističnih vsebin ob vključevanju sodobnih medijev in tehnologije ter k skupinskemu delu in medpredmetnem povezovanju pri slovenščini.« (Nidorfer Šiškovič 2012: 62) Pomemben dosežek pri pouku slovenščine vidijo tudi v tem, da se obravnava jezikovno rabo v drugačnem mediju in prenos iz zapisane besede v slušne in vizualne kode. Učitelji video vsebine vključujejo v pouk in učence in dijake navajajo na rabo tehnologije. Video vsebine uporabljajo kot gradivo za motivacijo.

Za obravnavo so predvidena določena obvezna besedila, ki se obravnavajo frontalno in na način šolske interpretacije, in tudi prostoizbirna besedila, ob katerih posamezniki ali skupine pripravijo govorne predstavitve (tudi s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije), recitale, gledališke dogodke idr. Pri obravnavi vsebinskih sklopov lahko kratek informativni uvod vsebuje tudi govorni nastop in

predstavitev projektnega in raziskovalnega dela posameznih dijakov ali skupin z uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij. (2008: 44)

Pri pouku književnosti se razvija bralna pismenost, kar je razvidno iz ciljev obravnave vsebinskih sklopov:

Dijaki/dijakinje berejo književna besedila:

- Na začetku šolanja berejo predvsem njihovemu bralnemu razvoju dostopna, tematsko in žanrsko zanimiva besedila iz sodobnosti in preteklosti.
- V nadaljevanju šolanja berejo obvezna besedila iz slovenske in prevodne književnosti iz poglavitnih obdobj, zvrsti in tem in izbirna besedila po dogovoru z učiteljem.
- Na koncu šolanja berejo zvrstno-tematsko oblikovani sklop integralnih besedil za problemsko, raziskovalno in ustvarjalno branje ter za primerjanje besedil, za njihovo vrednotenje in uvrščanje v kontekst.

Po branju interpretirajo besedila, in sicer tako da

- izražajo svoje doživljanje, razumevanje, aktualizacijo in vrednotenje književnih besedil,
- sodelujejo v pogovoru,
- tvorijo govorjeno oz. zapisano enogovorno besedilo, npr. pripravijo govorne nastope o svojem branju besedil iz vsebinskih sklopov, recitirajo ali uprizarjajo obvezna in izbirna besedila, pišejo eseje, pišejo ustvarjalna besedila.

(2008: 16)

Tudi pričakovani dosežki pri književnem pouku so: razvita bralna zmožnost na stopnji kultiviranega bralca, bodočega izobraženca, kar se kaže z doživljanjem, razumevanjem, razvrščanjem, primerjanjem vsebine in oblike raznovrstnih literarnih besedil, aktualiziranjem, vrednotenjem dijaka/dijakinje; književno znanje kot sestavina bralne zmožnosti. Bralec naj bi pridobil zmožnost samostojnega branja raznovrstnih literarnih besedil in ob razmišljanju o bralnem doživetju vključil medbesedilno izkušnost, poznavanje literarnih pojavov in splošno kulturno razgledanost.

Celotno poglavje je namenjeno medpredmetnim povezavam, kjer je posebej poudarjeno razvijanje digitalne pismenosti, ki je ena izmed ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja. »Splošni cilji predmeta slovenščina in v gimnazijskem izobraževanju vključujejo kroskurikularne vsebine, kot so državljanska kultura, IKT (razvijanje digitalnih zmožnosti), knjižnična informacijska znanja, okoljska vzgoja,

vzgoja za zdravje, vzgoja potrošnika, poklicna usmeritev, prometna vzgoja itd. ter vsebine kulturne vzgoje.« (2008: 39)

Primer: Pri obravnavi Trubarja da učitelj velik poudarek na to, da je izdal prvo slovensko tiskano knjigo Abecednik in Katekizem, ki je temelj za razvoj slovenskega jezika. Poudari, da so bili jezik, kultura in književnost v zgodovini temeljni dejavniki za ohranjanje nacionalne identitete. Ob tem se krepi tudi državljanska vzgoja, narodna zavest, kulturna zavest.

Dijaki/dijakinje uporabljajo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti, in sicer:

- pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil,
- kot podporo kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti,
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij. Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo; samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe in medmrežje kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.

(2008: 39)

Cilj medpredmetnega povezovanja je spodbujanje celostnega učenja in poučevanja, ki poteka na vsebinski ravni, ravni procesnih znanj (npr. iskanje virov kot spretnost pri vseh predmetih) in konceptualni ravni (razumevanje istih pojmov pri različnih predmetih). (2008: 39)

Primer: Učitelja slovenščine in zgodovine bi se lahko preko e-učilnice dogovorila in uskladila ter skupaj načrtovala tematske sklope po obdobjih (npr. protestantizem – zgodovinsko dogajanje in literarno dogajanje).

V obravnavane vsebinske sklope je vključeno domače branje, in sicer štiri besedila, eno ali dve pa v dogovoru z učiteljem izberejo dijaki sami.

Primer: Na spletni učilnici v skupni rabi učitelj objavi seznam priporočene in obvezne literature ter časovnico za dijake, do kdaj mora biti besedilo prebrano, kakšne naloge sledijo, kaj morajo imeti dijaki že pripravljeno pred začetkom obravnave besedila, povezave do koristnih informacij ... V primeru težav, vprašanj pa se lahko dijaki obrnejo na učitelja in mu pošljejo elektronsko sporočilo.

6. UVAJANJE NOVIH OBLIK IN NAČINOV DELA, SODOBNA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACJSKA TEHNOLOGIJA, E-STORITVE, E-VSEBINE

Za uspeh v današnji družbi morajo biti učenci in učitelji veščici uporabe sodobne tehnologije na vseh predmetnih področjih. Evropska unija ni v koraku z digitalno družbo in gospodarstvom, digitalne tehnologije niso izkoriščene v izobraževalnih sistemih in usposabljanjih. Z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, e-storitev, multimedijskih in interaktivnih e-vsebin je potrebno uvajati nove metode, pristope in načine poučevanja in učenja.

Izobraževalni sistem je temeljil predvsem na faktografskem (kaj) in reflektivnem (zakaj) znanju, kompetence kot nadgradnja pa zahtevajo več tehničnega (kako) in socialnega (kdo) znanja. Splošno znanje dopolnjuje npr. obvladovanje informacijsko-komunikacijskih tehnologij, znanje več tujih jezikov, posebnih oblik komuniciranja itd. Zanesljiva in kritična uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij za učenje, sodelovanje v družbi, osebno rast in zaposlitev opisujejo pojem digitalne kompetence.

(Aberšek idr. 2015: 129–130)

6.1 PROJEKT INOVATIVNA PEDAGOGIKA 1:1 V LUČI KOMPETENC 21. STOLETJA

Od 1. 1. 2013 do 30. 6. 2015 je potekal projekt Inovativna pedagogika 1:1 v luči kompetenc 21. stoletja. Pri projektu so sodelovali Zavod Antona Martina Slomška, ki je prva Microsoftova inovativna šola v Sloveniji, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Pedagoški inštitut, pedagoški center Fakultete za naravoslovje in matematiko, Center za poklicno izobraževanje, Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška, Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana, OŠ Bistrica ob Sotli, OŠ Hruševci Šentjur, OŠ Belokranjskega odreda Semič, OŠ Črna na Koroškem, OŠ Prežihovega Voranca Bistrica, OŠ Brežice.

Naloge projekta so razviti izvedbene kurikule, ki temeljijo na sodobnih pedagoških paradigmah in metodah (podpiranje individualizacije in personalizacije pouka) ter uporabi sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, razviti izvedbene kurikule, kjer bodo preizkušene inovativne strategije, modeli pristopi poučevanja in učenja, razviti metodologije uvajanja pedagogike 1:1, jo preizkusiti pri pouku, spremljati faze procesa, razviti in preizkusiti e-storitve, e-vsebine.

Cilji projekta:

- zmanjšati digitalno ločnico in pospeševati digitalno pravičnost in e-vključenost,
- dvig kompetenc 21. stoletja (kritično mišljenje, ustvarjalnost, sposobnost reševanja problemov ...),
- izboljšati uspeh in konkurenčnost učencev (različnih ranljivih skupin),
- izboljšati poučevanje in učenje,
- razviti novo kulturo učenja podprto s tehnologijo, kjer je učeči v središču (fleksibilnost, personalizacija, različni učni stili se kombinirajo).

Specifični cilji projekta:

- razvoj inovativne pedagogike 1:1 (pedagoških strategij),
- povečanje primerov »izzivalnih« inovativnih praks, ki so usmerjene na učenca,
- razvoj in priprava metodologije za uvajanje inovativne pedagogike 1:1,
- pospešiti smiselno uporabo IKT pri poučevanju in učenju,
- dvig digitalnih kompetenc za vse udeležence projekta,
- povezati formalno in neformalno učenje,
- integracija IKT v kurikulum,
- razvoj in nadgradnja profesionalnega usposabljanja pedagoških delavcev, vključujoč učence, starše in šolsko skupnost,
- povečati možnosti učenja kjerkoli in kadarkoli (vsak učenec ima svojo napravo) s ciljem dviga angažiranosti učencev in motivacije,
- povezovanje učencev v socialne mreže in s tem večanje interaktivnost, ostrenje in širitev mišljenje ter krepitev intelektualne radovednosti,
- omogočiti večsmerno komunikacijo in sodelovanje med učiteljem in učencem in razširjati učenje izven razreda in ustaljenega urnika,
- povečati neodvisnost, samoiniciativnost, individualizacijo, komunikacijo, kreativnost in sodelovalne veščine,
- razširiti formalno skupnost učenja in vključiti starše, sorodnike in druge ljudi, ki so pomembni za učenčevo življenje,
- fokus na personaliziranem učenju s podporo individualiziranih stilov učenja v odnosu do ranljivih skupin,

- usposobiti učitelje, ki vedo kdaj in kako uporabiti IKT,
- globlje razumeti učne prakse z 1:1 pedagogiko v razredu,
- izboljšanje komunikacije med učenci, učitelji, starši in strokovnjaki,
- podpora vodstvu in organizaciji z uvajanjem novih e-storitev,
- razvoj metodologij in strategij evalvacije na različnih področjih projekta,
- evalvacija, ki naj pokaže vpliv inovativne pedagogike 1:1 na ravni digitalnih kompetenc in bralne pismenosti (še posebej ranljivih skupin) ter drugih področjih.

Rezultati projekta (z vidika poučevanja in učenja):

- izboljššan obisk oz. prisotnost učencev v šoli,
- višja motivacija učencev (priložnost neodvisnega dela, narava nalog, kvalitetna povratna informacija ...),
- možnost učenja izven šole (vsak učenec ima svojo napravo),
- osvojeno neodvisno in individualno učenje, kot posledica izboljšanje digitalnih kompetenc,
- razvoj inovativne pedagogike 1:1, izmenjava različnih učnih paradigem (frontalna, individualna, sodelovalna), dodeljevanje različnih individualnih nalog, pozornost se usmeri na 1:1 učenje, spremljanje napredka vsakega posameznega učenca, razvoj smernic),
- drugačna organizacija pedagoškega dela kot posledica uvedbe e-storitev,
- boljša vključenost ranljivih skupin (individualizacija, personalizacija),
- širitev rezultatov inovativnega poučevanja z usposobljenimi učitelji in inovativnimi šolami,
- univerzalni rezultati, ki omogočajo trajnost, razširljivost in implementacijo inovativne pedagogike 1:1 v ostale VIZ.

Evalvacija:

- možnost 1:1 poučevanja za personalizirano učenje,
- vpliv na pedagogiko, organizacijo in poučevanje in vpliv tehnike, sprememba motivacije učencev, sprememba učnega procesa v odnosu do kompetenc,
- analiza konteksta pogojev,
- nivo vpliva na socialnem in šolskem nivoju,
- spremljanje implementacije projekta kot takega,
- osamosvojitve specifičnih ciljev projekta,
- učinkoviti management in implementacija trajnega vključevanja.

(<http://www.inovativna-sola.si/o-projektu>)

Vsi udeleženci projekta so projekt ter uporabo IKT pozitivno ocenili. Tudi starši so imeli večinoma pozitiven odnos do uporabe IKT na splošno, saj omogoča tablica otroku dostop do več virov informacij, uporaba IKT pri pouku ima pozitiven učinek in motivacijo na otroka v šoli in na učenje na splošno. Učenci oz. dijaki so poročali tudi o boljših ocenah, pouk s tablico se jim zdi bolj zanimiv. Učenci oz. dijaki ob koncu

projekta statistično boljše ocenjujejo lastne IKT-kompetence pri delu z urejevalnikom besedil, pri izdelavi predstavitev s prosojnicami ter pri izdelavi video posnetkov, pogosteje uporabljajo shranjevanje podatkov med priljubljene, forume, wiki v spletni učilnici, Twitter, Skype, redkeje pa komunicirajo po telefonu. Najbolj izrazito se je okrepilo sodelovalno delo (sodelovalno učenje pri pouku, sodelovanje med učitelji). Okrepila se je tudi individualizacija pouka, saj so učenci oz. dijaki med poukom pogosteje izbrali temo, način, kako bodo rešili nalogo, kako bodo predstavili naučeno. Večja zanimivost dela z IKT-napravami, večja samostojnost, neodvisnost od učitelja, večji dostop do informacij, možnost raziskovanja, preverjanja podatkov, pridobivanje novega znanja so bili za učence oz. dijake glavne prednosti projekta. Slabosti so videli v tehničnih težavah s tablicami in povezavami, premalo sistematičnem in domišljenem delu s tablicami. Učitelji so kot glaven prispevek projekta poudarili novosti, nov pogled na poučevanje, dvig sodelovanja med učitelji, učenci in tudi med učitelji in učenci, razvijanje različnih kompetenc učiteljev, predvsem sodelovanje, ustvarjalnost ter razvijanje kritičnega mišljenja. Največ težav so jim povzročale tehnične težave, premalo znanja, aplikacij, izobraževanj, preveč dodatnega dela, preveč vzporednega dela za projekt, zahtevno delo s tehnologijo. Pomemben doprinos projekta je zagotovo v razvoju kurikulumov in praks, ki so dostopne in v pomoč pri poučevanju vsem učiteljem v Sloveniji.

V Sloveniji poteka več projektov, izobraževanj, s katerimi se želi dvigniti digitalno pismenost in uporabo sodobne tehnologije in interneta k pouku književnosti. Država bi morala posodobiti opremo v šolah, (so)financirati učencem oz. dijakom tablične računalnike za uporabo pri pouku, omogočiti socialno šibkejšim dostop do interneta od doma, jim v šoli omogočiti dostop do računalniške učilnice tudi po pouku. Za pouk književnosti obstajajo i-učbeniki samo za 8. in 9. razred osnovne šole ter 1. letnik gimnazije. Potrebno bi bilo razviti učbenike za pouk književnosti še za ostale razrede osnovne šole in vse letnike gimnazije ter srednje strokovne šole. V srednjih strokovnih šolah bi se po mojem mnenju tako povečalo zanimanje in motivacija pri pouku književnosti z uporabo i-učbenikov, ki jo je pri dijakih še kako težko doseči. Učitelju bi bili i-učbeniki v veliko pomoč, so preverjeni, strokovni, vodijo vsebino pouka književnosti po vseh fazah šolske interpretacije.

Pri pedagoškem študiju slovenskega jezika in književnosti bi po mojem mnenju moral biti obvezen predmet, ki bi bodočega učitelja usposobil, kako poučevati književnost z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, interneta, komunikacijskih kanalov, kakšne so sploh možnosti, kje učitelj najde gradiva, primere iz prakse, dostopa do baze podatkov ...

Potrebno je uvajati nove pristope k pouku književnosti, ki učencem omogočajo razvijanje digitalne in sporazumevalne zmožnosti, boljše razumevanje, doživljanje, vrednotenje, večja se motivacija, zanimanje. Uporaba sodobne tehnologije, interneta pri pouku književnosti ponuja številne možnosti: pouk z i-učbeniki, ki so dostopni na spletu, uporaba različnih komunikacijskih orodij, družbenih medijev, brskanje in iskanje informacij po spletu, wikiji, uporaba blogov, uporaba in izdelava zvočnih in video posnetkov, uporaba spletne učilnice, ki je narejena posebej za uporabo pri pouku, učitelj in učenci imajo celovito storitev na enem mestu. V spletni učilnici učenci (in učitelj) dostopajo do učnih gradiv za pouk književnosti, informacij, koledarja obveznosti, forumov, klepetalnice ...

6.2 NAČINI UČENJA IN POUČEVANJA

Kompetence so okoliščinam ustrezajoče znanje, spretnosti in odnosi, ki jih vsak posameznik potrebuje za razvoj, osebno izpolnitev, dejavnost v družbi, socialno vključenost in zaposlitev. Referenčni okvir Evropske unije določa osem ključnih kompetenc, med katerimi je tudi digitalna pismenost. Kompetenten učitelj, ustrezno delovno okolje (podprto s sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo) sta ključna dejavnika za usvojitve učenčevih ključnih kompetenc. Vloga učitelja je zaradi vedno novih zahtev vedno pomembnejša v sodobni šoli. Medsebojno komuniciranje, delo in trgovanje je čedalje bolj odvisno od sodobne digitalne tehnologije, v izobraževalnih sistemih in usposabljanjih po svetu in sploh v Evropi pa še ni prisotno v veliki meri, kar pa pomeni manjšo učinkovitost in enakost v izobraževanju. (Aberšek idr. 2015: 15–16)

Bransford et al. (2006) razlikujejo med tremi poglavitnimi smermi v raziskovanju učenja:

- implicitno učenje in možgani: informacije usvojimo brez napora, včasih celo brez zavedanja (npr. učenje jezika pri majhnih otrocih),
- neformalno učenje: poteka doma, med vrstniki, v muzejih, različnih okoljih,
- načrtovano formalno učenje in druge oblike učenja: učenje na podlagi poučevanja v pedagoških okoljih.

Zaradi vedno večjega vpliva informacijsko-komunikacijske tehnologije in medijev v sodobni družbi je pomembno povezovanje formalnega učenja z neformalnim, pojavlja se tudi potreba po posodobitvi šolskih praks v smeri spodbujanja izkustvenega, raziskovalnega in aktivnega in ne samo vodenega učenja. Pri kognitivnem učenju se v ospredje postavljata konstruiranje znanja in proces pridobivanja le-tega, pomemben je način, kako se do pravih odgovorov pride. Učenci raziskujejo, oblikujejo novo znanje, rešujejo probleme. (Aberšek idr. 2015: 23–25)

V ta namen je smiselna vključenost sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije in interneta k pouku književnosti, s čimer se učenci naučijo uporabljati spletne iskalnike, najti in ovrednotiti pridobljene informacije, spletnih slovarjev, video posnetkov in zvočnih posnetkov, filmov, slik, i-učbenikov, dostopati do e-učilnice, programov, aplikacij z najrazličnejšimi funkcijami, elektronskih izdaj knjig, besedil, vpogleda in sprehoda po ulicah po svetu (Google Street View) ... To jim omogoča lažjo predstavo, razumevanje in doživljanje besedil ter ustvarjanje. Učenci morajo biti aktivni, sodelovati, raziskovati pri pouku književnosti in aktivnostih izven pouka. Učitelj lažje to tudi nadzoruje. Na voljo so različna komunikacijska orodja (npr. elektronska pošta, forumi, blogi, Facebook, Skype, Viber, aplikacije, namenjene komuniciranju, klepetalnice ...), ki jih učitelj in učenci uporabljajo v vsakodnevem življenju in tudi pri pouku književnosti. Učencem omogoča razpravo o temah, ki so obravnavane pri pouku književnosti, sodelovanje, medsebojno pomoč, podajanje kritike, razmišljanja o literarnih besedilih, za kar med samim poukom za vse enostavno ni časa. Sodobna tehnologija omogoča torej lažje, hitrejše in bolj ažurno komunikacijo in sodelovanje med učiteljem in učencem in učenci samimi, kar med

drugim izboljša medosebne odnose. Povezovanje formalnega in neformalnega učenja v sodobni družbi je neizogibno.

V šolah se pojavlja nova sodobna izobraževalna metoda, metoda obrnjenega učenja (angl. *flipped learning*). Učenci si vnaprej doma pogledajo video posnetek z učiteljevimi napotki za domače delo na izbrano učno temo. Pripravijo si učno gradivo, sami raziščejo določen književni problem oz. preberejo zahtevano gradivo. Video posnetek, primerno opremljen z vprašanji, nalogami in študijskimi viri, pripravi učitelj in ga posreduje učencem (lahko preko spletne učilnice ali elektronske pošte, lahko ga tudi javno objavi, npr. na YouTube). Video posnetek naj bi trajal 3–5 minut (največ 10 minut). Učenci se samostojno doma pripravijo na pouk, naredijo izpiske, povzetke, odgovorijo na vprašanja. Pouk potem poteka skupinsko, učenci si med sabo in z učiteljem izmenjavajo ideje, poteka diskusija, učenci znanje preko aktivnega učenja nadgradijo pri pouku. Metoda se še preizkuša in najbrž ni primerna za vsako učno snov. A. Žbogar je v študijskem letu 2015/16 za demonstracijo obrnjenega učenja pripravila video posnetek (<http://zapt.io/tybyzr86>), s katerim so pri študiju slovenščine s študenti magistrske pedagoške slovenistike v praksi preizkusili uspešnost metode obrnjenega učenja. Prve izkušnje kažejo, da je metoda sicer zanimiva in bi utegnila biti dobrodošla popestritev književnega pouka, terja pa relativno samostojne in odgovorne učence.

6.3 KOGNITIVNA ZNANOST IN TEHNOLOGIJA

Učinkovito poučevanje s tehnologijo pomaga učencem pri kognitivnem procesiranju. Učenje s tehnologijo se nanaša predvsem na uporabo tehnologije s ciljem spodbujanja učenja. Najpogosteje se uporabljajo v učne namene računalniki in sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija. Ko se pri poučevanju uporablja za spodbujanje učenja informacijsko-komunikacijska tehnologija, govorimo o e-učenju. (Aberšek idr. 2015: 47)

»Greasser s sodelavci (Greasser, Chipman in King, 2008; Greasser in King, 2008) predlaga deset kategorij učnih okolij, podprtih s tehnologijo:

1. Usposabljanje s pomočjo računalnika: učne enote, preizkusi znanja in povratne informacije so predstavljeni na računalniškem zaslonu, po navadi v formatu za učenje obvladovanja, v katerem gre lahko učenec na naslednji odsek, ko opravi preizkus na prejšnjem.
2. Multimedia: poučevanje, ki je sestavljeno iz slik (npr. ilustracij, fotografij, animacij in video posnetkov) in besed (npr. natisnjeno ali govorjeno besedilo).
3. Interaktivna simulacija: simulacije, nad katerimi ima učenec nekaj nadzora, denimo, da lahko upočasnimo animacijo, ali nastavi vhodne parametre ter opazuje, kaj se bo zgodilo.
4. Hipertekst in hipermedia: učna gradiva, sestavljena iz povezav na klik, kakršne so v uporabi na spletnih straneh.
5. Inteligentni sistemi tutorstva: sistemi poučevanja, ki sledijo učenčevemu znanju in ustrezno prilagodijo razlago.
6. Pridobitev informacij na temelju poizvedovanja: na primer uporaba Googla za iskanje na spletu.
7. Animirani pedagoški posredniki: liki na spletu, ki pomagajo voditi učenca skozi učno enoto na računalniku.
8. Virtualna okolja s posredniki: vizualno resnična okolja, ki simulirajo interakcije z resničnimi ljudmi in pogosto uporabljajo tudi naravni jezik.
9. Resne igre: igre, ki so namenjene ali služijo poučevanju.
10. Računalniško podprto sodelovalno učenje: skupine učencev skupaj opravljajo nalogo, pri čemer komunicirajo preko računalnikov.«

(2015: 47–48)

Potrebno je razlikovati med v tehnologijo usmerjenim in v učenca oz. učenje usmerjenim pristopom k poučevanju s tehnologijo. Prvi ne upošteva učenca, namena, ciljev pouka, učenci in učitelji se morajo prilagajati tehnologij. Drugi pa je usmerjen v učenca, kako se uči, tehnologija je kot pomoč oz. orodje pri učenju, ki se mora prilagoditi potrebam učencev in učiteljev, razviti je potrebno metode dela z njo. Poučevanje s tehnologijo pomeni poučevanje z uporabo računalnika, informacijsko-komunikacijskih tehnologij, katere najpomembnejši element je internet. Sodobna tehnologija omogoča interaktivnost, večsmerno komunikacijo in večpredstavnost sporočil pri poučevanju. (2015: 48–49)

Tabela 2: Razlika med v tehnologijo usmerjenimi in v učence usmerjenimi pristopi k učenju s tehnologijo

Pristop	Osrednje vprašanje	Vloga tehnologije	Cilj
Usmerjen v tehnologijo	Kaj lahko naredi tehnologija	Zagotavlja dostop do poučevanja	Uporabiti tehnologijo pri poučevanju
Usmerjen v učenca	Kako deluje človeški um	Pomaga človeku pri učenju	Prilagoditi tehnologijo za spodbujanje učenja

Vir: Aberšek idr. 2015: 48.

Glede na to, da je že skoraj povsod omogočen dostop do interneta, računalnik, tablični računalnik ali mobilni telefon pa skoraj obvezna oprema vsakega posameznika, je v zdajšnjem času pouk in učenje književnosti z uporabo interneta in sodobne tehnologije lažje izvesti. Uporabo interneta in IKT pri pouku književnosti je potrebno skrbno načrtovati in uvesti v učno pripravo, tako da nam pomaga pri učinkovitem doseganju zastavljenih učnih ciljev. Učni načrti dovoljujejo učitelju proste roke pri izbiri IKT in vključenosti interneta pri pouku književnosti, kar pa pripomore k večji motivaciji, aktivnosti učencev in večji individualizaciji. Do problema oz. neuporabe IKT in interneta pri pouku književnosti lahko pride, če učitelj in starši ne odobravajo tega pri pouku, saj vidijo IKT in internet samo kot učenčevo zabavo, preživljanje njegovega prostega časa in distanco od učenja, ne vidijo pa pozitivnih dejavnikov, ki jih prinese delo z računalnikom in internetom k pouku književnosti. V izogib temu mora ravnatelj učitelju, on pa naprej učencem in njihovim staršem natančno predstaviti, kako take vrste pouk poteka, kaj se želi doseči s takim načinom pouka književnosti in zakaj je to za učence potrebno in koristno. Računalnika, IKT in interneta ni več mogoče ločiti od sodobnega pouka književnosti. Uporaba sodobne tehnologije in interneta spodbuja učence k večji aktivnosti pri pouku književnosti in deluje na učence motivacijsko.

6.4 BRANJE V PEDAGOŠKEM KONCEPTU – 1:1

Novi načini komuniciranja so prinesli tudi prehod iz linearne bralno-pisne komunikacije k prostorsko razpršeni verbalno-vizualni komunikaciji, pred katero je človek postavljen ob uporabi sodobnih medijev in svetovnega spleta. Sedanji učenci se

razlikujejo od učencev prejšnjih generacij, saj so nenehno izpostavljeni digitalnim medijem, ki pa ima lahko pozitivne in negativne vplive. Pozitivni učinki so zagotovo:

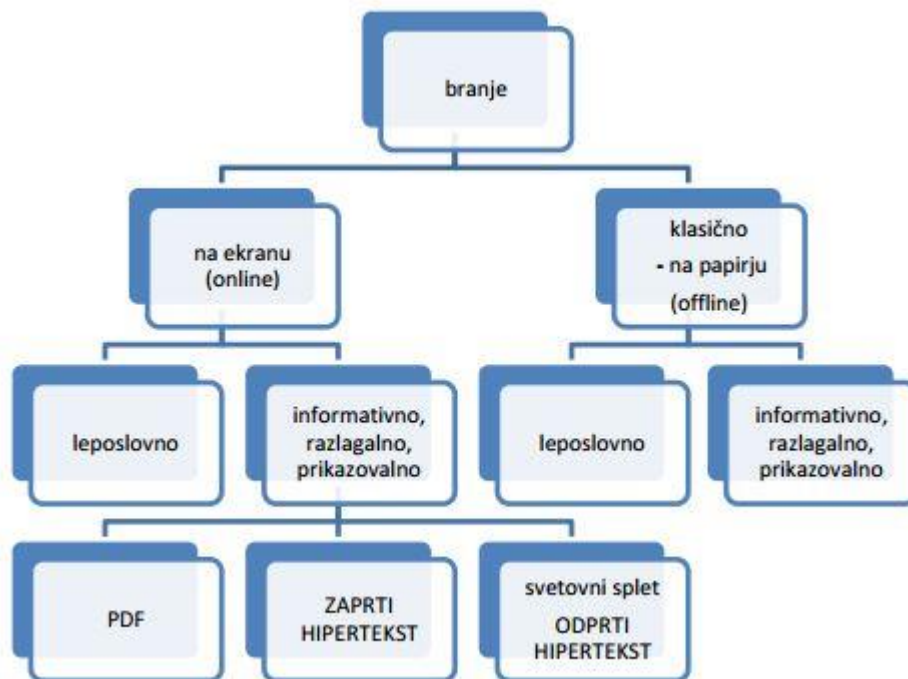
- »Vizualna pismenost, zmožnost ikonične reprezentacije, prostorske predstave in druge vizualne spretnosti, ki so pomembne v virtualnih računalniških svetovih. Greenfeldova pojasnjuje, da gre najverjetneje za posledico dejstva, da otroci vizualno pismenost vadijo tako rekoč od rojstva in da se s klasično (verbalno) pismenostjo srečajo veliko kasneje.
- Razpršena pozornost, zmožnost sočasnega zaznavanja in reagiranja na več impulzov (dogodkov) istočasno. Ta je najverjetneje posledica dolgotrajne vaje ob igranju računalniških iger in tudi posledica izpostavljenosti sofisticiranim okoljem v novih medijih.
- Večopravilnost, ki jo definiramo kot zmožnost opravljanja več kot ene naloge istočasno. Zmožnosti razpršene pozornosti in večopravilnosti sta seveda povezani in odvisni druga od druge: razpršena pozornost je predpogoj za večopravilnost, večopravilnost je (verjetna) posledica razpršene pozornosti (Greenfield, 2009).« (Aberšek idr. 2015: 79)

Negativni učinki pa so:

- Zmanjševanje zmožnosti znanstvenega mišljenja – zmožnost reflektivnega mišljenja, zmožnost miselne indukcije in dedukcije, zmožnost kritičnega mišljenja, zmožnost poglobljenega razmišljanja. Vse te zmožnosti uporaba računalnika, kjer se informacije pretakajo hitro, zmanjšuje.
- Zmanjševanje domišljajske zmožnosti, saj jo vizualni impulzi blokirajo. Domišljaja se v nasprotju z drugimi zmožnostmi ne pojavi kar sama od sebe, ampak rabi spodbudo. V digitalnem okolju pa ni nikakršne potrebe po do-mišljenju in ni časa za le-to.
- Zmanjševanje zmožnosti abstraktnega mišljenja, kar dokazujejo rezultati inteligenčnih testov. Mediji so poskrbeli za dvig splošne razgledanosti, upadlo pa je abstraktno mišljenje, saj ima posameznik vedno manj časa, ki ga je pripravljen preživeti ob poglobljenem tradicionalnem linearnem branju.

Šola oz. izobraževalni sistem se mora novim učencem prilagoditi, jim prilagoditi cilje in didaktične metode in ustvarjati učna okolja, kjer bodo imeli možnost razviti manjkajoče zmožnosti. (2015: 79–81)

Slika 3: Vrste besedil, s katerimi se učenec srečuje v izobraževalnem procesu

Vir: Aberšek idr. 2015: 83.

Pri branju digitalnih besedil je pomembno, da učenec prebrano razume in zna uporabiti pri reševanju zastavljenih problemov.

PDF besedila so pretvorjena iz klasičnih besedil, so nespremenjena, le da jih učenec bere na ekranu. Slabost tega je, da učenec izgubi možnost prostorske orientacije, saj besede na ekranu neprestano drsijo, učenec dlje časa išče, kar želi preveriti. Zmanjša se bralna učinkovitost. Pri branju knjige se pozornost namenja le enemu statičnemu predmetu, pri branju digitalnih besedil pa se zaradi obilice informacij, slik, zvokov razvija zmožnost razpršene pozornosti in večopravnosti. Omejena je uporabnost zapisanega v vlogi zunanjega spomina. Pri branju digitalnih besedil nič ne ostane na istem mestu po vsakem dotiku z miško, zato so knjige, učbeniki, natisnjena besedila bolj uporabna.

Zaprti hipertekst je informacijski sistem, v katerem so vsebine podane kot mreža dokumentov, ki so povezani s sistemom t. i. povezav (linkov). Zaprti hipertekst je značilen za CD-ROM-e, e-učbenike, odprti hipertekst pa najdemo na svetovnem spletu. Branje odprtega in zaprtega informacijskega in razlagalnega hiperteksta se

bistveno razlikuje. Pri učencih, ki imajo manjše tematsko predznanje in ne morejo povezovati informacij, branje zaprtega hiperteksta zmanjšuje stopnjo razumevanja prebranega. Za branje odprtega hiperteksta potrebujejo učenci posebne učne strategije poleg klasičnih metakognitivnih. Svetovni splet ponuja neskončno količino virov, struktura, vsebina in oblika se vseskozi spreminjajo, do spleta uporabniki dostopajo od kjerkoli. V e-učbenikih učenci vedo, da so besedila preverjena, primerna za njih, o resničnosti informacij se ne sprašujejo. Pri učenju s spleta pa se na to ne more zanesti, tudi učenčeva koncentracija je otežena (reklame, e-pošta, sporočila ...). Učenje s spleta sta raziskovali J. Coiro in E. Dobler. Zanimale so ju značilnosti bralnega procesa, ki ga uporabljajo uspešni učenci za iskanje informacij na spletu, in kateri miselni procesi podpirajo proces izbire, ki ga opravijo spretni bralci v procesu brskanja po spletu. Rezultati so prikazani na Tabeli 3.

Tabela 3: Primerjava miselnih procesov pri razumevanju prebranega natisnjenege linearnega besedila in besedila na spletu

Miselne strategije za razumevanje prebranega	Podobnosti med branjem linearnege natisnjenege besedila in besedila na spletu	Dodatne/specifične spretnosti, potrebne za razumevanje besedila na spletu
Predznanje	<ul style="list-style-type: none"> - tematsko predznanje <ul style="list-style-type: none"> o poznavanje strokovnega področja, napačno znanje (misconceptions) o besedišče <ul style="list-style-type: none"> ▪ splošno, ▪ tematsko (termini); - predznanje, povezano z besedilnimi strukturami 	<ul style="list-style-type: none"> - predznanje, povezano s poznavanjem strukture spletnih besedil; - predznanje, povezano z elektronskimi napravami, preko katerih dostopamo do spleta <ul style="list-style-type: none"> o elementarne računalniške spretnosti o osnove iskanja na spletu o osnove navigiranja
Inferenčno sklepanje	<ul style="list-style-type: none"> - sklepanje na podlagi ugotavljanja besednega ujemanja - sklepanje na podlagi strukturnih besedilnih signalov (cues) - sklepanje na podlagi kontekstualnih besedilnih signalov 	<ul style="list-style-type: none"> - inferenčno sklepanje v smeri predvidevanja - večslojno inferenčno sklepanje
Metakognitivni/samoregulacijski procesi	<ul style="list-style-type: none"> - univerzalne metakognitivne strategije za nadzorovanje in uravnavanje procesa razumevanja - samoregulacijski rekurzivni miselni krog 	<ul style="list-style-type: none"> - rekurzivni miselni krog v povezavi s fizičnimi aktivnostmi (klik, tipkanje, drsenje s prsti po ekranu...) - hitri cikli dinamičnega prepletanja bralnih, miselnih in navigacijskih strategij.

Prerejeno po Coiro Dobler, 2007, str. 229

Vir: Aberšek idr. 2015: 101.

Nove bralne vsebine in naloge zahtevajo nove oblike mišljenja in ravnanja. Brez učiteljeve pomoči pri pridobivanju kompetence online branja in učenja iz e-učbenikov napredka ne bo.

(Aberšek idr. 2015: 83–112)

Glede na to, da sodobna tehnologija jemlje pozornost učencev in dijakov na vsakem koraku, se marsikateri učitelj sprašuje, kako jim čim bolj približati branje književnosti, jih motivirati ter navdušiti za to. Na voljo je sodobna tehnologija, vse več pripomočkov, programov, aplikacij, spletnih strani, ki se jih lahko z malo

inovativnosti uvede v pouk književnosti, ki lahko tako postane bolj izviren, motivacijski, kvalitetnejši in zanimiv za učence.

Primer: motivacija učencev za branje in sodelovanje pri aktivnostih za domače branje. Učitelj v e-učilnici objavi »bralni nahrbtnik« – seznam obveznih in izbirnih del za domače branje, časovnico, do kdaj mora biti katero od del prebrano in kdaj začnejo z aktivnostmi, povezave do spletnih strani za pomoč pri razumevanju, učiteljev kontakt v primeru težav, vprašanj ... Pred pričetkom branja določenega dela učitelj učencem poda natančna navodila o poteku aktivnosti v zvezi z domačim branjem in kje najdejo potrebna gradiva. Učenci berejo knjigo in sproti s tabličnim računalnikom ali mobilnim telefonom snemajo dnevnik branja, obnavljajo to, kar so prebrali, delo vrednotijo in povedo svoje mnenje o knjigi, kaj jih je presenetilo. Med celotnim branjem knjige se enkrat fotografirajo. Učenci na spletu raziščejo življenje in delo avtorja ter s tabličnim računalnikom ali mobilnim telefonom posnamejo še avtorjev življenjepis. Vse datoteke nalagajo v e-učilnico, učitelj pa to ureja in s tem spremlja aktivnosti učencev, jih spodbuja, vodi ter jim daje povratne informacije, učenci pa glasujejo za najboljše posnetke, jih komentirajo, napišejo, kaj jim je všeč, kaj ne, v čem bi se lahko sošolci izboljšali. Po prebrani knjigi učenci zapišejo nadaljevanje zgodbe (učitelj datoteke pripravi v skupni rabi, da lahko spremlja zapise). Učitelj iz izsekov posnetkov različnih učencev sestavi celotno zgodbo, ki si jo učenci potem pri pouku pogledajo, komentirajo in med seboj ocenijo. Izberejo tudi najbolj inovativno nadaljevanje zgodbe. Spodbuja se ustvarjalnost, kritično mišljenje, digitalna pismenost.

7. MOŽNE DEJAVNOSTI UČENCEV OZ. DIJAKOV Z UPORABO INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

Digitalno pismenost krepijo učenci oz. dijaki pri pouku književnosti tako, da je uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v podporo ciljem pouka. Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije mora biti skladna s cilji pouka, skrbno načrtovana, predstavljena učencem oz. dijakom in staršem, vsi učenci oz. dijaki morajo imeti dostop do interneta tudi od doma, seznanjeni morajo biti s tem, zakaj in kako potekajo dejavnosti z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, kam se lahko obrnejo za pomoč v primeru težav, kako bo potekalo ocenjevanje, seznaniti jih je potrebno o pravilih spletnega bontona in glede varnosti na internetu. Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije mora biti smiselno prilagojena osnovnošolcem oz. srednješolcem glede na zahtevnost.

7.1 MOŽNA E-PODPORA DEJAVNOSTIM UČENCEV PRI POUKU

- sprejemanje, razčlenjevanje in tvorjenje umetnostnih besedil iz raznih medijev,
- podpora pri samostojnem delu pri izdelavi nalog, predstavitev, razumevanju zahtevnejših besedil in informacij,
- podpora pri kritičnem mišljenju, ustvarjalnosti, inovativnosti,
- podpora pri iskanju, zbiranju, izmenjavi in obdelavi podatkov ter njihovi sistematični rabi pri tvorjenju besedil,
- uporaba primerne strojne in programske opreme ter komunikacijskih orodij, uporaba primernih didaktičnih računalniških programov,
- uporaba interneta kot vir podatkov, sposobnost iskanja informacij,
- podpora pri utrjevanju snovi in preverjanju sprotnega dela, znanja učencev,
- podpora pri preverjanju in ocenjevanju znanja.

Primeri spletnih dejavnosti:

- uporaba spletnih slovarjev in korpusov za razvijanje poimenovalne in pravopisne zmožnosti

Na spletni strani www.fran.si so dostopni: splošni (*SSKJ, Slovar novejšega besedja, Slovenski pravopis ...*), etimološki, zgodovinski, terminološki, narečni slovarji, povezave do različnih zbirk (npr. besedilni korpus Nova beseda, Slovenske slovnice in pravopisi, Predlagajte nove slovenske ustreznice, Besedišče, Pravopisne kategorije Slovarja pravopisnih težav ...). Na spletu so dostopni korpus slovenskega jezika Fidaplus, korpus avtentičnih besedil Gigafida, korpus govorne slovenščine GOS ...

- dejavnosti za doseganje procesnorazvojnih ciljev obravnave literarnih besedil (razvijanje bralne zmožnosti, interpretiranja književnih besedil, razvijanje splošne sporazumevalne zmožnosti, pridobivanje književnega znanja, širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija, njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst)

Na spletu so dostopne elektronske izdaje slovenskih leposlovnih besedil (<http://lit.ijs.si/leposl.html>), France Prešeren – <http://www.preseren.net/>, Prežihov Voranc – <http://www.prezih.net/>, Srečko Kosovel – <http://kosovel.edvart.com/gedichte.htm>, Brižinski spomeniki – <http://www.nuk.uni-lj.si/bs.html> ...

- snemanje interpretativnega branja s tabličnim računalnikom (z uporabo aplikacije, ki omogoča snemanje, urejanje, montiranje zvoka)
- sodelovalno učenje, projektno delo s spletnimi aplikacijami, ki omogočajo skupno rabo (npr. Google drive ...)
- sodelovalno učenje, projektno delo s spletnimi orodji, aplikacijami, ki omogočajo urejanje podatkov, miselnih vzorcev itd. (npr. Google docs, Wiki v spletni učilnici, GOS, YouTube, Wikivir, TeacherTube, Blog Arnes, Arnes Planer, Arnes Filesender ...)
- razvijanje sporazumevalne zmožnosti preko spletnih storitev (npr. VOW – omogoča spletne konference, Skype ...), elektronske pošte, spletne klepetalnice, razpravljalnih forumov
- učenje, informiranje, sodelovanje, vrednotenje v spletnih učilnicah v okolju Moodle (wiki, kviz, forum, slovar, nabiralnik ...)

- učenje z e-gradivi, e-berili, e-učbeniki (<http://www.e-slovenscina.si/>, <http://www.rokus.com/nase-izdaje/e-gradivo/>, <https://eucbeniki.sio.si/>, <http://gradiva.txt.si/slovenscina/>...):
  - iUčbeniki (<https://eucbeniki.sio.si/>):
    - Slovenščina 8, i-učbenik za slovenščino v 8. razredu osnovne šole
    - Slovenščina 9, i-učbenik za slovenščino v 8. razredu osnovne šole
    - Slovenščina 1, i-učbenik za slovenščino v 1. letniku gimnazije
  - eGradiva:
    - Slovenščina za gimnazije in srednje šole (<http://gradiva.txt.si/slovenscina/>)
    - Slovenščina za triletne šole (<http://gradiva.txt.si/slovenscina/>)
    - Slovenščina za 8. razred OŠ (http://www.s-sers.mb.edus.si/gradiva/w3/slo8/000_mapa/projekt.html)
- inovativna uporaba podcastov, video posnetkov in zvočnih posnetkov (Arnesov video portal ...)
- uporaba socialnih medijev za izobraževalne namene (Facebook, Twitter, Pinterest, Snapchat ...)
- uporaba aplikacije Google Maps (tudi satelitska slika), Google Earth, Google Street View – aplikacija, kjer učenec oz. dijak lahko raziskuje svetovne znamenitosti, si ogleda notranjost muzejev, aren, omogoča dejanski vpogled v ulice po svetu, učenci oz. dijaki s tem lahko natančno vidijo stvari, kot npr. rojstno hišo avtorja, avtorjev spomenik, kje poteka Jurčičev pohod ...
- uporaba iskalnika COBISS
  - COBISS (Kooperativni online bibliografski sistem in servisi) je slovenski knjižnični informacijski sistem. Na enem mestu dostopamo do informacij v več kot 430 slovenskih knjižnic. Omogoča iskanje gradiva, pregled izposojenega gradiva – informacije o dostopnosti posameznega izvoda (ali je gradivo prosto ali izposojeno, rok vrnitve), pregled zgodovine izposoje, podaljšanje roka izposoje, rezervacijo gradiva, naročanje gradiva po medknjižnični izposoji, preverjanje trenutnega stanja dolgov in terjatev, poravnavo neporavnane terjatve z Moneto, naročanje storitve elektronskega obveščanja. Dostopamo do najbolj branih knjig, tujih baz podatkov in servisov, portala izobraževanja, spletnega učenja.
  - (www.inovativna-sola.si)

7.2 MOŽNE MOBILNE APLIKACIJE ZA UPORABO PRI POUKU

Na spletni strani SIO (Slovensko izobraževalno omrežje) lahko učitelj najde aplikacije, ki jih lahko uporablja pri pouku slovenščine, do aplikacij so navedene tudi spletne povezave (<http://podpora.sio.si/tag/inovativna-pedagogika/>):

- ShowMe

Omogoča, da iPad uporabljamo kot interaktivno tablo.

- ScreenOmatic

Omogoča snemanje, pripravo in objavo video lekcij. Z uporabo lahko razvijamo ustvarjalnost, učenje učenja, primerna je za obrnjeno učenje.

- Trello

Aplikacija za organiziranje dogodkov, časa, učenja. Z razvrščanjem dogodkov in nalog na tabli pri učencih razvijamo zmožnost organizacije, načrtovanja, vodenja projektov in sodelovalnega dela. Učenci ustvarjajo nove naloge, jih komentirajo, označijo, delegirajo, dodajajo slike, videe, jih arhivirajo, ko so opravljene, povežejo s koledarjem ...

- Fakebook

Aplikacija, ki nudi možnost ustvarjanja domišljjskih profilov. S to spletno storitvijo učenci ustvarjajo in urejajo domišljjske profile zgodovinskih in literarnih osebnosti, jim dodajo »prijatelje«, raziskujejo odnose med njimi, sporočajo.

- Lino

Oglasna deska, ki omogoča izražanje mnenj, komentiranje ... Z zapisi na »lističe« učenci komentirajo, oddajajo mnenja, ideje, povezave do informacij na spletu, sodelujejo. Storitve v oblaku omogoča razvrščanje zapisov na tabli.

- Quizlet

Aplikacija za izdelavo učnih kartic. Aplikacija omogoča na učenca osredinjeno učenje. Učitelj pripravi kartice, ki jih učenec uporablja na različne načine: z obračanjem za učenje, s testom in igrami za preverjanje in utrjevanje. Učenec spremlja svoj napredek, kjer ugotovi, pri katerih karticah se nikoli ne zmoti, kje se pogosto zmoti in kaj zna.

- Blendspace

Virtualno učno okolje (za uporabo na tablicah). Učno okolje, v katerem učitelj enostavno pripravi učno pot za učence, vstavlja različna e-gradiva, naloge, komentarje, spremlja njihov napredek.

- Flowchart, MindNote, Coogler

Orodja za izdelavo miselnih vzorcev. Spletna storitev, ki omogoča izdelavo miselnih vzorcev, različnih tabel ... Vsebuje obsežno galerijo slik, lahko pa vstavimo tudi svoje. Omogoča sodelovalno delo, saj lahko svoj izdelek delimo z drugimi, ki ga lahko tudi urejajo, ter snemanje seje. Izdelke lahko izvozimo kot PDF ali sliko, ali shranimo v Dropbox, Google Drive ali Sky Drive.

- Nearpod

Aplikacija za pripravo predstavitev. Učno okolje, kjer učitelji pripravijo svoja gradiva, jih opremijo s kvizi in spremljajo napredek učencev. Učenci napredujejo v lastnem tempu, dobivajo povratne informacije.

- Prezi

Orodje za izdelovanje interaktivnih predstavitev. S skupnim urejanjem predstavitev, v katere lahko vstavljamo slike, video in avdio posnetke, simbole, diagrame, povezave in druge datoteke, spodbujamo razvijanje ustvarjalnosti in sodelovanja.

- Glogster

Orodje za izdelovanje interaktivnih e-plakatov. Spletna storitev ponuja možnost razvijanja ustvarjalnosti in spodbujanja sodelovanja z izdelavo e-plakatov, kamor lahko vstavimo slike, besedilo, povezave do videov, zvok. Je alternativa klasičnim predstavitvam. Učitelju omogoča nadzor nad delom učencev oz. dijakov.

- StoryboardThat, Toonlet, Stripgenerator

Orodje za izdelavo stripov. Osnovna storitev omogoča enostavno izdelavo stripov, s katerimi učenci oz. dijaki prikažejo različne procese, konkretizirajo svoje ideje. Plačljiva verzija omogoča tudi nalaganje slik in učiteljevo administracijo.

- PowToon

Orodje za izdelavo animacij. Spletna storitev, s pomočjo katere (učenci oz. dijaki ali učitelji) ustvarijo kratke videe ali animirane predavitve.

- Twiddla

Virtualna i-tabla namenjena sodelovalnemu delu. Spletna storitev, v katero povabimo udeležence, ki lahko pišejo, nalagajo dokumente, slike, klepetajo ...

- Timetoast, Timeline

Orodje za izdelavo interaktivnega časovnega traku. Učenci dogodke samostojno umestijo v čas in prostor ter jih opišejo. Izbirajo lahko med pogledom časovni trak in besedilo. Storitev deluje v oblaku ali pa si jo učenci naložijo kot aplikacijo. Časovni trak lahko izdelajo glede na čas ali dogodek. Omogoča vstavljanje slik ali besedila, dodajanje in premeščanje elementov, delijo ga lahko s pomočjo e-pošte, shranijo ali natisnejo.

- Story Kit

Aplikacija, s pomočjo katere učenci razvijajo kreativno pisanje. Učenci ustvarijo knjigo tako, da zapišejo besedilo, ga opremijo s slikami, zvokom, svojimi risbami ... Lahko tudi prilagajajo in spreminjajo otroške knjige, ki so v knjižnici, z ustvarjenim računom pa lahko shranijo izdelek na spletu.

- Story Bird

Spletna storitev, s pomočjo katere razvijamo kreativno pisanje. Učitelj pripravi nalogo za učence, jo v virtualnem okolju tudi spremlja, vrednoti in komentira. Učenci izberejo serijo pripravljenih slik, dopišejo besedilo, objavijo knjigo, komentirajo delo drugih.

- Story Mapping

Storitev vključuje niz grafičnih organizatorjev, ki omogočajo aktivnosti pred pisanjem oz. po branju. Grafični organizatorji omogočajo fokusiranje na ključne elemente, kot so opis glavnih oseb, dogajalnega časa in prostora, zapleta in razpleta. Učencem ponudi namige, kaj zapisati, vendar v angleščini.

- Amazon Storybuilder

Orodje za pripravo scenarija za snemanje filma ali TV-serije. Storitev, ki omogoča ustvarjanje kartic z besedilom in slikami, opombami. Možen je izvoz v PDF ter komentiranje povabljenih soustvarjalcev.

- Tricider

Aplikacija omogoča aktiviranje udeležencev z zbiranjem idej, mnenj, argumentov, viharjenje. Je spletna storitev, s katero povabimo udeležence, da povedo svoje mnenje, ga podkrepijo z argumenti, glasujejo za najboljši zapis. Dodamo lahko

sliko in povezave do videa. Vprašanje ali trditev lahko delimo tudi s pomočjo družabnih omrežij. Omogoča razvijanje kritičnega mišljenja, razpravo, sodelovanje, glasovanje in zbiranje idej.

- **Actively Learn**

Je spletna storitev, ki omogoča razvijanje bralnih spretnosti in aktivnega branja. Učitelj ustvari razrede, izbere oz. vstavi poljubno besedilo, ki ga opremi z vprašanji, lahko tudi s slikami, videi, zemljevidi, opombami, razlago in spremlja napredek učencev, njihove odzive na zastavljena vprašanja. Tudi učenci oz. dijaki lahko med seboj komentirajo prebrano, si po odgovoru na vprašanje ogledajo odgovore sošolcev, označujejo, vstavljajo opombe. Primerno je tudi za delo z viri, razvijanje kritičnega razmišljanja, razvijanje učenja učenja ...

- **Flipgrid**

Storitev omogoča zbiranje mnenj učencev v obliki 90-sekundnih video posnetkov. Uporaba storitve spodbuja kratke diskusije in mreženje udeležencev izobraževanja, ki za sodelovanje niti ne potrebujejo računa. Vsi udeleženci vidijo posnetke svoje skupine in jih lahko tudi delijo in »všečkajo«.

- **Boomwriter**

Storitev spodbuja ustvarjalno pisanje in soustvarjanje. Učitelj izbere pripravljen začetek zgodbe, ali napiše prvo poglavje. Učenci, ki jim učitelj pripravi račune, napišejo vsak svoje naslednje poglavje, preberejo delo sošolcev in glasujejo za najboljši prispevek. Zmagovalni prispevek je dodan kot poglavje in cikel se ponovi v naslednjem poglavju. Učitelj omeji število poglavij in ko se zgodba zaključi, se objavi e-knjiga.

- **Niaku Quick Question, PingPong clicker**

Je spletna aplikacija za pridobivanje povratnih informacij, mnenj, spremljanje znanja. Je komunikacijsko orodje, ki omogoča interakcijo med učenci in učiteljem. Njegova uporaba omogoča aktivnosti učencem med izvajanjem pouka, učitelj pa dostopa do zbranih podatkov v obliki grafov, tabel. Učitelj z računom lahko zastavlja vprašanja odprtega in zaprtega tipa, rezultate oz. odgovore pa lahko vidijo tako učitelji kot učenci.

- **Rubistar**

Je spletna storitev za pripravo kriterijev in opisnikov. Storitev omogoča uporabo že pripravljenih kriterijev z opisniki in ustvarjanje novih, njihovo shranjevanje in

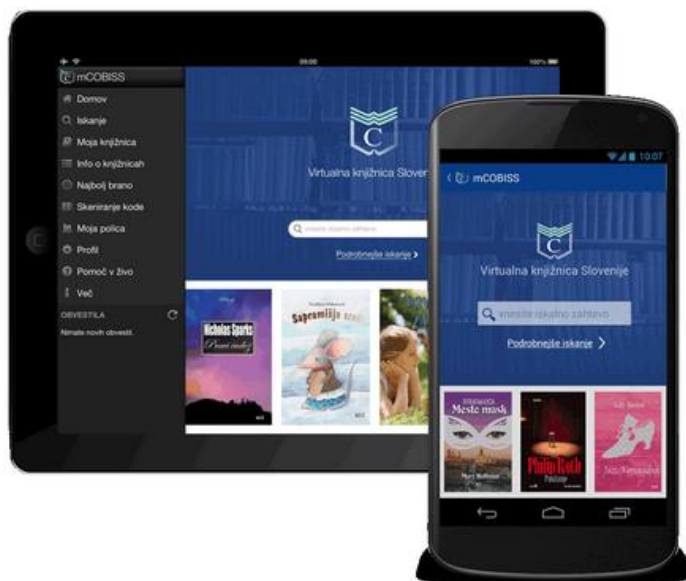
deljenje. Z vnaprej znanimi kriteriji, ki naj jih po možnosti soustvarjajo tudi učenci, je mogoča ne le bolj transparentna ocena, pač pa tudi kakovostna povratna informacija. Z ustvarjenim računom se lahko shrani izdelek na spletu.

- mCOBISS

Je virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah. mCOBISS uporabnikom omogoča iskanje gradiva, pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje, rezervacijo gradiva, pregled in preklic rezervacij, pregled zgodovine izposoj, pregled dolgov in omejitev, prejemanje e-obvestil, iskanje/pregledovanje informacij o knjižnicah, prikaz lokacije knjižnic na zemljevidu in navodil za pot do zbrane knjižnice, pregled najbolj branih knjig, izdelovanje svojega seznama priljubljenih knjig, odčitavanje črtnih kod (ISBN in ISSN), hranjenje uporabniškega profila (priljubljenih knjižnic in vpisnih podatkov), posredovanje informacij o gradivu.

(<http://podpora.sio.si/tag/inovativna-pedagogika/>)

Slika 4: mCOBISS

Vir: <http://podpora.sio.si/cobiss/>.

- Zaption

Aplikacija omogoča učiteljem ustvarjanje interaktivnih video posnetkov in njihovo obdelavo, in sicer z dodajanjem slik, besedil, kvizov, komentarjev obstoječim videom na YouTube ali Vimeo. Video posnetke lahko učitelj deli zasebno preko

povezav, ali pa v kateremkoli sistemu za učenje (npr. v spletni učilnici). Analitika omogoča takojšnje spremljanje podatkov o aktivnostih posameznika, s tem pa učitelji dobijo informacijo za izboljšanje učenja posameznika in s tem še bolj personalizirajo učenje. Zaption zagotavlja brezplačna interaktivna video orodja in predpripravljene video vsebine.

(<https://www.zaption.com/>)

7.3 NA SPLETU DOSTOPNA E-GRADIVA IN E-STORITVE ZA POMOČ UČITELJEM

1. E-seminarji s področja jezikov:
  - Horuk v jezikovni e-pouk
  - Razvijanje jezikovnih zmožnosti v spletnem učnem okolju
  - Popestrimo jezikovni pouk s storitvami Splet 2.0
  - Nihče ni predaleč za jezikovno povezovanje
2. E-svetovanja:
  - Timsko izdelovanje predstavitev in spletnih strani pri jezikovnem pouku
  - Sodelovalni projekti na daljavo
  - Postanimo interaktivni v 4 urah na i-tabli pri jezikih
  - Uporaba podcastov pri pouku jezika
  - E-vrednotenje znanja pri pouku jezikov
  - Jezike (se) učim (tudi) z IKT
  - Kako izbrati in načrtovati aktivnosti z IKT pri jezikovnem pouku
  - E-listovnik učenca
  - Didaktična uporaba mobilnih naprav pri pouku
  - Svetovanje za uvajanje e-gradiv pri jezikih
3. Študijske skupine za slovenščino: OŠ, SŠ (gradiva, primeri nalog ...).
4. Prispevki in primeri dobre prakse s področja pouka slovenščine na konferencah SIRikt:
Strojna in programska oprema pri pouku (slovenščine):
  - Janko Harej: *Pouk je dolgočasen, vključimo mobilno napravo*
  - David Vrtin: *Video konference na mobilnih napravah in poenotene komunikacije*

Socialna omrežja:

- Dominic Graveson: *Od abc do lol? Družabna omrežja – čudežno zdravilo ali muha enodnevnica?*
- Dominic Graveson, Radovan Kranjc, Maja Vičič Krabonja, Urška Bučar, Marija Mustar, Simon Dražič, Amela Sambolić Beganović: *Družabna omrežja v izobraževanju: deli in vseč kaj*
- Jerica Glavan: *Spletnik in Facebook pri pouku hrvaščine*

E-branje:

- Simona Sirk: *Z IKT tehnologijo zmanjšajmo učne težave pri branju*
- Anita Smole, Sonja Strgar: *Razvijanje bralnih učnih strategij z IKT-jem v 3. razredu OŠ*
- Marjeta Doupona, Matej Horvat: *Besedni zaklad in Harry Potter: IKT pri poučevanju branja*
- Mladen Kopasić: *Spletni kvizi kot spodbuda k branju strokovne literature na razredni stopnji*
- Tanja Müller: *E-knjiga me briga*
- M. Štraus: *Kako digitalno berejo mladi po svetu*
- E. Traven: *24 ur Shakespeara – (multi)medijska predelava domačega branja*
- J. Flogie, D. Medved, J. Antolinc, S. Lukman, V. Potočnik: *E-knjiga v spletnem okolju*
- T. Lotrič Komac, T. Žagar Pernar: *Do višje bralne pismenosti tudi z IKT*

E-pisanje:

- Monika Kovačič: *Šolske tiskovine – sinergija sodobne tehnologije in sodobnih učnih pristopov*
- M. Mihelič, Arnes: *Arnes Planer – vedno usklajeni in Blog.arnes – spletna stran v desetih minutah*
- P. Vodičar: *Izboljšanje pravopisne zmožnosti učencev s pomočjo računalnika*

E-poslušanje:

- M. Kralj: *Govorni pomočnik*

(https://skupnost.sio.si/sio_arhiv/sirikt/www.sirikt.si/fileadmin/sirikt2013/program/urnik-slo.html)

Za večino naštetih e-gradiv in e-storitev so na spletni strani dostopni posnetki predavanj.

8. POUK KNJIŽEVNOSTI PO METODIČNEM SISTEMU ŠOLSKE INTERPRETACIJE

Učni načrti za osnovno šolo, za srednje strokovno izobraževanje in za gimnazijo kot najpomembnejšo metodo pouka književnosti navajajo šolsko interpretacijo, ki izhaja iz

pedagoško utemeljenega izkušenskega učenja in opredelitev interpretativnih dejavnosti v literarni vedi. Njeno bistvo je skupno branje in obravnava literarnih besedil v šoli, tj. komunikacija med literaturo, učenci in učiteljem. Ta poteka na vseh spoznavno sprejemnih stopnjah, pri čemer se interpretira aktualno literarno delo in postopoma ponotranjajo bralne strategije učencev za čedalje bolj samostojno branje. V tako obravnavo je mogoče vključevati tako razlago kakor metode ustvarjalnega branja in pisanja, zato je primerna tako za razvijanje književnih sposobnosti kakor za uresničevanje izobraževalnih in vzgojnih ciljev. (Krakar Vogel 2004: 78)

Doživljanje, razumevanje, vrednotenje in vzporedno izražanje potekajo v sedmih fazah:

- »uvodna motivacija,
- napoved besedila in njegova umestitev,
- interpretativno branje,
- premor po branju in izražanje doživetij,
- razčlenjevanje besedila,
- sinteza in vrednotenje,
- nove naloge.«

(2004: 79)

Alenka Žbogar opozarja na dejstvo, da je v šolski praksi še vedno veliko teorije, manj pa praktičnega dela, raziskovanja, ustvarjalnega branja in pisanja, učenja z(a) razumevanje(m), spodbujanja radovednosti. Večja pozornost bi morala biti namenjena izražanju doživetij po interpretativnem branju, potreben je bolj osebni pristop, pri katerem do spoznanj o prebranem besedilu učenci oz. dijaki pridejo sami. Učitelj ima torej nalogo, da skrbno izbere metodo dela, spodbuja učne razmere, prenaša znanje, je organizator, mentor in izbere primerna učna sredstva. (Žbogar 2013: 88–89) Priporoča metodo problemsko-ustvarjalnega pouka, ki v učencu spodbudi zanimanje, radovednost, učenca sooči s književnim problemom in samostojno raziskuje, medtem

ko je učitelj organizator ustvarjalne in raziskovalne dejavnosti učenca. (2013: 93) Cilj takega pouka je poglobljeno razumevanje književnosti, ki ga dosežemo s povezovanjem znanja s problemskimi izzivi oz. situacijami (sklepanje iz danih primerov, primerjanje, razlikovanje, razporejanje, povezovanje, razlaganje, induktivno in deduktivno sklepanje, analiziranje, utemeljevanje, reševanje problemov, postavljanje hipotez, predvidevanje, sinteza, vrednotenje). (Žbogar 2015: 1227–1228)

8.1 MOŽNOSTI UPORABE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE (IKT) PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI PO FAZAH METODE ŠOLSKE INTERPRETACIJE

Učenci in dijaki ob uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije pri pridobivanju informacij in književnega znanja razvijajo digitalno pismenost in sposobnost vseživljenjskega učenja.

8.1.1 UVODNA MOTIVACIJA

Z uvodno motivacijo se učence oz. dijake »psihično ogreje«, ustvarja se zanimanje in razpoloženje, aktivirajo se čustveno motivacijski kognitivni dejavniki branja (domišljija, čustva, interes, mišljenje, znanje). To fazo učitelj zasnuje na podlagi izkušenj učencev, njihovega znanja, pričakovanih doživetij, zaznav, domišljijских predstav, ki jih besedilo vzbudi. Poznamo tri tipe uvodne motivacije, in sicer:

- ponovitev književnega in drugega znanja kot uvodna priprava za obravnavo nove snovi – učenci iz dolgoročnega spomina prikličejo informacije, potrebne za razumevanje novega besedila,
- doživljajsko izkušnjska motivacija – učitelj skuša pričakovane vsebine ali oblike novega besedila navezati na že znane literarne ali zunajliterarne izkušnje, znanja, doživetja učencev (ne samo informacije ampak tudi občutja, zaznave, predstave, asociacije, socialne, moralne izkušnje),
- domišljijško problemska motivacija – učence postavi pred bolj intelektualno razumsko ali bolj čutno-čustveno domišljijško uganko oz. problem, npr. zapolnjevanje praznih mest, povezovanje elementov besedila (kaj sodi skupaj), povezovanje razstavljenega besedila (bralna razrezanka), sklepanje iz

sobesedila, igra vlog, domišljajska potovanja, nadaljevanje, spreminjanje zgodbe, tvorjenje domišljajskih slik.

Za učinkovitost dolgoročne motivacije je med drugim predlagano tudi iskanje celostnih informacij po internetu, dopisovanje po elektronski pošti. (Krakar Vogel 2004: 79–85)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Iskanje s spletnim iskalnikom. Učitelj skupaj z učenci oz. dijaki na spletnih straneh raziskujejo različna gesla. Lahko dostopajo tudi do različnih slovarjev – na spletni strani www.fran.si so dostopni splošni (*SSKJ, Slovar novejšega besedja, Slovenski pravopis*), etimološki, zgodovinski, terminološki, narečni slovarji, povezave do različnih zbirk (npr. korpus Nova beseda ...). Učitelj mora biti pozoren na količino informacij in učence oz. dijake opozoriti na možnost neresničnosti podatkov, ki so objavljene na spletnih straneh.

Primer: Obravnava dela *Solzice* Prežihovega Voranca. Učitelj na tablo napiše besedo solzice in vpraša učence, kaj si predstavljajo pod to besedo. Učenci si bodo najverjetneje predstavljali solze (pomanjševalnica solzice). Na spletu v *SSKJ* skupaj poiščejo geslo solzice in ugotovijo, da ima dva pomena, eden od njih je gozdna rastlina z drobnimi dišečimi cvetovi. Pri iskanju s spletnim iskalnikom pa najdejo tudi naslov dela *Solzice*, ki je razložen npr. na Wikipediji. Če pogledajo slike, vidijo tudi sliko solzic, da si lažje predstavljajo, za katero rožo gre.

- Ponazarjanje s slikovnimi, zvočnimi ali video gradivi, ki jih učitelj najde na internetu.

Primer: Učitelj predvaja na portalu YouTube izsek iz filma *Sreča na vrvcici* ali vsem znano pesem *Sreča na vrvcici*, ki je bila v tem filmu, in vpraša učence, ali sta jim film oz. pesem kaj znana, ali mogoče vedo, po kateri knjigi je posnet ta film. To je potem že uvod v napoved besedila in njegovo umestitev.

- Učitelj dan pred obravnavano vsebino pošlje elektronsko pošto vsem učencem oz. dijakom s slikovnimi, zvočnimi ali video gradivi, ali pa vsebino objavi v e-gradivih z namenom, da se spodbudi zanimanje za obravnavano vsebino.

Primer: Učitelj pošlje zvočni posnetek skladbe, ki je predvajana v filmu *Cvetje v jeseni* (skladba Urbana Kodra, izvajalec skladbe citrar Miha Dovžan).

- Učitelj na interaktivni tabli pripravi rebus ali igro vislice.

Primer: Učitelj nariše na interaktivno tablo rebus in tako skupaj z učenci oz. dijaki pride do naslova dela, ki bo obravnavano (npr. M. Mate: *Babica v supergah*).

- Učitelj pred branjem povabi učence, da zaprejo oči in se prepustijo toku glasbe ter potujejo v domišljjski svet na čudežno potovanje.

Primer: Učitelj predvaja zvočni posnetek morja, galebov, valov (<https://www.youtube.com/watch?v=IP7K8tf6kT8>) in skupaj z učenci oz. dijaki pride do naslova dela, ki bo obravnavano (npr. T. Seliškar: *Bratovščina Sinjega galeba*).

- Učitelj na interaktivni tabli pripravi kitico pesmi z manjkajočimi besedami. Učenci oz. dijaki zapolnjujejo prazna mesta oz. iščejo rime (npr. K. Kovič: *Južni otok*).

Je južni otok. Je.

Daleč v neznanem morju

je pika na _____.

Je lisa iz meglè.

Med svitom in temo

iz bele vode vzhaja.

In neizmerno _____.

In v hipu gre na _____.

- Učenci na tablične računalnike v slikarju narišejo tematsko besedo – ustrahovanka.

Primer: Andrej Rozman Roza: *Ustrahovanka*.

- Učitelj predvaja odlomek iz radijske igre, učenci oz. dijaki ugotavljajo zvrst.
- Učitelj dan pred obravnavano snovjo preko aplikacije (npr. Tricider) odpre temo, učenci oz. dijaki pa povedo svoje mnenje, ga podkrepijo z argumenti, glasujejo za najboljši zapis. Dodaja se lahko slike in povezave do videa. Vprašanje ali trditev se lahko deli tudi s pomočjo družabnih omrežij. Omogoča

razvijanje kritičnega mišljenja, razpravo, sodelovanje, glasovanje in zbiranje idej. Pri razpravi v živo sodelujejo lahko samo eni, pa še ti bolj izražajo svoje mnenje, ne pa argumentov, saj jih med poukom tudi nimajo časa poiskati, niti se jim jih potem ne ljubi pisati. Pri uporabi aplikacije pa se to spremeni, dijaki so motivirani, premislijo, kaj zapišejo (ker so zapisi javni), razpravljajo, poiščejo argumente ... Učitelj iz njihovih »všečkov« ugotovi, kam se nagibajo in to uporabi kot izhodišče za obravnavo nove snovi.

Primer: Učitelj pri obravnavi Prešerna uporabi t. i. križišče mnenj (aplikacija).

France Prešeren spada v obdobje romantike. Naloge za učence:

1. Zapišite svoje mnenje in ga podkrepite z argumenti.
2. Odzovite se na vsaj eno zapisano mnenje sošolcev z argumenti za ali proti.
3. Glasujte za zapis, ki najkvalitetnejše zagovarja svoje stališče.

8.1.2 NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UMESTITEV

V drugi fazi mora učitelj podati osnove zunaj- in znotrajbesedilne značilnosti besedila (naslov, avtorja, ga na kratko predstaviti, besedilno vrsto, opozoriti na težje razumljive izraze in neznanke, sprejetost besedila v času ...). Gre za zgoščeno podajanje informacij. Učitelji najpogosteje uporabljajo metodo razlage oz. interaktivnega (dialoškega) predavanja, učenci pa sodelujejo. Boža Krakar Vogel opozarja, da razlaga ne sme biti predolga, da je več časa in pozornosti namenjeno branju in interpretaciji. Poleg besedne razlage priporoča tudi vizualna, slušna in druga ponazorila, kot npr. slike avtorja, časa, knjig, avdiovizualni in elektronski pripomočki, tabelske slike, miselni vzorci idr., saj le-ti pripomorejo k boljšemu razumevanju in pomnjenju. Del napovedi besedila in njegove umestitve lahko z govornimi nastopi podajo tudi učenci oz. dijaki, lahko pa iz različnih virov (učbenik, internet, spremna beseda idr.) informacije pridobijo sami, učitelj jih samo usmeri pri pridobivanju virov in njihovo razumevanje potem preveri. Namen te faze je književno znanje učencev oz. dijakov. (Krakar Vogel 2004: 85–87)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Iskanje s spletnim iskalnikom. Pomene neznanih besed najdejo učitelj in učenci oz. dijaki skupaj v različnih spletnih slovarjih (www.fran.si).

- Učitelj na interaktivni tabli prikaže fotografijo avtorja, knjige, obdobja, posnetek iz tistega časa.
- Učenci sami iščejo po spletu avtorje, delo, obdobje.
Primer: Pri učni uri se obravnava Prešeren, učenci iščejo po spletu podatke o Prešernu, njegova dela, v katero obdobje spada in njegove značilnosti.
- Učitelj in učenci skupaj na Google Street View poiščejo rojstni kraj avtorja, njegovo rojstno hišo, spomenik, kraj, kamor je hodil v šolo ...
Primer: Poiščejo Prešernov rojstni kraj (Vrba na Gorenjskem), njegovo rojstno hišo, njegov spomenik v Ljubljani (Prešernov trg) ...
- Učitelj da nalogo učencem oz. dijakom, da na spletni strani www.devetka.net rešujejo kvize, iščejo rime, sopomenke ...
Primer: T. Pavček: *Juri Muri* v *Afriki*
(<http://www.thatquiz.org/sl/practicetest?1y4pv02y831d>).

8.1.3 INTERPRETATIVNO BRANJE

Interpretativno branje je glasno, semantično ustrezno, čustveno izrazno, estetsko branje literarnega besedila pri pouku, ki spodbuja estetsko doživljanje pri učencih oz. dijakih, s čimer se poveča tudi zanimanje za literaturo. Pri učencih oz. dijakih se ob takem branju aktivira doživljajsko poslušanje, ki je nepogrešljiv del celostnega bralnega pouka. Le redko naj branje učitelja zamenja učenec oz. dijak ali posnetek, branje naj ne traja predolgo, skladno naj bo s cilji, ki so predvideni za določeno enoto. Interpretativno branje je tudi recitacija (govorno poustvarjanje oz. znanje besedila na pamet) in uprizarjanje. (Krakar Vogel 2004: 87–89)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Ponazarjanje s slikovnimi, zvočnimi ali video gradivi, ki jih učitelj najde na internetu.
Primer: Problem branja starejših besedil, npr. Brižinski spomeniki. Na NUK-ovi spletni strani (<http://www.nuk.uni-lj.si/bs.html>) učitelj najde in predvaja posnetek branja ter prevod Brižinskih spomenikov. Pogledajo si lahko tudi dokumentarni zapis o razstavi najstarejših slovenskih rokopisov v NUK-u v Ljubljani.

Na spletni strani <http://www.lyrikline.org/> lahko učenec najde različna dela (poezija), ki jih lahko tudi posluša.

- Ob interpretativnem branju (predvsem pri poeziji) lahko učitelj predvaja zvočno ozadje, da se učenci oz. dijaki še bolj vživijo.

Primer: Ob interpretativnem branju pesmi D. Ketteja *Na trgu* učitelj tiho predvaja zvočno ozadje (zvoki ulice, kočij – https://www.youtube.com/watch?v=VeAjaAmmG_E).

- Učitelj pripravi sosledje slik iz zgodbe, učenci v določenem vrstnem redu klikajo slike naprej tako hitro, kot se odvija zgodba, ki jo učitelj bere.
- Učenci oz. dijaki si ogledajo risanko ali film, posnet po literarni predlogi, nato ju primerjajo z osnovnim besedilom, ki ga že poznajo (filmska vzgoja).

Pozitivna lastnost uporabe interneta pri tem je, da lahko učenec oz. dijak tudi pozneje posluša posnetke.

8.1.4 PREMOR PO BRANJU IN IZRAŽANJE DOŽIVETIJ

Po interpretativnem branju je nekaj trenutkov tišine, učenci oz. dijaki urejajo vtise po branju, učitelj opazuje in učence oz. dijake nato spodbuja k izražanju doživetij, prvih vtisov, misli, ki pa so lahko nebesedna (npr. likovna, gibalna) ali besedna (eno- ali dvogovorna, pisna ali ustna, opisna ali po/ustvarjalna). Individualno ali skupinsko delo je bolj primerno kot frontalna oblika. Učitelj mora spodbujati tudi tiste učence, ki manj sodelujejo. V tej fazi se pokažejo različna razumevanja oz. interpretacije besedil ter spoznanje, da je umetnostno besedilo mogoče različno razumeti. V tej fazi je pomembno, da učenec oz. dijak izrazi in vzpostavi odnos do besedila in da učitelj izbira različne strategije. (Krakar Vogel 2004: 89–91)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Po branju lahko učitelj predvaja umirjeno sproščujočo glasbo, učence oz. dijake nagovori, naj razmišljajo o prebranem, medtem ko oni individualno ali po skupinah izražajo svoje prve vtise, doživetja.
- Po branju lahko učenci oz. dijaki na tablične računalnike narišejo, kako si predstavljajo osebe, prostor, čas dogajanja prebranega dela.

Primer: F. Prešeren: *Zdravljica* – to se povezuje že z razčlenjevanjem besedila (če kdo nariše kozarec oz. kelih, saj je *Zdravljica* likovna pesem).

Izdelke lahko ob privolitvi učencev oz. dijakov in staršev učitelj objavi na blogu, v spletni učilnici, na spletni strani šole.

- Učitelj odpre forum na temo, ki so jo obravnavali pri pouku, z naslovom, kaj jim je bilo najbolj všeč.
- Učitelj naredi kratko anketo za učence oz. dijake (všeč/ni všeč, ali imajo podobne izkušnje ...) in podatke grafično prikaže s projekcijo.

8.1.5 RAZČLENJEVANJE BESEDILA

V tej fazi učenec oz. dijak ob ponovnem branju razčlenjuje besedilo, opazi tudi prezrte sestavine besedila in s tem bolj kompleksno dojame literarnost besedila ter popolnejše in bogatejše doživlja leposlovje, tudi vadi in ponotranji analitične postopke in pridobi pojmovne aparate za poimenovanje in razvrščanje besedilnih sestavin in lastnega razumevanja. V ospredju je besedilo in njegovo razumevanje (razumevanje posameznih besed, skladenjsko in pomensko razumevanje, učenčevo oz. dijakovo konstrukcijo pomena besedila na podlagi znotraj- in zunajbesedilnih dejavnikov). Učenci oz. dijaki pridobivajo literarno znanje (sestavine literarnega dela, vsebinske in oblikovne sestavine njegove literarnosti). Poznamo različne strategije za razumevanje besedila, in sicer (Bloomova taksonomija):

1. Celostno (holastično) razumevanje ključnih prvin besedilne celote

Učenci razumejo, za kaj v besedilu sploh gre in to povedo s svojimi besedami. Brez tega podrobna analiza posameznosti in odnosov ni mogoča.

- Obnavljanje – učenec oz. dijak po spominu obnavlja poglavitne podatke v takem časovnem zaporedju kot v besedilu.
- Prevajanje kot postopek za spodbujanje razumevanja besedila – učenec oz. dijak umetnostno besedilo »prevede« v neumetniški jezik.

2. Šolska analiza literarnega besedila

Učenci oz. dijaki razčlenjujejo besedilo na posamezne sestavine vsebine (prepoznavanje motivov, idej, teme, oznake oseb ...) in oblike (prepoznavanje rime, figur, lirskega subjekta ...), ločijo bistveno od nebistvenega.

- Analiza posameznosti – učenec oz. dijak išče, prepoznava, opisuje, ugotavlja pomene, razlaga posamične literarne sestavine v besedilu, vrednoti besedilo.
- Analiza odnosov – učenec oz. dijak ugotavlja, razlaga, kašni so odnosi med opazovanimi sestavinami (npr. med upodobitvijo osebe in slogovnimi postopki), jih primerja in razlikuje bolj in manj pomembne za celoto.
- Analiza struktur in organizacijskih načel – najzahtevnejša raven. Učenec oz. dijak razlaga, posplošuje in argumentira.

(Krakar Vogel 2004: 91–100)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Učitelj uporabi spletno aplikacijo (npr. Niaku Quick Question) in tablični računalnik. Učitelj zastavlja vprašanja odprtega in zaprtega tipa, odgovore lahko vidijo tako učitelji kot učenci, učitelj pa dostopa do zbranih podatkov v obliki grafov, tabel, miselnih vzorcev, ki jih lahko prikazuje na interaktivni tabli.
- Iskanje s spletnim iskalnikom. Pomene neznanih besed najdejo učitelj in učenci oz. dijaki skupaj v različnih spletnih slovarjih (www.fran.si).
- Učenci uporabijo spletno aplikacijo in tablični računalnik ter naredijo interaktivni časovni trak, kamor umeščajo avtorje, dela po obdobjih (npr. aplikacija Timetoast na tabličnem računalniku ali mobilnem telefonu).
- Učitelj ob uporabi spletne aplikacije na tabličnem računalniku ustvari razrede, izbere oz. vstavi poljubno besedilo, ki ga opremi z vprašanji, lahko tudi slikami, videi, zemljevidi, opombami, razlago in spremlja napredek učencev, njihove odzive na zastavljena vprašanja. Tudi učenci oz. dijaki lahko med seboj komentirajo prebrano, si po odgovoru na vprašanje ogledajo odgovore sošolcev, označujejo, vstavljajo opombe.
- Učitelj pripravi na interaktivni tabli v programu PowerPoint besedilo z manjkajočimi besedami, odprta/zaprta vprašanja o prebranem besedilu, vprašanja z možnimi odgovori za obkroževanje in skupaj z učenci oz. dijaki rešujejo naloge.
- Učitelj na interaktivni tabli prikaže Prešernovo pesem *Zdravljica*, učenec oz. dijak jo obkroži – likovna pesem.
- Učitelj skupaj z učenci oz. dijaki rešuje naloge iz e-učbenika.

- Učenci oz. dijaki na spletni strani www.devetka.net rešujejo naloge (npr. Prešeren: *Glosa* – <http://devetka.net/index.php?r=-1&p=36&t=-1&n=-1&u=-1&sid=1861acc28fc2f981d9bab1d961a5d12c>)
- Učitelj predvaja zvočni posnetek, uglasbitev pesmi *Zdravljica*.
- Učitelj pripravi za učence oz. dijake kviz z vprašanji preko interaktivne table.

8.1.6 SINTEZA IN VREDNOTENJE

Učenec oz. dijak generalizira oz. sintetizira svoja doživetja in spoznanja o besedilu na svoj lasten način (organizacija v shemo, shranjevanje v dolgoročni spomin), vrednosti besedilo (se opredeli, ocenjuje besedilo).

1. Sinteza

Zaokrožanje spoznanj lahko poteka v dialogu med učitelji in učenci oz. dijaki, v skupinah učencev oz. dijakov ali individualno. Oblikujejo se miselni vzorci, tabelska slika, preglednica, tudi pisna in govorna besedila (govorni nastopi, referati, eseji, intervjuji, časopisna poročila ...), lahko tudi recital, uprizoritev, dramatizacija, postavitve spletne strani itd.

2. Vrednotenje

Učenec oz. dijak razlaga in utemeljuje vrednostno sodbo o besedilu, ocenjuje (npr. s sklicevanjem na osebno izkušnjo), argumentira z znotrajliterarnimi merili. To izrazi z novim besedilom ali drugimi mediji (likovno, glasbeno, gibalno idr.). (Krakar Vogel 2004: 100–104)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Učitelj in učenci oz. dijaki uporabijo tablični računalnik in spletno aplikacijo, ki omogoča izdelavno miselnih vzorcev, različnih tabel ... Vsebuje obsežno galerijo slik, lahko pa vstavijo tudi svoje.
- Učitelj zatemni učilnico, predvaja glasbo z zvoki iz gozda, učenci oz. dijaku se gibajo ob tem. Lahko narišejo risbo ob glasbi.
- Učenci oz. dijaki izvedejo dramatizacijo obravnavanega dela in se posnamejo s kamero, mobilnim telefonom.

- Učenci oz. dijaki preko aplikacije na tabličnem računalniku pripravijo scenarij za snemanje filma ali TV-serije (vsebina se nanaša na obravnavano vsebino pri pouku), ustvarjajo kartice z besedilom in slikami, opombami. Ostali sodelujoči (učenci oz. dijaki in učitelj) pa imajo možnost komentiranja.
- Učitelj in učenci oz. dijaki uporabijo tablični računalnik in aplikacijo, ki omogoča enostavno izdelavo stripov, s katerimi učenci prikažejo različne procese, konkretizirajo svoje ideje.
- Učitelj uporabi aplikacijo (npr. Boomwriter) in tablični računalnik, izbere pripravljen začetek zgodbe ali napiše prvo poglavje. Učenci oz. dijaki, ki jim učitelj pripravi račune, napišejo vsak svoje naslednje poglavje, preberejo delo sošolcev in glasujejo za najboljši prispevek. Zmagovalni prispevek je dodan kot poglavje in cikel se ponovi v naslednjem poglavju. Učitelj omeji število poglavij in ko se zgodba zaključi se objavi e-knjiga.
- Učitelj lahko izdelke objavi na spletni strani šole, blogu ...

8.1.7 NOVE NALOGE

Učenec oz. dijak se v tej fazi preizkusi v novih situacijah s pridobljenimi spoznanji, najbolj ustrezno z branjem novega besedila. Ob že prebranim besedilu so nove naloge za samostojno delo doma ali v šoli, npr. doživljajski spis, obnova, oznaka, spis o pisatelju, njegovem času, medijske predelave besedila, kviz, okrogla miza, govorni nastop, učenje besedila na pamet idr. Ob novem besedilu, ki je primerljivo z že prebranim, učenec oz. dijak samostojno izraža doživetje, analizira besedilo, ga primerja z že prebranim, ga preoblikuje ... (Krakar Vogel 2004: 104–105)

Primeri uporabe IKT pri pouku književnosti:

- Učenci oz. dijaki pripravijo radijsko igro, se posnamejo in posnetek predvajajo po šolskem radiu.
Primer: Shakespeare: *Romeo in Julija*.
- Učenci oz. dijaki pripravijo v programu PowerPoint govorni nastop in predstavitev predvajajo na interaktivni tabli.
- Učitelj na interaktivni tabli predvaja niz 6 slik ali fotografij, učenci oz. dijaki po skupinah oblikujejo novo zgodbo.

- Učitelj in učenci oz. dijaki uporabijo tablični računalnik in aplikacijo, ki omogoča enostavno izdelavo stripov, s katerimi učenci prikažejo različne procese, konkretizirajo svoje ideje. Učenci izdelajo strip – nadaljevanje zgodbe (domišljjsko zgodbo), ki je bila obravnavana pri pouku (npr. nadaljevanje zgodbe V. Pečjaka *Drejček in trije marsovčki*).
- Učenci oz. dijaki izdelajo po učni uri o Primožu Trubarju (*Katekizem in Abecednik* – prva slovenska knjiga) knjigo v programu PowerPoint, pomagajo si z iskanjem na spletu, pripnejo še ilustracije, slike, fotografije, zvočne posnetke ...
- Učitelj pripravi nalogo za učence preko spletne aplikacije na tabličnem računalniku ali mobilnem telefonu, jo v virtualnem okolju tudi spremlja, vrednoti in komentira. Učenci oz. dijaki izdelajo knjigo z aplikacijo na tabličnem računalniku, zapišejo besedilo, ga opremijo s slikami, zvokom, svojimi risbami in knjigo objavijo na spletu.
- Učenci skupaj oblikujejo razredno pravljico, ki jo sestavljajo po delih, učitelj pa jo lahko objavi na spletno stran šole, v e-učilnico, blog ...
- Učenci oz. dijaki napišejo elektronsko sporočilo avtorju knjige, glavnemu junaku knjige, ki je bila obravnavana pri pouku, pošljejo pa ga učitelju, ki ga prebere, popravi, komentira. Pišejo lahko npr. Mali morski deklici (H. C. Andersen), Svetlani Makarovič.
- Učenci oz. dijaki preko aplikacije na tabličnem računalniku pripravijo scenarij za snemanje filma ali TV-serije za obravnavano besedilo pri pouku, ustvarjajo kartice z besedilom in slikami, opombami. Ostali sodelujoči (učenci in učitelj) pa imajo možnost komentiranja.
- Učenci oz. dijaki narišejo odlomek iz besedila na več listov papirja z majhnimi razlikami, nato poslikajo risbe in jih z računalniškim programom zavrtijo – naredijo kratek film.
- Učenci oz. dijaki posnamejo intervju o določenem besedilu/z določenim avtorjem in ga predstavijo sošolcem.

Pri vseh teh novih IKT je potrebno biti pozoren, da naprave delujejo, jih imajo vsi učenci, je internetna povezava dovolj hitra, kajti če nekaj od tega zataji, se podere cela šolska ura.

9. SINTEZA SPOZNANJ

Diplomsko delo *Digitalna pismenost in njena vloga pri pouku književnosti* analizira predvidene pismenosti in posebej digitalno pismenost pri pouku književnosti v posodobljenih učnih načrtih za osnovno šolo, srednje strokovno izobraževanje in gimnazijo.

V Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011) se digitalna pismenost vključuje pri splošnih in operativnih ciljih – pripomore k razvijanju sporazumevalne zmožnosti, ki je temeljni cilj pouka slovenščine. Digitalna pismenost je predvidena v poglavju medpredmetnih povezav – z uporabo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in pri komunikaciji z literaturo. Celotno poglavje je namenjeno informacijski tehnologiji oz. razvijanju digitalne pismenosti, ki se povezuje z razvijanjem sporazumevalnih zmožnosti. Digitalna pismenost se pri pouku in izven njega krepi z uporabo računalnika, in sicer za pridobivanje, ovrednotenje, shranjevanje, tvorjenje, oblikovanje, predstavljanje in izmenjavanje informacij ter komunikacijo in sodelovanje na spletu. Učni načrt priporoča občasen pouk slovenščine v spletni učilnici, ki naj bo opremljena z e-didaktičnimi gradivi, pripomočki, orodji, s katerimi učenci lahko iščejo podatke in informacije, dostopajo do učnih gradiv, spletnih slovarjev, komunicirajo z uporabo internetnih storitev, sodelujejo v forumih za učenje slovenščine ... Spletna učilnica naj vsebuje tudi e-knjižnico z literaturo za učitelje, priročnike in učbenike za učence, leposlovna dela za šolsko in domače branje, slovarje in druge priročnike v elektronski obliki za pouk jezika in književnosti.

Bralna pismenost se skozi vsa tri vzgojno-izobraževalna obdobja stopnjuje sistematično, postopno razvija in nadgrajuje. Po usvojenih začetnih predopismenjevalnih zmožnostih učenci sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja, po tem pa zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja preprostih besedil. To je razvidno v operativnih ciljih na področju jezika in književnosti. Pri književnosti učenci razvijajo recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem, pisanjem o njih, recepcijske zmožnosti s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje). Del književnega pouka je književna

vzgoja, ki ima glavni cilj ohranjati učenčev interes za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter razvijati zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom.

Eden od splošnih ciljev je razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja, in sicer sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost ipd.

V Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) je ena od ključnih zmožnosti pri pouku književnosti tudi razvijanje digitalne pismenosti v povezavi z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. V učnih ciljih je predvidena digitalna pismenost (iskanje podatkov na spletu in njihovo obdelovanje), ki je povezana z razvijanjem širše sporazumevalne zmožnosti. Tudi v primerih dejavnosti za pouk in priporočilih je predvidena digitalna pismenost (pri govornih nastopih, skupinskem delu, raziskovalnih nalogah, predstavitev si dijaki/dijakinje pomagajo s sodobno učno tehnologijo).

Poudarjeno je tudi razvijanje bralne pismenosti, ki se kaže v učnih ciljih. Cilj pouka književnosti v srednjih strokovnih šolah je motivirani in razmišljujoči bralec, ki zavestno nadgrajuje subjektivna doživetja in pričakovanja z razumevanjem, poglobljanjem znanja in s pretežno zunajliterarnim izkušenjskim vrednotenjem. Torej je temeljni cilj pouka književnosti usposabljanje dijakov za dejavno komunikacijo z literaturo. (Krakar Vogel 2004: 69)

V Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) so v splošne cilje vključeni »razvijanje osebne, narodne, državljske identitete ter ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenščini, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd.« (2008: 6)

V splošnih ciljih je predvidena digitalna pismenost pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Eden od ciljev obravnave vsebinskih sklopov je tudi uporaba informacijsko-komunikacijske

tehnologije pri iskanju literarnih informacij, pri aktualizaciji literarnih vsebin in nadgrajevanju ter poglobljanju pridobljenega književnega znanja.

Razvija se bralna pismenost, kar je razvidno iz ciljev obravnave vsebinskih sklopov. Bralec naj bi pridobil zmožnost samostojnega branja raznovrstnih literarnih besedil in ob razmišljanju o bralnem doživetju vključil medbesedilno izkušnost, poznavanje literarnih pojavov in splošno kulturno razgledanost.

Celotno poglavje v učnem načrtu je namenjeno medpredmetnim povezavam, kjer je posebej poudarjeno razvijanje digitalne pismenosti, ki je ena izmed ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja.

Učitelj lahko sam izbira, kako bo razvijanje digitalne pismenosti vključil v pouk književnosti, vendar mora biti pozoren na interese učencev, svoje znanje o uporabi informacijske tehnologije, odvisen je tudi od informacijske tehnologije, ki jo ima na voljo. Pouk z uporabo informacijske tehnologije je lahko kakovostnejši, potrebno je paziti le na njeno tesno povezanost z novimi načini in oblikami dela ter cilji in vsebinami pouka. Pri uporabi interneta pri pouku je potrebno biti še posebej pozoren na resničnost podatkov, saj lahko besedila objavlja in ureja vsakdo. Med množico besedil in podatkov se je tudi težko znajti, vzame nam veliko časa, saj so podatki in besedila, ki so v berilih zbrani skupaj, na internetu objavljeni na več različnih straneh.

10. ZAKLJUČEK

Z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije se srečujemo vsakodnevno v različnih življenjskih situacijah. Sodobna družba od nas zahteva razvito digitalno pismenost in zmožnost vseživljenjskega učenja. Sodobni pouk je neločljivo povezan z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Uporaba le-te pa omogoča razvijanje digitalne pismenosti in posledično sporazumevalne zmožnosti.

Pri pisanju diplomskega dela so me zanimale različne vrste pismenosti, predvsem pa to, katere vrste pismenosti so predvidene pri pouku književnosti v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011), Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008). Posebej me je zanimalo, ali je v teh učnih načrtih za slovenščino predvidena digitalna pismenost.

Ugotovila sem, da se v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011) predvideva bralna pismenost, ki se stopnjuje, razvija in nadgrajuje. V Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) je poudarek v razvijanju razmišljujočega bralca, ki poleg estetske oblikovanosti vsebinsko dojema besedilo. V Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) pa se bralna pismenost razvija z dijakovo/dijakinjino zmožnostjo samostojnega branja raznovrstnih literarnih besedil in z zmožnostjo vključevanja medbesedilne izkušnosti ob razmišljanju o bralnem doživetju ter s poznavanjem literarnih pojavov in splošno kulturno razgledanostjo.

Razvoj digitalne pismenosti se predvideva v vseh treh analiziranih učnih načrtih. V Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011) je digitalna pismenost vključena pri splošnih in operativnih ciljeh ter medpredmetnih povezavah. Digitalna pismenost se povezuje z razvijanjem sporazumevalnih zmožnosti. Pri pouku in izven njega se krepi z uporabo računalnika. Priporoča se občasen pouk slovenščine v spletni učilnici, opremljeni z e-didaktičnimi gradivi, pripomočki, orodji, e-knjižnico z literaturo za učitelje, priročniki in učbeniki za učence, leposlovnimi deli za šolsko in domače branje, slovarji in drugimi priročniki v elektronski obliki za pouk jezika in književnosti.

V Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) je digitalna pismenost nekoliko manj poudarjena. Povezana je z razvijanjem širše sporazumevalne zmožnosti. Predvidena je v učnih ciljih, npr. kot iskanje podatkov na spletu in njihovo obdelovanje, ter v primerih dejavnosti za pouk in priporočilih, npr. kot pomoč dijakom/dijakinjam pri govornih nastopih, skupinskem delu, raziskovalnih nalogah, predstavitev s sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.

V Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) je v splošnih ciljih predvidena digitalna pismenost pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Dijak/dijakinja naj bi vsestransko uporabljal informacijsko-komunikacijsko tehnologijo pri iskanju literarnih informacij, npr. pri aktualizaciji literarnih vsebin in nadgrajevanju ter poglobljanju pridobljenega književnega znanja.

Vsi trije učni načrti so posebno pozornost namenili medpredmetnemu povezovanju, kjer se razvija tudi digitalna pismenost.

Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije je pri sodobnem pouku neizogibna, sicer učenci/učenke oz. dijaki/dijakinje ne morejo razvijati digitalne pismenosti, ki igra ključno vlogo pri vseživljenjskem učenju. Vsekakor bi bilo več pozornosti potrebno nameniti razvoju digitalne pismenosti in vključevanju informacijsko-komunikacijske tehnologije ne samo pri pouku slovenščine, ampak tudi pri drugih predmetih. Kot pomanjkljivost vidim nezadostno izobraževanje učiteljev in profesorjev slovenščine s tega področja.

11. POVZETEK

Diplomsko delo se ukvarja z različnimi vrstami pismenosti in digitalno pismenostjo ter njeno vlogo pri pouku književnosti v osnovni šoli, srednji strokovni šoli in gimnaziji. Predstavljena so teoretična izhodišča različnih vrst in različnih pojmovanj pismenosti, kulturne zmožnosti, sporazumevalne zmožnosti in zmožnosti medpredmetnega povezovanja.

V diplomskem delu so predstavljene predvidene vrste pismenosti in vključenost digitalne pismenosti pri pouku književnosti v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011), Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008). Predstavljene so nove oblike in načini dela, sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija, e-storitve, e-vsebine, možne dejavnosti učencev z uporabo sodobne tehnologije in interneta, pouk književnosti po metodičnem sistemu šolske interpretacije ter možnosti uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije pri tem.

Diplomsko delo ugotavlja, da se v Učnem načrtu za osnovno šolo za slovenščino (2011) predvideva predvsem bralna pismenost, ki pa se v Katalogu znanja za srednje strokovno izobraževanje za slovenščino (2010) in Učnem načrtu za gimnazijo za slovenščino (2008) nadgrajuje, dijaki se usposabljujejo za učinkovito pisno in govorno sporazumevanje, ukvarjajo se z izbranimi književnimi besedili, krepijo branje, osebno doživljanje, razumevanje literarnih del, doživljajske, domišljijsko ustvarjalne, vrednotenjske, intelektualne zmožnosti ter poglobljajo sporazumevalno zmožnost za sprejemanje in izražanje jezikovnih sporočil. Razvoj digitalne pismenosti se predvideva v vseh treh učnih načrtih. Z uporabo digitalne tehnologije se razvija sporazumevalna zmožnost. Vedno bolj se uvajajo nove oblike in načini dela z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, s čimer se krepi digitalna pismenost.

12. VIRI IN LITERATURA

12.1 LITERATURA

Boris Aberšek, Andrej Flogie, Magdalena Šverc: Sodobno kognitivno izobraževanje in transdisciplinarni modeli učenja, pedagoška strategija. Maribor, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, 2015. http://ist.tehnika.um.si/wp-content/uploads/2015/10/Monografija_SI_1.pdf (15. 1. 2016)

Mara Cotič, Vida Medved Udovič, Sanja Starc: *Razvijanje različnih pismenosti*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Univerzitetna založba Annales, 2011.

Meta Grosman: Boljše branje za boljše sporazumevanje. *Obrazi pismenosti* (2011). 67–87.

Meta Grosman: Branje umetnostnih besedil za višjo bralno pismenost – rezultati PISA 2009. *zbornik Bralnega društva Slovenije* (2011). 25–39.

Meta Grosman: Kakšne pismenosti potrebujemo za 21. stoletje. *Sodobna pedagogika I/2010* (2010). 16–27.

Boža Krakar Vogel: *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS, 2004.

Nives Kreuh, Barbara Brečko: *Izhodišča standarda e-kompetentni učitelj, ravnatelj in računalnikar*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011 (dostopno na http://portal.sio.si/fileadmin/dokumenti/bilteni/E-solstvo_IZHODISCA_STANDARDA_web.pdf, dostop 27. 10. 2015)

Mojca Nidorfer Šiškovič: Videovsebine v šoli ob tekmovanju iz znanja slovenščine Slovenščina ima dolg jezik. *JiS 57* (2012). 59–66.

Janez Strehovec: Pismenost za svetovni splet: kako brati digitalna novomedijska besedila. *JiS 49* (2004). 83–96.

Alenka Žbogar: *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2013.

Alenka Žbogar: Jezikovna pismenost in osnovnošolski pouk slovenščine. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja 27* (2012). 71–85.

Alenka Žbogar: Kulturna identiteta in postmoderna družba pri pouku književnosti. *Slavistična revija* 58 (2010). 349–359.

Alenka Žbogar: Literarno branje in mladostniki. *Obdobja* 33 (2014). 551–557.

Alenka Žbogar: Reading Ability and Literary Competence in Language Arts Classes in Slovenia. *Croatian Journal of Education* 17 (2015). 1219–1247.

Alenka Žbogar: Slovenian high school literature instruction in the light of developing cultural competence. *Zbornik radova 2. V Međunarodni naučni skup »Vrednosti i identitet«*, 13.–14. 11. 2015, Novi Sad. (2015). 764–775.

<http://www.delo.si/znanje/izobrazevanje/tudi-mariborski-gimnazijci-bodo-brali-delo.html> (dostop 25. 1. 2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1445935067791&uri=CELEX:52006IE1145> (dostop 27. 10. 2015)

<http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (dostop 25. 10. 2015)

<http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja> (dostop 25. 10. 2015)

<http://www.inovativna-sola.si/> (dostop 25. 1. 2016)

<http://www.pei.si/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=2> (dostop 25. 10. 2015)

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325#> (dostop 30. 10. 2015)

<http://podpora.sio.si/> (dostop 25. 1. 2016)

<http://podpora.sio.si/tag/inovativna-pedagogika/> (dostop 25. 1. 2016)

https://skupnost.sio.si/sio_arhiv/sirikt/www.sirikt.si/fileadmin/sirikt2013/program/urni-k-slo.html (dostop 25. 1. 2016)

<http://www.slomskov-zavod.si/index.php/projekti/inovativna-pedagogika-1-1> (dostop 25. 1. 2016)

<http://www.slomskov-zavod.si/index.php/projekti-medgeneracijske-akademije/v-izvajanju/373-inovativna-pedagogika-1-1-v-luci-kompetenc-21-stoletja> (dostop 25. 1. 2016)

<http://www.unesco.si/> (dostop 28. 10. 2015)

http://uploadi.www.ris.org/editor/1236684079IKT_brecko_vehovar.pdf (dostop 1. 12. 2015)

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200681&stevilka=3535> (dostop 25. 10. 2015)

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20071&stevilka=2> (dostop 25. 11. 2015)

<https://www.zaption.com/> (dostop 1. 4. 2016)

12.2 VIRI

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (dostop 26. 10. 2015)

<http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/Ssi/KZ-IK/katalog.htm> (dostop 25. 10. 2015)

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_slovenscina_gimn.pdf (dostop 25. 11. 2015)

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 1. 4. 2016

Špela Kastelic

Izjava kandidatke

Spodaj podpisana Špela Kastelic izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Ljubljana, 1. 4. 2016

Špela Kastelic